

بازرگانی کردن به مروّف له ههریمی کوردستانی عیراق

دهزگای سیید
کانوونی یه کهم ۲۰۱۸

سوپاس و پێزانین

ئەم راپۆرتە نووسراوە لە لایەن ئان ناپ بەرپۆشەری پرۆگرامی بەرەنگاربوونەوەی بازرگانی کردن بە کەسەکان لە دەزگای سید.

ئەو هەڵسەنگاندنە پەخسا و هاتە دی بەهۆی ئەو پالپشتیە بۆ سنورو بەخشندانەییە وەزارەتی دەرەوی ئەمەریکا / بەشی ولاتەکان ، هەرۆهە دەزگای سید دەیهوێت سوپاسی حکومەتی هەریمی کوردستانیش بکات بۆ پالپشتیەکانی هەرۆهە دانپەوهش دادەنێت کە ئەو وەزارەتەنە خوارەو بەشداربوون لە راپۆرتە کە

وەزارەتی ناوێخۆ
وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی
وەزارەتی تەندروستی

و لەوێش زیاتر سید دەیهوێت سوپاسی خۆی بگەیهنێت بەو بریکارەنە لە نێو وەزارەتەکان کە لە خوارە وە ناویان هاتوو بۆ یارمەتییەکانیان و بەشداربوونیان:

ئەنجومەنی فریاکەوتن و کاروباری مەرویی
بەشی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان
فەرمانگەیی نیشینگە
ئۆفیسێ ئییدی / کاروباری ئایینی

و هەرۆهە سید سوپاس گوزارە بۆ بەشداری کردنی ئەو پیکراوانە کە ناویان لە خوارەو هاتوو کە بەشداریان کرد لە کۆکردنەوەی زانیاری و داتا بۆ ئەو هەڵسەنگاندنە

ئاسوودە	دەزگای سید
پیکراوی ئەمەل	ستپ
دەزگای ئیمە	یۆنامی
پیکراوی بەرگری و کەلتوری کرێکاری بیانی	UNFPA
هاریکار	UNHCR
هاتلاند ئەلاینسی ئیودەوڵەتی	وێهە ئیودەوڵەتی
پیکراوی ئیودەوڵەتی کۆچبەرەن	پیکراوی ووچان بۆ مافی مەروڤ
Iraqueer	پیکراوی میدیا و کەلتوری ژنان
دەزگای ژیان	یەزدا
MedEast	

هەرۆهە سید دەیهوێت سوپاسی ئەو کەسانەش بکات کە لە خوارە ناویان هاتوو کە بە شارەزاییان و ئەزموونی کەسی بەشداریان لەو راپۆرتە کرد

بەرێز ریچارد بیلیدۆ ، سەرۆکی بەشی هاوکاری بۆ بەشە نیشتمانیەکان ، سەفەرەتی فلیپین لە عێراق
خاتوو شیریزان مینوولا ، کارگێرو پراوژکاری جەندەری ، (Aktis) ئەکتیسی ستراتیجی سنوردار
بەرێز م ، پ ، راج ، قونسل و قونسلخانە و کار ، قونسلخانە هیندستان ، هەریمی کوردستانی عێراق
دکتۆر محمد پیکانی ، داواکاری گشتی
خوێنکاران و پابەرانی زانکۆی کوردستان – هەولێر / هەرۆهە زانکۆی سەلاحەدین

لە کۆتایدا سید بە ئەمەک و سوپاسگوزارە بۆ زور کەسایەتی نادیار و نەناسراو کە ژنانی ناوچەکەو کرێکارانی کۆچبەر دەگرێتەو ئەو کەسانە کە بە ئەزموونی خۆیان بەشداریان کرد لە رێگەیی راپرسیە ئۆنلاینەکان و گفتوگۆکانی فۆکس گروپ کە دواچار بەشیکە لە دەرەنجامی ئەو راپۆرتە. پیکراوی سید سوپاسگوزارە کە نوێنەری فەرمی ئەم وولتانی ناویان هاتوو لە خوارەو بەشداریان کرد لە گفتوگۆی گەرمیزی بۆ کۆکردنەوەی پێشنیاری بۆ بەرەنگاربوونەوەی بازرگانی کردن بە مەروڤ لە هەریمی کوردستان، کە ئەمانەش بریتی بوون لە وولتانی کەنەدا، فرەنسا، ئەلمانیا، هیندستان، فلیپین، سیریلانکا، وە ویلایەتە یەگرتووکانی ئەمەریکا.

گرافیک و دیزاینی ئەم راپۆرتە کراوو لە لایەن شایان نوورەدین

فهرهه نگی ووشه کان

مندالّ ئاماژه به بۆ هه موو ئه و که سانه ی که ته مه نیا ن له ۱۸ سالّ که مته

بازرگانی استغلال کردنی سیکی که ئاماژه شی پئ ده کریت به ناوی بازرگانی کردنی سیکی “sex trafficking”, که کاتیک که سیکی پیگه بشتوو له کاریکی بازرگانی سیکی تیوه ده گلئیت به نمونه وهک له ش فرۆشی له نه نجامی زۆر لیکردن یان هه ره شه به زۆر لیکردن یان هه لّخه لّتاندن یان به زۆره ملّ یان به هه ر شیوازیکی تر که مانای ئه وانه بدات^۱

بازرگانی استغلال کردنی مندالّان بۆ مه به سستی سیکی ههروهه ها پیشی دهوتریت بازرگانی کردن به مندالّان له رووی سیکسه وه “child sex trafficking”, که کاتیک که سیکی پیگه بشتوو ده سترژی سیکی ده کاته سه ر مندالیک له هه مان کاتدا پاره ی کاش یان پاداشت ده دات به منداله که یان که سی سیه م^۲

توندوتیژی سیکی په یوه ست به ته نگه کان ئاماژه به بۆ رووداو و شیوازی توندو تیژی سیکی وهک لاقه کردن یان کۆیله ی سیکی یان له ش فرۆشی به زۆر لیکردن یان پاکسازی به زۆره ملّ یان هه رشیه وه یهک له شیوه کانی توندوتیژی سیکی که هاوشیه وه یه ئه وانه بیست له دژی ژنان , پیاوان , کوران , یان کچان^۳

کاریکردنی به زۆره ملّ ئه وه به که کاتیک که سیکی به زۆره ملّ کاری پیده کریت له ریگه ی به کارهینانی توندو تیژی یان ترساندن یان به نامرزی زۆر دیاریکراوتر به نمونه وهک که له که بوونی قه رز یان گلدانه وه ی په راوی ناسنامه یان هه ره شه کردن به شکات کردن لای ده سه لاتدارانی کۆچه ران^۴

توندو تیژی له سه ر بنه مای جه نده ری ئاماژه به بۆ توندوتیژی دژی که سیکی له سه ر بنه مای ره گه زی یان ناسنامه ی ره گه زی یان ئه و گوزارشته کۆمه لایه تییه ی که وه ک پیوه ریک بۆ مینه و نیرینه دانراون

تاوانی نامووس ههروهه ها ئاماژه شی پئ ده کریت به ناوی کوشتن له سه ر نامووس (“honor killing”) ئاماژه به بۆ ئه و توندوتیژییه ی که له لایه ن که سانیکه وه نه نجام ده دریت به مه به سستی پاراستنی ئابرووی خیزان یان جقاته که یان. که تاوانکار باوه ری وایه که قوربانیه که ئابروو چوون و شه رمه زاری بۆ خیزان هیناوه یان به بیانووی پیشیل کردن په رهنسیه کانی ئاین یان کۆمه لگه

ئاواره کانی ناوه خو ئاماژه به بۆ ئه و که سانه ی که زۆریان لئ کراوه ماله کانیان جئ به یلن به لام له شوینیک له شوینه کانی تری وولاته که ی نیشه جئیه

سیسته می که فاله ت ئاماژه به بۆ ئه و میکانیزمی ئاگادار بوونه ی حکومت پیاده ی ده کات بۆ چاودیری کردن کریکارانی کۆچه ری بیانی

هه ری می کوردستانی عیراق ئاماژه به بۆ ئه و ناوچه نیمچه سه ره به خویه ی که ده که وپته باکوری عیراق که پاریزگاکانی هه ولیر و سلیمانی و دهوک له خو ده گریت

به قاچاغ بردنی کۆچه ران ئاماژه به به تاوانی تیوه گلانی بردنه ژووره وه ی که سانی که به شیوه یه کی نایاسای بۆ ناو وولاتیکی تر که ئه و که سانه هاوالاتی یان نیشه جئیه و وولاته نین له به رامبه ر قازانجی پاره یان شتی تر

کریکاری کۆچه ر ئاماژه به بۆ که سیکی که به شداری ده کات یان به شداری کردوو له کاریک یان چالاکیه کی ریگه پیدراو له وولاتیک که ئه و هاوالاتی ئه و وولاته نیه^۱

بازرگانی کردن به نه ندانی له شی مروّف ئاماژه به بۆ به کارخستن , گواسته وه , ناردن , جیگه پیدان یان وه رگرتنی که سانی فیل لیکراو یان ئۆرگانه کانی له شیان له ریگه ی هه ره شه یان به کارهینانی هیز یان شیوازه کانی تری زۆره ملّ له پفاندن و له هه لّخه لّتاندن و له فریودان و له به کارهینانی ده سه لات یان له لاوازی پیگه یان پیبده ن و وه ربگریت له لایه ن لایه نی سییه مه وه له پاره دان و قازانج که گواسته وه ی کۆنترولی له سه ر لایه نی به خسه ری پیشینی کراو مسوگه ر بکات به مه به سستی استغلال کردن له ریگه ی لایه نی به شیکی له نه ندانه کانی له شی بۆ چاندن^۲

په نابهر ئاماژه به بۆ ئه و که سه ی که به زۆره ملّ وای لئ ده کریت وولاته که ی به جئ بیلیت . وه نیشه جئ بیست له وولاتیکی دهره وه ی نیشه تمانی خو ی

بازرگانی کردن به که سه کان ههروهه ها پیشی دهوتریت بازرگانی کردن به مروّف “human trafficking”, ئاماژه به بۆ به کارخستن , گواسته وه , ناردن , جیگه پیدان یان وه رگرتنی که سه کان له ریگه ی هه ره شه یان به کارهینانی هیز یان شیوازه کانی تری زۆره ملّ له پفاندن و له هه لّخه لّتاندن و له فریودان و له به کارهینانی ده سه لات یان له لاوازی پیگه یان پیدان و وه رگرتن له پاره و قازانج بۆ رازی کردن ئه و که سه ی که کۆنترولی هه یه له سه ر که سه که به مه به سستی استغلال کردن^۳

ووشه‌ی کورتکراوه

- بازرگانی استغلال کردنی سیکسی (CSE) Commercial Sexual Exploitation
- بازرگانی استغلال کردنی مندالان بۆ مه‌به‌ستی سیکسی (CSEC) Commercial Sexual Exploitation of Children
- به‌شی رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی توندوتیژی دژی ژنان (DCVAW) Department of Combating Violence Against Women
- به‌شی په‌یوه‌ندیه‌کانی ده‌روه (DFR) Department of Foreign Relations
- گفتوگۆی فۆکس گروپ (FGD) Focus Group Discussion
- کاری به‌ زۆره‌ ملی (FL) Forced Labor
- توندوتیژی له‌سه‌ر بنه‌مای جه‌نده‌ری (GBV) Gender-based Violence
- لیژنه‌ی بالآ بۆ به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی بازرگانی کردن به‌ مرؤف (HCCHT) High Committee for Combating Human Trafficking
- ناواره‌کانی ناوه‌خۆ (IDP) Internally Displaced Person
- ده‌وله‌ی ئیسلامی له‌ عێراق و سوریا (ISIS) Islamic State of Iraq and Syria
- چاوپێکه‌وتن له‌ گه‌ڵ هه‌والپێده‌ری سه‌ره‌کی (KII) Key Informant Interview
- حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان (KRG) Kurdistan Regional Government
- هه‌ریمی کوردستانی عێراق (KRI) Kurdistan Region of Iraq
- پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK) Kurdish Workers' Party
- چه‌سپاندنی یاسا (LE) Law Enforcement
- ئافه‌تی هاو‌په‌گه‌زباز، پیاوی هاو‌په‌گه‌زباز، دوو (LGBT+) Lesbian, Gay, Bisexual, Transsexual, and other Identities
- په‌گه‌زباز، په‌گه‌ز گۆپا و شیوه‌ی ناسراوی تریش
- ته‌ندروستی ده‌روونی و پالپشتی خزمه‌تگوزاری ده‌روونی (MHPSS) Mental Health and Psychosocial Support Services
- وه‌زاره‌تی ته‌ندروستی (MOH) Ministry of Health
- وه‌زاره‌تی ناوه‌خۆ (MOI) Ministry of Interior
- وه‌زاره‌تی کار و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی (MOLSA) Ministry of Labor and Social Affairs
- پێکخراوه‌ نا‌حکومه‌یه‌کان (NGO) Non-Governmental Organization
- هێزه‌کانی خه‌بوونه‌وه‌ی میلی هه‌روه‌ها (PMF) People's Mobilization Forces (PMF) also known as Popular Mobilization Forces
- ناسراویشن به‌ حه‌شدی شه‌عبی
- سیسته‌می دادوه‌ری گشتی (PJS) Public Justice System
- تیمی لیکۆلینه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌ کگرتووه‌کان دژی داعش (UNITAD) United Nations Investigative Team Against Da'esh
- بازرگانی کردن به‌ که‌سه‌کان (TIP) Trafficking in Persons
- قوربانیانی بازرگانی کردن به‌ که‌سه‌کان (VOT) Victim of Trafficking in Persons

خشته ی ناوه پۆک

۷	کورتە ی جیّ به جیّ کردن
۸	پیشه کی
۱۰	شیواز
۱۱	سنور به ندیه کان
۱۱	دهره نجامه کان
۱۱	شیوه کانی بازگانی کردن به که سه کان له هه ری می کوردستانی عێراق
۱۳	کرێکاری کۆچبەر
۱۷	خه لکی ناوخۆ و هه ری می، په نابەر و ئاواره کان مامه لایان پیوه ده کریّ به مه به سته ی بازگانی ئیستغلالی سیکسی
۱۹	ئافره تانی قوربانی ژێرده سته ی داعش
۲۰	مندالان
۲۱	بازگانی کردن ئەندامه کانی له شی مرۆف
۲۲	رێژه ی بلاوبونه وه ی بازگانی کردن به که سه کان (TIP) له هه ری می کوردستان
۲۳	پیداویستیه لسه ره کیه کانی قوربانی بازگانی کردن وه سه رچاوه به رده سته کان
۲۶	رێره وه کانی ره وانکراوه کان
۲۷	وه لامدانه وه ی یاسا بۆ بازره گانی کردن به که سه کان له هه ری می کوردستانی عێراق
۲۷	یاسای به ره نگاربوونه وه ی بازگانی کردن به مرۆف
۲۹	چه سپاندنی یاسا
۳۰	ده سته ی وردانی یاسایی
۳۰	خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی
۳۱	پاسپارده کان
۳۹	ده ره نجامه کان

کورتە ی جی به جی کردن

بازرگانی کردن به مرۆف یان بازرگانی کردن به کهسهکان شیوهیه که له شیوهکانی کۆیلایهتی هاوچهرخ که خه لک به کاردههتیریت بۆ قازانجی کهسانی تر له سهر ئاستی جیهان خهملینراوه که له سه روی ۴۰ ملیۆن کهس ئیستا وهک و کۆیله دهژین. له گه ل خهملاندنیکێ پارێزبه ند بۆ ۱۷۴۰۰۰ قوربانی بازرگانی کردن به مرۆف له عێراق. به گوێهری راپۆرتی ولایه ته یه کترتوووهکانی ئەمهه ریکا /به شی وولاته کان له سه ر بازرگانی کردن به کهسه کان سالی ۲۰۱۸ کهوا عێراق وولاتیکه هه م سه رچاوه وه م شوینی مه به سته ی بازرگانی کردن به کهسه کانه. له تموزی سالی ۲۰۱۸ بازرگانی کردن به کهسه کان به فه رمی قه دهغه کرا له ههریمی کوردستانی عێراق به پی ی یاسای (۶) ۲۰۱۸ جی به جی کردن یاسا و یاسای به رهنگاربوونه وه ی بازرگانی کردن به مرۆف ژماره ۲۸ ی سالی ۲۰۱۲ له ههریمی کوردستانی عێراق.

له گه ل به دیارکوتنی ده وله تی ئیسلامی له عێراق و سو ریا (داعش) له سالی ۲۰۱۴ توانای حکومه تی ههریمی کوردستان و ریکخواه ناحکومیه که م بۆوه له به رهنگاربوونه وه ی بازرگانی کردن به کهسه کان به هوکاری پیدانی پیشه نگی به هه ندیک کاری گرن گ وه ک ئاسایش و پیداو یستی زۆر گرنگی فریاکه و تن هاوکاری مرۆیی بۆ ملیۆنه ها ئاواره ی ناوه خو و سه دان هه زار په نابه ر که رویان کرده ههریمی کوردستانی عێراق. له هه مانکاتدا بازرگانی کردن به مرۆف له عێراق و ههریمی کوردستانی عێراق فراوان بوو هه روه ک چۆن له سو ریا ی دراوسێش به شیوه به کی به رچا و فراوان بوو له ئەنجامی ئە و ته نگره ی له گه ل ده وله تی اسلامی له عێراق و شام (داعش) له گه ل به زبنی داعش له رووی سه ربا زیه وه له سالی ۲۰۱۷ سه رنجی تازه هه یه بۆ چاره سه رکردنی هه موو ئە و خزمه تگوزاریانه ی په یوه ستن به قوربانیا نی بازرگانی کردن به مرۆف به تاییه تی ئەوانه ی که وتونه ته ژیر کاریگه ری به هو ی ته نگره که هه روه ها هه موو شیوه کانی تری بازرگانی کردن به کهسه کان له سه رتا پای ههریمی کوردستانی عێراق.

له ناوه راستی سالی ۲۰۱۸ ده زگای سید , هه لسه نگان دیکێ کرد بۆ بازرگانی کردن به کهسه کان له ههریمی کوردستانی عێراق بۆ تیکه بشتنی زیاتر له راستی بازرگانی کردن به مرۆف وه راگه یان دنی به رنامه یه ک بۆ داها توه به ئامانجی که مکردنه وه ی بۆ بوونه وه ی بازرگانی کردن به مرۆف له ههریمی کوردستانی عێراق وه پیشکesh کردنی ئە و خزمه تگوزاریه ی که په یوه ستن به قوربانیا نی بازرگانی کردن به مرۆف و ئە و که سانه ی که له مه ترسی بازرگانی کردن به مرۆفدان . له کاتی کدا که له و راپۆرته سه رنج له سه ر ههریمی کوردستانی عێراقه که ههریمیکی نیمچه خود موختاریه له باکو ری عێراق که پارێزگاکانی سلیمانی و هه ولپه رو دهوگ ده گرته وه وه هه روه ها به شه کانی تری عێراقی فیدرالی ش ده گرته وه وه زیاتر له وه ش چه ند ناوچه به کی کیشه له سه ر هه یه له نیوان ههریمی کوردستانی عێراق و ده وله تی فیدرالی عێراق وه هه روه ها چه ند به شیک له پارێزگاکانی نه ینه وا و کرکوک و دیاله ده گرته وه که بازرگانیکه ران به مرۆف ده توانن بارو دوخی ناوه خو ی ئە و ناوچه کیشه له سه رانه له به رزوه ندی خو یان به کاربه یتن بۆیه ئە و ناوچه گرن گن که په چا و بکرین له هه ر هه لسه نگان دیک بۆ بازرگانی کردن به مرۆف له ههریمی کوردستانی عێراق.

ئه وه هه لسه نگان دنه کراوه بۆ به ده سه ته یانی تیکه بشتنی زیاتر به و شیوه یه ی که دیت ۱. شیوه کانی بازرگانی کردن به مرۆف و بۆ بوونه وه ی ۲- پیداو یستی پیشینه کانی قوربانیا نی بازرگانی کردن به مرۆف ۳. خزمه تگوزاری و ئاسایش که هه نوو که هه یه بۆ قوربانیا نی بازرگانی کردن به مرۆف ۴. ئە رکی سیسته می دادپه روه ری گشتی بۆ رو یه روو بوونه وه ی بازرگانی کردن به مرۆف و جی به جی یاسا , ده سه تتیوه ردانی یاسایی , وه خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی ده گرته وه , هیوا ده خواز ریت که ئە و راپۆرته سوود به هه موو لایه نه کرداریه کان بگه یه تیت که نیازی چاکه یان هه یه به رهنگاربوونه وه ی له دژی بازرگانی کردن به مرۆف له ریکه ی ئە و زانیاریانه ی ئیستا هه یه له بواری بازرگانی کردن به مرۆف له ههریمی کوردستانی عێراق هه روه ها ئە و بۆشایه ی که له پاراستن و پیشکesh کردنی خزمه تگوزاریه کان هه یه بۆ قوربانیا نی بازرگانی کردن به مرۆف هه روه ها له گه ل کاردا نه وه دامه زراوه ییبه کان بۆ به رنامه ی بازرگانی کردن به مرۆف.

هه لسه نگان دنه که رپرسی و ئاماری ئۆنلاین و گفتو گو ی فۆکس گرۆپ و چا و پیکه و تن له گه ل هه و ال پنده ره سه ره که یه کان به کار ده هیتیت بۆ کۆکردنه وه ی ئە و زانیاریه هه نوکه یانه له بواری بازرگانی کردن به مرۆف له ههریمی کوردستانی عێراق له کاتی کدا گه یشتن به زانیاری ورد و دروست له سه ر بۆ بوونه وه ی بازرگانی کردن به مرۆف قورسه به ده ست به یتریت . ئەنجامی هه لسه نگان دنه که ئامازه به وه ده کات که گرۆپی جو راو جو ر هه یه له دانیش توانی ههریمی کوردستان عێراق که ده نالین و کاریگه رن به بازرگانی کردن به مرۆف , که ئەوانه له خو ده گریت ۱. کرێکاری بیانی که بازرگانیا نی پیوه ده کریت بۆ نیش کردنی به زۆره ملن و هه روه ها به کاره ینانیا ن بۆ بازرگانی سیکی ۲, خه لکی ناوچه و هه ریمه که وه هه روه ها ئاواره ناو خو یی و په نابه ره کانی ش وه هه روه ها ئە و که سانه ش که ده ناسرین به LGBT (ئافه ره تی ها وره گه زبا ز, پساوی ها وره گه زبا ز, دوو په ره گه زبا ز, په ره گه ز گۆرا و شیوه ی ناسراوی تریش) بازرگانیا نی پیوه ده کریت بۆ مه به سته ی CSE (بازرگانی استغلال کردنی سیکی) ۳. قوربانیه ده سه تگیرکراوه کانی لای داعش ۴. بازرگانی کردن به مندال بۆ مه به سته ی CSE (بازرگانی استغلال کردنی سیکی) سو الپیکردنی به زۆره ملن و هه روه ها به سه ربا زی کردنیا ن بۆ ته نگره چه کداریه کان ۵. قوربانیا نی بازرگانی کردن به ئەندامه کانی له شی مرۆف.

پیداویستییه کانی VOTs (قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف) فراوان و تاییه تن که پیک دیت له پیدایستی زۆر خیرا بۆ پاراستن و چاودێری تهندروستی بۆ زیاتر بهردهوامی پیدایستییه کانی بۆ چاودێری تهندروستی دهروونی , وه بههیزکردنی بهردهوامی ههلی ئابووری وه پالپشتی کردنی دووباره تیکهڵ بوون وه له ژێر رۆشنایی ئه و داواکاریانه شتیکی نا ئاسایی نیه ئه گهر داواکارییه کانی ئیستا زیاتر بیت له و سهراچاوه خزمهتگوزاریانهی ئیستا بهردهسته له ریگهه لایه نه حکومهه کانی و ریکخراوه دابینه که ره کانی . له کاتیکیدا حکومهت ههریمی کوردستان پیشکه و تینیکی بهرچاوی دیوه له چاره سه ره کردنی کیشهی بازرگانی کردن به مرۆف له ریگهه ی تپیه راندنی یاسایی به ره نگار بوونه وهی بازرگانی کردن به مرۆف و پیکهینانی یه که ی تاییهت بۆ چاره سه ره کردنی کیشهی بازرگانی کردن به مرۆف له ریگهه ی تپیه راندنی یاسایی به ره نگار بوونه وهی بازرگانی کردن به مرۆف و گشتی بۆ باشتر کردنی ۱. دیاریکردنی قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف ۲. داوا بهرزکردنه وه له دژی بازرگانی که ران به که سه کانی ۳. وه لام دانه وه و پاراستنی قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف وه پاراستنی ئه و که سانهی که له مه ترسیدان ۴. ریگرتن له بازرگانی کردن به مرۆف وه له وه شه زیاتر هه لیکه که وه ره هه یه بۆ به ره پیدان و زیاتر کردنی هاوکاری له تیوان هه موولایه نه کاریگه ره کانی بۆ ئه وهی هاوکاری یه کتر بن بۆ به ره نگار بوونه وهی بازرگانی کردن به که سه کانی.

پیشه کی

بازرگانی کردن به مرۆف یان بازرگانی کردن به که سه کانی شیویه که له شیویه کانی کۆیلایهتی هاوچه ره که خه لک به کار ده هیت بیت بۆ قازانجی که سانی تر . به گویره ی ریکه و تنامه ی نه ته وه یه کگرتوه کانی بۆ به ره نگار بوونه وهی ئه و تاوان کاریانهی که سنوری وولاتانیان تپیه راندوه بۆ ریگهه گرتن و سه رکوت کردن و سزادانی بازرگانی که ران به که سه کانی به تاییهتی ژنان و مندالان (ههروه ها ئامازه شی پێ ده کریت به پرۆتۆکۆلی پالیرمو) بازرگانی کردن به مرۆف بریتیه له به کارخستنی , گواستنه وه , ناردن , جیگه پیدان یان هه واندنه وهی که سانیکی له ریگهه ی هه ره شه یان به کارهینانی هیز یان شیوازه کانی تری زۆره ملێ له پفاندن و له هه لئه تانندن و له فریودان و له به کارهینانی ده سه لات یان له لاوازی پیگه یان پیدان و وه رگرتن له پاره و قازانج بۆ پازی کردنی ئه و که سه ی که کۆنترۆلی هه یه له سه ره که سه که به مه به ستی استغلال کردنی .

بازرگانی کردن به مرۆف یان بازرگانی کردن به که سه کانی شیویه که له شیویه کانی کۆیلایهتی هاوچه ره که خه لک به کار ده هیت بیت بۆ قازانجی که سانی تر . به گویره ی ریکه و تنامه ی نه ته وه یه کگرتوه کانی بۆ به ره نگار بوونه وهی ئه و تاوان کاریانهی که سنوری وولاتانیان تپیه راندوه بۆ ریگهه گرتن و سه رکوت کردن و سزادانی بازرگانی که ران به که سه کانی به تاییهتی ژنان و مندالان (ههروه ها ئامازه شی پێ ده کریت به پرۆتۆکۆلی پالیرمو) بازرگانی کردن به مرۆف بریتیه له به کارخستنی , گواستنه وه , ناردن , جیگه پیدان یان هه واندنه وهی که سانیکی له ریگهه ی هه ره شه یان به کارهینانی هیز یان شیوازه کانی تری زۆره ملێ له پفاندن و له هه لئه تانندن و له فریودان و له به کارهینانی ده سه لات یان له لاوازی پیگه یان پیدان و وه رگرتن له پاره و قازانج بۆ پازی کردنی ئه و که سه ی که کۆنترۆلی هه یه له سه ره که سه که به مه به ستی استغلال کردنی .

له سه ره ئاستی جیهان خه ملێنراوه که له سه رووی ۴۰ ملیۆن که سه ئیستا وه ک و کۆیله ده ژین . له گه ل خه ملاندنیکی پارێزه ند بۆ ۱۷۴۰۰۰ قوربانی بازرگانی کردن به مرۆف له عێراق. ^{۱۱} به گویره ی راپۆرتی ولایه ته یه کگرتوه کانی ئه مه ریکا به شی وولاته کانی له سه ره بازرگانی کردن به که سه کانی سالی ۲۰۱۸ که وا عێراق وولاتیکه هه م سه رچاوه هه م شوینی مه به ستی بازرگانی کردن به که سه کانه . له کاتیکیدا عێراق یاسای به ره نگار بوونه وهی بازرگانی به مرۆفی تپیه راند له سالی ۲۰۱۲ پاش واژوو کردنی پرۆتۆکۆلی پالیرمو له سالی ۲۰۰۹ به لام به م دووایانه بازرگانی کردن به مرۆف له ههریمی کوردستانی عێراق به تاوان ناسیترا له مانگی ته موزی ۲۰۱۸ . پیش ده رچوونی هه ردوو یاسایه که به ندی ۳۷ ی ده ستوری عێراقی له سالی ۲۰۰۵ کارکردنی به زۆره ملێ و پفاندن و کۆیلایهتی و بازرگانی کۆیلایهتی و بازرگانی کردن به ئافرهت و مندالان و بازرگانی سیکی قه ده غه کرد.

به پیتی پیناسه ی پرۆتۆکۆلی پالیرمو که له سه ره وه ئامازه ی پیکراوه تاوانی بازرگانی کردن به که سه کانی له سنی پیکهاته ی یه کگرتوو پیکدیته کرداری (چی کراوه) به مانای (چۆن کراوه) به مه به ستی (بۆ چی وا کراوه) به پێ ی ئه و دیاریکردنه ی له لایه نه ته وه یه یگرتوه کانی به گویره ی ریکه و تنامه ی پرۆتۆکۆلی بۆ به ره نگار بوونه وهی تاوان کاری ریکخراوه یی سنور به زین بۆ ریگهه گرتن و سه رکوت کردن و سزادانی بازرگانی که ران به که سه کانی به تاییهتی ژنان و مندالان . له و هیلکاریه ی خواره وه روونکراوه ته وه ^{۱۲}

ریگهه و تنامه ی تیوده ولته یی تیوده ولته یی نه ته وه یه کگرتوه کانی دژ به تاوانی ریکخراوی گواستنه وه یی بۆ قه ده غه کردن , له ناو بردن و سزادانی بازرگانی کردن به مرۆف , به تاییهتی ئافرهت و مندالان

پێکهاته کانی بازرگانی به مرۆف

راپۆرتی پێشوو له سه ره بازرگانی کردن به که سه کان له عێراق و ههریمی کوردستانی عێراق چهند جۆریک له شیوه بازرگانی کردن به که سه کان له ناو سنوری وولاته که ی دیاری کردوو که بازرگانی استغلال کردنی سیکی, ده گرته وه که پیکهاتوو له له ش فرۆشی به زۆره ملی و بازرگانی استغلال کردنی منداڵ بۆ کاری سیکی. کارپیکردنی به زۆره ملی, که کۆبیایهتی مانی و سوالکردنی به زۆر و به زۆر به شوودان له تهمهنی منالی ده گرته وه. بازرگانی کردن به ئەندامه کانی له شی مرۆف ههروهها راکیشانی منداڵان بۆ مملاتییه چه کرداریه کان. له گه ل ده رکه وتنی ده له تی ئیسلامی له عێراق و سوریا له ۲۰۱۴ توانای حکومه تی ههریمی کوردستان و ریکخراوه ناحکومیه کان که م بۆوه بۆ به رهنگار بوونه وهی بازرگانی کردن به که سه کان به هۆی بایه خدان به هه ندیک کاری له پێشینه که له پێشبرک دابوون وه ک ناسایش و پێداویستی زۆر پێویست و خیرا بۆ فریاکه وتنی هاوکاری مرۆیه کان بۆ ملیۆنان ئاواره و سه دان هه زار په نابهر که ههریمی کوردستانی عێراقیان کردبووه په ناگه ی خۆیان.

له گه ل تیکشکان و به زینی سه ربازی ده وله تی ئیسلامی له عێراق و سوریا له سالی ۲۰۱۷ دووباره تیشک خراوه سه ره چاره سه ره کردنی بازرگانی کردن به که سه کان که په یوه سه ته به خزمه تگوزاریه تایبه تیه کانی قوربانیانی بازرگانی کردن به که سه کان که که وتیوه نه ژیر کاریگه ری قه برانه کان ههروهها شیوه کانی تری بازرگانی کردن به که سه کان که له ههریمی کوردستانی عێراق هه یه. له مانگی ۷ ی ۲۰۱۸ په رله مانی کوردستان یاسای به رهنگار بوونه وهی بازرگانی کردن به مرۆفی تیه راند بۆ ناوچه که که سیسته می دادوه ری گشتی دروست ده کات بۆ مامه لکردن له گه ل تاوانه کانی بازرگانی کردن به مرۆف. له ناوه راستی ۲۰۱۸ ده زگای سید هه لسه نگانندیکی ووردی کرد له ههریمی کوردستانی عێراق بۆ باشت ناسنا بوون و تیگه یشتن له راستی بازرگانی کردن به مرۆف له ههریمی کوردستانی عێراق. له گه ل هه وه ش هه ندیک به شی عیراقی فیدرالیشی گرتیوه که په یوه ناربوو له کاتیکدا ته وه ری سه ره کی راپۆرته که ههریمی کوردستانی عێراق بوو که پارێزگای هه ولێرو سلێمانی و ده وک له خو ده گریت چه نند ناوچه یه کی کیشه له سه ره هیه له تیوان عیراقی فیدرالی و ههریمی کوردستانی عێراق که چه نند به شییک له که رکوک و موسل و دیاله ده گرته وه, که بازرگانی که ران به مرۆف ده توانن خاله کانی تیه رین له تیوان نه و ناوچه کیشه له سه رانه بۆ به رژه وه نندی خۆیان به کاربه یتن, بۆیه نه و ناوچه زۆر گرنگن که په چاوبکرین له هه ره هه لسه نگانندیکی که بۆ بازرگانی کردن به که سه کان له ههریمی کوردستانی عێراق ده گریت. وه دوورتر له وه به پیتی سروشتی بازرگانی کردن به که سه کان وه نه و رهنگدانه وه تایبه ته ی جی به جی کردنی حوکمی یاسا له تیوان حکومه تی فیدرالی و حکومه تی نیمچه سه ره بخو, راپۆرته که هه ندیک به شی عیراقی فیدرالیشی له خو گرتوو.

له پیناوی راگه یاندنی به رنامه ی داهاتوو که که م کردنه وهی بلبووونه وهی بازرگانی کردن به که سه کان له ههریمی کوردستانی عێراق و ههروهها دابین کردنی نه و خزمه تگوزاریانه ی که په یوه سه تن به قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف ههروهها نه وانه ش که له ژیر مه ترسی بازرگانی کردن به مرۆفدان به ئامانج ده گریت, نه وه هه لسه نگاننده کراوه بۆ به ده سه ته یانی باشت تیگه یشتن له وانه ی دیت

شیوه بلبووونه وهی بازرگانی کردن به که سه کان
 پێداویستیه له پێشینه کانی رزگار بوونی بازرگانی کردن به که سه کان
 نه و پاراستن و خزمه تگوزاریانه ی که ئیستا به رده سه ته بۆ قوربانیا. ههروهها
 نه رکی سیسته می دادوه ری گشتی له به رهنگار بوونه وهی بازرگانی کردن به که سه کان که چه سپاندنی یاسا ده سه ته یه رانی یاسا و خزمه تگوزاری
 کۆمه لایه تی ده گرته وه

ئهو راپۆرتو ههولدهدات كه هه موو هاوکاران به كېخات و به شداریان پێ بکات له بهرهنگاربوونهوهی بازرگانی کردن به كهسه كان . له سه ر ئاستی جیهان مۆدێلیك په پیره ده كرێت كه له چوار خال پیکهاتوه بۆ دروستکردنی چوارچێوه ی کارێک بۆ ئهو ههولانهی بهرهنگاربوونهوهی بازرگانی کردن به مرۆف ۱. دادگایی کردن , جێ به جێ کردن یاسا به شیوهیهکی کرداری و چالاک وه دادگایی کردنی تاوانباران له سه ر تاوانهکانیان ۲. پاراستن , كه دیاریکردنی ناسنامه ی قوربانیه كان و پێشکەش کردن خزمه تگوزاریه كان به شیوهیهکی کارپه گه ر له خو بگرێت ۳. خو پاراستن , سترا تیجیه كان بۆ كه م کردنه وه ی حاله ته كانی بازرگانی کردن به كه سه كان له پێگه ی کارکردن له گه ل ئهو خه لکانه ی كه له مه ترسیدان وه ههروه ها چاره سه ر کردن هۆکاره ریشه ییه كان ۴. هاوبه شی , ئامرازێکی ته واوه بۆ دلنیا بوون له وه ی كه هه موو لایه نه كان هاوکار ده بن و کار به په كه وه ده كه ن له بهرهنگاربوونه وه دژی بازرگانی کردن به كه سه كان^{۱۳}

شیواز

ئهو زانیاریانه ی كه له راپۆرتو هه یه له دێسکی پێداچوونه وه و راپرسی و ئاماری ئۆنلاین و گفتوگۆی فۆکس گروپ و چاوپێکه وتن له گه ل هه واپێده ره سه ره که به كان سه رچاوه ی گرتووه .

دێسکی پێداچوونه وه

دێسکی پێداچوونه وه هه لده ستێت به به ده سه ته پێنای تیگه یشتن له و زانیاریانه ی كه هه یه وه ههروه ها ئهو زانیاریانه ی كه به رده سه ته ده رباره ی بازرگانی کردن به كه سه كان له هه ریمی کوردستانی عێراق ههروه ها کاردانه وه ی سیسته می دادوه ری گشتی بۆ كه یسه كانی بازرگانی کردن به مرۆف.

راپرسی و ئامار

راپرسی و ئاماری ئۆنلاین به کاره پێزا بۆ کۆکردنه وه ی زانیاری له خه لک له گه ل زانیی ئهو خه لکانه ی كه له مه ترسیدان ههروه ها , یان بابه تی بازرگانی کردن به كه سه كان له هه ریمی کوردستانی عێراق , سید سێ راپرسی جیاوازی راگه یاند كه ئهو خه لکانه ی به ئامانج گرتوو , ۱. ریکخراوه ناحکومیه كان : بۆ باشتر تیگه یشتن له بلا و بوونه وه ی بازرگانی کردن به كه سه كان ههروه ها کاره كه جێ به جێ کراون له رێگه ی کۆمه لێ مه ده نی بۆ بهرهنگاربوونه وه ی بازرگانی کردن به كه سه كان ۲. کرێکاری کۆچه ر , بۆ باشتر تیگه یشتن له ئه زموونه کانیا ن و ههروه ها دیدگا و بۆچوونیا ن له سه ر پاراستنی کرێکاری کۆچه ر له هه ریمی کوردستانی عێراق ۳. ژنای ناوخۆیی (Local) , بۆ باشتر تیگه یشتن له ئه زموونه کانیا ن و ههروه ها دیدگا و بۆچوونیا ن له سه ر پاراستنی ژنان له هه ریمی کوردستانی عێراق.

ئهو راپرسیه و ئاماره دیزاین کراوه راسته وخۆ تیردراوه بۆ ریکخراوه ناحکومیه كان و هاوبه شه کانیا ن له رێگه ی ئیمه یله وه وه دابه ش کردن به گوێره ی پاراستنه كان , توندوتیژی له سه ر بنه مای جه نده ر , ته ندروستی ده روونی ههروه ها خزمه تگوزاری پالپشتی ده روونی , له رێگه ی سیسته می تیمی کاری ده سه ته ی نه ته وه یه کگرتووه كان . راپرسیه که به عه ره بی و به ئنگلیزی هه بوو به لام به داخه وه به هۆی کۆت و به ندی سیسته مه که فێرژنی کوردی تیدا نه بوو . کۆ ئه نجامی ۳۲ راپرسی کۆتای پیه ات له ۲۰ ریکخراوی ناحکومی جیاوازی و دوو بریکاری حکومی که نوێنه رابه تی هه ولپیر و سلپمانی و ده وکیان ده کرد له نیوان ۲۰ بریکاری تایبه ته مند, ۱۶ (%۸۰) راگه یندرا که له گه ل قوربانیا ن بازرگانی به كه سه كان کار ده کن.

ئاماره تایبه ته که ی سه باره ت به کرێکاری کۆچه ر له سه ر لاپه ره ی فیس بووک و ئه کاونتی تویته ری سید بلا و کرایه وه وه دابه ش کردن و ناردنی بۆ چه نده ها سه فاره ت و قونسلیه ی بیانی جیاوازی له عێراق به مه به ستی به ئامانج گرتنی کرێکاری کۆچه ر , راپرسیه که به زمانی ئینگلیزی به رده ست بوو , کۆ ئه نجامی ۲۱ راپرسی پێشکەش کرا له لایه ن که سانیک له و وولتانه ئازه ربانجان و به حرین, که نه دا, فیجی, به ریتانیای مه زن, هندستان , ئه نده نووسیا, عێراق , لبنا ن, ریبونیه ن , سو ریا , وولاته یه کگرتووه کانی ئه مه ریکا.

به هه مان شیوه راپرسی تایبه ت به ژنای خۆجێش (Local) له تۆره کۆمه لابه تی هه كان بلاو کرایه وه وه به روی پێدرا له بلۆگی بلۆگه خۆجێیه کارپه گه ره كان راپرسیه که به زمانی عه ره بی و ئینگلیزی به رده ست بوو به داخه وه به هۆی کۆت و به ندی سیسته مه که نه توانرا فێرژنی کوردی به رده ست بخریت . کۆ ئه نجامی ۹۶ راپرسی ته وا بووه , سه دا نه وه دی به شداربووان ته مه نیا ن له نیوان ۱۸ بۆ ۴۴ سا ل بووه له کاتیکیدا به پێ ی ئامازه كان (%۸۸) به شداربووان کوردبوونه , (%۷) ی به شداربووان عه ره ب بوونه (%۱) ی به شداربووان تورکمان بوونه (%۴) یش ئاشوری بوونه . زۆرینه ی وه لام ده ره وه كان زگورتي بوونه که (%۷۲) بووه (%۲۴) خیزانداربوونه (%۳) له یه کتر جیا بوونه ی یان موته له ق بوونه (%۱) یش بپه وژن بوونه . زۆرینه ی وه لام ده ره وه كان ئامازه یان به وه کردوو که له هه ولپیر نیشه تپین (%۷۷) له کاتیکیدا (%۱۷) ئامازه یان کردوو که له سلپمانی ده ژین (%۴) ده وک (%۱) مووسل (%۱) و است.

گفتوگۆکانی فۆکس گروپ

گفتوگۆی فۆکس گروپ به کارهێنرا بوو فراوان کردنی ئەنجامه به راییه کانی پارسیه که و سه رچاوه کانی دێسکی پێداچوونهوه له پێگه ی پرسپاری یارمه تی دهر له گه ل کۆمه لی بچووکێ خه لک بوو باشتر تیگه یشتن له ئەزمونه کانی خه لکی نمونه بی که په یوه ستن به بازرگانی کردن به که سه کان و پاراستنی تر که گرنگن له ههریمی کوردستانی عێراق . گفتوگۆکانی فۆکس گروپ مامه له یان له گه ل دوو جوور له دانیشتوانی سه ره کی ده کرد . ژناتی خۆجیی ، لوکالی (Local) و کرێکاری کۆچه ر . گفتوگۆکانی فۆکس گروپ ده رباره ی ژناتی خۆجیی گفتوگۆ و مامه له یان له گه ل خۆبندکاره ئافره ته کانی زانکۆ کرد شه ش که س له زانکۆی سه لاهه دین و هه شت که سیش له زانکۆی کوردستان هه ولیر . وه زیاتر له وه گفتوگۆکانی فۆکس گروپ بۆکرێکاری کۆچه ر مامه له یان کرد له گه ل ۱۳ پیاوی نییالی کرد . له کاتیگدا سید هه ولیدا که کرێکاری کۆچه ری زیاتر له زۆر بۆنه ی جیاواز کۆبکاته وه به لām زۆربه یان هه زیان نه ده کرد به شداربن له گفتوگۆکانی فۆکس گروپ .

چاوپێکهوتن له گه ل هه واپێدهره سه ره کیه کان

له و چاوپێکهوتنه قوولانه ی که له گه ل ئەو خه لکانه کرا که ۱. به ئاگان له بابه تی بازرگانی کردن به که سه کان له ههریمی کوردستانی عێراق ۲. زانیاریان هه به له سه ر چۆنیه تی کاردانه وه ی سیسته می دادوه ری گشتی بۆ که یسه کانی بازرگانی کردن به که سه کان ۳. دایین کردنی خزمه تگوزاری بۆ رزگاربووان ههروه ها یان بۆ ئەوانه ی له ژێر مه ترسیدان ۴. په یوه ندیه کی باشیان هه یه له گه ل ئەو خه لکانه ی له ژێر مه ترسیدانه . ئەو به شداربووانه کرانه ئامانج له سه ر بنه مایی ئەو تۆزه ی سید که ئیستا هه یه ، وه داوا له به شداربووان کرا که خه لکانی تر به شدار ی پێکه نه که پێیان وایه پێویسته ئەوانیش به شداربن له وه هه لسه نگانده . کۆ ئەنجامی ۳۷ چاوپێکهوتن ته واو بووه له سه رتا پای ههریمی کوردستانی عێراق که پارێزگاکانی هه ولیرو سلیمانی و ده هۆک ده گرێته وه : ۱۱ له گه ل نوێنه رانی حکومه ت بوو : ۲۲ له گه ل رێکخواه ناحکومیه کان بوو ههروه ها ۴ یه ش له گه ل که سانیگ بوو که شه رازیان هه یه له بازرگانی کردن به که سه کان له ههریمی کوردستانی عێراق .

سنور به ندیه کان

چه نده ها سنوربه ند هه یه له سه ر ئەنجامه کانی ئەو راپۆرته یه که م : نه بوونی تۆرێکی هه ماهه نگی بریکاره کانی که کارده که ن بۆ به ره نگار بوونه وه ی بازرگانی کردن به که سه کان که وه ی کردوووه قورس بیته دلنیا بیته له وه ی که هه موو لایه نه په یوه ندیداره کاریگه ره کان به شدار بن له هه لسه نگانده که دووم : گه یشتن به و زانیاریانه ی که په یوه ستن به بازرگانی کردن به که سه کان تاراده یه کی زۆر چالاکیه کی شه راره و سنورداره که وای کردوووه قورس بیته تیگه یشتتیکی ووردت هه بیته له سه ر بڵاووونه وه ی . سێ یه م : زانیاری و به شداریکردنی قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف و ئەوانه ی له ژێر مه ترسیدان دیاریکراو بوو به هۆی ئەو کۆسپانه ی که بووه هۆی ئەوه ی نه توانیته میکانه میکی سه لامه ت و کاریگه ر دروست بکریته بۆ به شداریکردنیان ، سه ره پای ئەوه ش که هه ول هه بوو له پێگه ی پارس ی و گفتوگۆی فۆکس گروپی داخراو به لām به داخه وه له به ر کۆت و به ندی که رسته کان و که می کات ، پارسیه کان ته نیا له پێگه ی ئۆنلاین به رپوه چوو به هه ردوو زمانی عه ره بی و ئینگلیزی ، به شیوه یکی به رچاو به شدار بووان سنورداربوون له به شداریکردن که ئەوانه ش ده گرێته وه که ناتوانی پێیان بگه ی باخود فیکاری ته واویان نه بوو به کارهێنانی ئەنتره یته و تۆره کۆمه لابه ته کان بۆ چوونه ناو پارسیه که چواره م : بواری راپۆرته که دیاریکراو بوو به هۆی کۆت و به ندی سه رچاوه مرۆبیه کان و که می کات ، هه ندیک ناوچه ش جێ هیلدراوه بۆ لیکۆلینه وه به دواداچوون . له کۆتایدا ئەو راپۆرته هاتبوو به درێژایی ماوه ی گواسته نه وه له نێو سیسته می دادوه ری گشتی حکومه تی ههریمی کوردستان که په یوه سته به به ره نگاربوونه وه ی بازرگانی کردن به که سه کان به گویره ی تیبه رینی ئە و ریسا تازییه ی ئەو دواپانه که نرخاندنی ئەو ریکاریانه ی که به سه رچوونه که له وانه شه بێ بایه خ بیته ، به لām سه ره پای ئەوه ش هیشتا ده توانیته وانه ی گرنگیان لێ به ده ست بهێنریته .

ده ره نجامه کان

شیوه کانی بازرگانی کردن به که سه کان له ههریمی کوردستانی عێراق

ده ره نجامه کانی ئەو راپۆرته ئامازه به کۆمه له ی جوراوجور ده کات له دانیشتوان له نێو ههریمی کوردستانی عێراق که پێشینه یان هه به و لاوازن بۆ بازرگانی پیکردنیان ، که ئەوانه ده گرێته وه (۱. کرێکاری کۆچه ر : ۲. دانیشتوانی خۆجیی و ههریمه که ، که خه لکی ئاواره ی ناوه خو ده گرێته وه

ههروهه پهنابه رانیس که بازرگانان پئوه ده کریت بۆ مه بهستی بازرگانی استغلال کردنی سیکسی : ۳. ژنه قوربانیه ده ستگیر کراوه کانی لای داعش : ۴. مندالان : ۵. قوربانیا بازرگانی کردن به ئەندامه کانی له شی مرؤف که قوربانیه خوجیه کان و ههریمیه کان ده گرتیه وه , قوربانیه ده ستگیر کراوه کانی لای داعش ههروهه مندالانیس .

شیوه کانی بازرگانی کردن به مرؤف له ههریمی کوردستانی عیراق

<p>مندالان</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ کارکردنی به زۆره ملن (سوالپیکردن) ■ بازرگانی استغلال کردنی مندالان بۆ کاری سیکسی ■ به سه بارکردن بۆ مملاتی ی چه کداری / هیشته وه یان له ژنر دهستی داعش 	<p>ژنه قوربانیه ده ستگیر کراوه کانی لای داعش</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ کارکردنی به زۆره ملن ■ بازرگانی استغلال کردنی سیکسی 	<p>دانیشتوانی خوجیه و ههریمی</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ بازرگانی استغلال کردنی سیکسی 	<p>کرێکارانی کۆچبه ر</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ کارکردنی به زۆره ملن ■ بازرگانی استغلال کردنی سیکسی
--	--	--	--

قوربانیا بازرگانی کردن به ئەندامه کانی له شی مرؤف

له کاتی کیدا تیکه هه لکیشه یه که هه یه له نێوان نه و کاتی گۆریانه به لام نه و گروپانه لیک جیا کراونه ته وه له سه ر بنه مای گشتی : هۆکاره پالنه ره کان : بۆ بوون به قوربانی , وه پنداویسته راگه یه ندراره کان له لایه ن قوربانیا بازرگانی کردن به مرؤف , وه لیکچووون له کاردانه وه کانی سیسته می دادوه ری گشتی . سه ره رای نه وه ی هه ریبه که له قوربانیا بازرگانی کردن به مرؤف جوړیکی تایبه ته , نه و کاتی گۆریانه چوارچووه یه کی به سوود فه راهه م ده که ن بۆ گفتو گو کردن له چاره سه ریبه کان ههروهه باشتکردنی کاردانه وه سیسته می دادوه ری گشتیش له خو ده گریته که په یوه سه ته به جوړه جیاوازه کانی بازرگانی کردن به که سه کان وه ده ستیوه ردانی پیوست بۆ قوربانیا بازرگانی کردن به که سه کان و هه وه کانی ریکرتن

وادیا ره چه نده ها جار ئاماژه به به قاچاخ بردنی مرؤف کراوه له دیسه کی پنداچووونه وه ی سه رچاوه کان ههروهه که چوون له چاوپیکه وتن له گه ل هه وه لپیده ری سه ره کیش که وه که و دیاریده یه که له ههریمی کوردستانی عیراق , بۆ هه وه نه : هه وه ی هاو لاتی سو ری له ههریمی کوردستانی به قاچاخ بردراوه بۆ تورکیا له ویش بۆ نه وروپا له کاتی کیدا به قاچاخ بردن ده توانیت بیته هوی نه وه ی که که سه که زیاتر به ئامانج بکریته بۆ بازرگانی پیکردن , نه وه تاوانیکی لیک جیاکراوه یه , سن جیاوازی سه ره کی هه یه له نێوان بازرگانی کردن به که سه کان و به قاچاخ بردنی مرؤف (۱ . په زامه ندی , په زامه ندی کۆچبه ره کان وه هه ندیک پاره پیدانیس بۆ نه وه ی بیگوازیتته وه بۆ شویتینی دیاریکراوه له کاتی کیدا په زامه ندی بوون هۆکاریک نه بۆ قوربانیا بازرگانی کردن به مرؤف نه وانه ی سه ره تا به کاریک رازی ده بن به لام له کو تایی استغلال کردن ده چیژن : ۲ . استغلال : قاچاخچیه کان پاره یه که وه ده گرن به رامبه ر خزمه تیک , کو تایی پیدیت کاتی که ده یگه یه نن به و شوینه ی که له سه ری ریککه وتووون له کاتی کیدا بازرگانی کردن به که سه استغلالیکی به رده وامی که سه که ده گرتیه وه ۳ . په ری نه وه له سنووری نیشیمانی : قاچاخچیه تی به رده وام له په ری نه وه له سنوره نپوده وه لیه کان تپوه ده گلپت له کاتی کیدا بازرگانی کردن به که سه کان ده توانریت له نپو خودی وولاته که بکریته .^{۱۴}

هیلکاری داها توو جیاوازی نشان ده دات له نێوان بازرگانی کردن به مرؤف و به به قاچاخ بردن.^{۱۵}

بازرگانی کردن به مروّف به رامبهر به به قاچاخ بردن

کرێکاری کۆچه‌ر

وه‌زاره‌تی کار و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی پرایه‌که‌ی باند که ۳۸۴۳ کرێکاری کۆچه‌ر هاتووونه‌ته تێسو هه‌ریمی کوردستانی عێراق له سالی ۲۰۱۷: سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی ۱۹۱۳ کرێکاری کۆچه‌ر به وه‌زاره‌تی کار و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی پرایه‌که‌ی باند له ماوه‌ی نوۆ مانگی په‌که‌می ۲۰۱۸. ۱۶ گرنه‌گه ئه‌وه تێبینی بکریت که ئه‌و ژماره‌یه ته‌نیا ئه‌و کرێکاره کۆچه‌رانه ده‌گریته‌وه که به یاسایی هاتووونه‌ته‌وه تێسو هه‌ریمی کوردستان و مافی مانه‌وه‌یان وه‌رگرتوه: ئه‌وه ئه‌وانه ناگریته‌وه که به فیزی که‌شتیاری هاتووونه‌ته‌وه تێسو هه‌ریمی کوردستانی عێراق و وه مافی مانه‌وه‌وه مۆله‌تی یاساییان به ده‌ست نه هێناوه بۆ ئه‌وه‌ی بژین و کاربکه‌ن له هه‌ریمی کوردستانی عێراق. راپۆرتی هه‌والپێده‌ره سه‌ره‌که‌یه‌کان ئاماژه به‌وه ده‌که‌ن که له کاتی دووباره‌ بنیات نانه‌وه‌ی لادێ و شاره‌کان له‌سه‌رتاپای عێراق له‌گه‌ڵ تیکشکانه سه‌ربازیه‌کانی داعش، له وانه‌یه ژماره‌یه‌کی زۆری کرێکاری کۆچه‌ر رووبکه‌نه عێراق بۆ کارکردن له بواری بیناسازی وه هه‌روه‌ها هه‌ندیک بواری تر که کرێکاری زۆری ده‌وێت به شاره‌زایی که‌م. له ئه‌نجامدا له‌وانه‌یه بپته هۆی زیاتر بلابوونه‌وه‌ی بازرگانی کردن به کرێکاری کۆچه‌ر له سه‌رتاپای عێراق.

زۆربه‌ی ئه‌و کرێکاره کۆچه‌رانه‌ی که پووبه‌پرووی بازرگانی کردن به که‌سه‌کان ده‌بنه‌وه خه‌لکانی وولاتیکن که ده‌نالینن به ده‌ست که‌می هه‌لی کارو هه‌ژاری که‌واده‌کات به‌شپۆبه‌یه‌کی تایه‌ت به‌رچاو بن (موعه‌ره‌ز) بن بۆ ئه‌و به‌لینه درۆیانه‌ی که پێیان ده‌دریت به‌کاری چاک و به مووچه‌ی سه‌رنج پراکیش له ده‌روه‌ی وولات. ئه‌نجامه‌کانی ئامار و زانیاری هه‌والپێده‌ره سه‌ره‌که‌یه‌کان ئاماژه به‌وه ده‌که‌ن که هاوولاتی ئه‌و وولاتانه زیاتر له ژیر مه‌ترسیدانه له هه‌ریمی کوردستانی عێراق:

به‌نگلادیش، کۆندیقوار، غانا، هندستان، ئه‌نده‌نوسیا، نیپال، هه‌روه‌ها فلیپین: هه‌روه‌ها ئه‌نجامه‌کان هاوولاتیانی وولاتانی کامیرۆن، چاد، مسر، ئه‌سیوییا، ئه‌ریتریا، فه‌ره‌نسا، ئه‌لمانیا، لیبیا، مالاوی، نایجیریا، سلۆفینیا، سوودان و سووریاش ده‌گریته‌وه.

۳۸۴۳

کرێکاری کۆچه‌ر هاتووونه‌ته ناو
هه‌ریمی کوردستانی عێراق له سالی
۲۰۱۷

۱۹۱۳

کرێکاری کۆچه‌ر هاتووونه‌ته ناو
هه‌ریمی کوردستانی عێراق له
مانگی په‌که‌می سالی ۲۰۱۸

وه‌زاره‌تی کار و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی
حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان، ۲۰۱۸

ریکخستنه‌ی که‌فاله‌ته‌ ره‌وشی لاوازی ئه‌و کرێکاره‌ کۆچه‌رانه‌ی که‌ پێشتر له‌ کوردستان بوون ئالۆزتر ده‌بێت وه‌ دوزینه‌وه‌ی کارێک به‌ ئاره‌زووی خۆیان زۆر سنوردار ده‌بێت : زۆربه‌ی ئه‌و کرێکارانه‌ی که‌ ده‌یانه‌وێت پێننه‌وه‌ داوی گرێبه‌ستی کاری یه‌که‌میان له‌وانه‌یه‌ بینه‌ نێچیر بو‌ ئه‌و بریکاری کاره‌ بێ وێژدانه‌ی که‌ په‌راوی نیشه‌ جێ بوون و کارکردن ده‌فرۆشن به‌ کرێکاره‌ کۆچه‌ره‌کان . به‌ داخه‌وه‌ ئه‌و نا‌هاوسه‌نگی هه‌یزه‌ی که‌ ئه‌و سیسته‌مه‌ی درووست کردوو له‌ ئه‌نجامدا بازرگانی کردن به‌ که‌سه‌کانی لێده‌که‌وته‌وه‌ .

بازرگانی کردن به‌ کرێکارانی کۆچه‌ر

کرێکارانی کۆچه‌ر تووشی ئه‌م ئاسته‌نگیانه‌ی خواره‌وه‌ ده‌بن له‌ به‌ده‌سه‌ته‌نیانی مافه‌ په‌واکانی خۆیان:

- ١) نه‌بوونی هۆشدار و زانیاری له‌سه‌ر رپیۆرتکردن و احاله‌
- ٢) دا‌بران و سنوردارکردنی هاتووچۆکردنیان
- ٣) که‌می سه‌رچاوه‌ داراییه‌کان
- ٤) ترس له‌ ده‌ست به‌سه‌رگرتن به‌هۆی بارودۆخی نایاساییان
- ٥) نه‌بوونی توانای قسه‌کردن به‌ زمانی ناوخۆ بو‌ ئه‌وه‌ی داوای یارمه‌تی بکه‌ن
- ٦) نه‌بوونی شوینی حه‌وانه‌وه‌ بو‌ قوربانیا‌نی بازرگانی کردن به‌ مرۆف وا له‌ کرێکاره‌ کۆچه‌ره‌کان ده‌کات که‌ ترسیان هه‌بێت له‌ قسه‌کردن و رپیۆرتکردنی حاله‌تی نائارام و خراب مامه‌له‌ کردن له‌گه‌لیان، به‌هۆی نه‌بوونی هیچ شوینیک که‌ برۆن بو‌ی
- ٧) ترس له‌ سزادان له‌ لایه‌ن خاوه‌نکاره‌وه‌، وه‌کو ناوبردنیان وه‌ک تاوانبار یان ئازاردانی جه‌سته‌یی و ده‌ستدریژی سیکیسیان لێ بکریت

به‌شیه‌یه‌کی گشتی بازرگانی کردن به‌ کرێکارانی کۆچه‌ر له‌ هه‌ریمی کوردستانی عێراق دوو شیه‌یه‌ وه‌رده‌گریت : کارکردنی به‌ زۆره‌ملی (FL) هه‌روه‌ها بازرگانی استغلال کردنی سیکیسی (CSE) هه‌ردووکیان پیاو و ژنی کۆچه‌ر رووبه‌رووی کارکردنی به‌زۆره‌ ملێ ده‌بنه‌وه‌ وه‌ له‌گه‌ ل ئه‌و تاوانانه‌ی که‌ روو ده‌دات له‌ کارگه‌کان و شوینی بیناسازی و کارگه‌ی ئاسن و کۆمه‌لگه‌ی نیشه‌ته‌جیوون وه‌ مالی خیزانه‌کان و کۆمپانیا گه‌وره‌کانی تر . هه‌واڵپه‌ده‌ره‌ سه‌ره‌که‌یه‌کان و به‌شداربوونی گفتوگۆکانی فۆکس گروپ وه‌سفی ئه‌و نمونانه‌ی کرێکاری کۆچه‌ریان کردوو که‌ ناچار کراون که‌ کاتیکی زور کار بکه‌ن له‌ گه‌ل به‌سه‌ربردنی کاتیکی که‌م . یان به‌ بی پشوو ته‌نانه‌ت نه‌بوونی روژیکیش بو‌ پشوو له‌ هه‌فته‌ که‌ به‌ پێی یاسای کار فراهه‌م کراوه : ئه‌و پاره‌یه‌ وه‌رناگرن هه‌روه‌ک چۆن به‌لێنیان پێدرابوو له‌ لایه‌ن سه‌رکاره‌ره‌که‌ یان بریکاره‌که‌ یان هه‌ر هیچ پاره‌یان پێ نادریت : دامه‌زراندنیان له‌ جۆره‌ کارێکی جیاواز یان دامه‌زراندنیان له‌ کارێکی که‌متر له‌و کارامه‌یه‌ی که‌ به‌لێنیان پێدرابوو : دانانیات له‌ جیه‌گی بازرگانی استغلال کردنی سیکیسی که‌ کاتیکی واژوو بو‌ خزمه‌ته‌کانی سالۆن یا سپا ده‌که‌ن : هاتوو چۆیان سنوردار ده‌کریت : وه‌ هه‌روه‌ها ئازادی ئه‌وه‌یان نیه‌ که‌ شوینی کاره‌که‌یان یان شوینی نیشه‌ته‌جیوونیان به‌ جیه‌پێلن , توانای گه‌رانه‌وه‌ بو‌ وولاته‌کانیان له‌ حاله‌تی کتوپر یان توانای گه‌یشتن به‌ چاودێری ته‌ندروستی : ناچارکراون له‌ حاله‌تی نا ته‌ندروست بژین : پاسه‌پۆرت و به‌لگه‌نامه‌کانی نیشه‌ته‌جی بوون و مانه‌وه‌ لای خۆیان نیه‌ : تووشی ئازاردانی جه‌سته‌ی و سیکیسی یان زاره‌کی ده‌بنه‌وه‌ له‌ لایه‌ن خاوه‌نکاره‌که‌ .

ئه‌وه‌ی که‌ په‌یوه‌سته‌ به‌ بازرگانی استغلال کردنی سیکیسی ته‌نیا چهند که‌یسه‌کی ئافره‌تانی کۆچه‌ر هه‌والدراوه‌ وه‌ ئه‌وه‌حاله‌تانه‌ی بازرگانی استغلال کردنی سیکیسی کرێکارانی کۆچه‌ر که‌ هه‌والدراوه‌ زۆرینه‌ی ئه‌و ئافره‌تانه‌ ده‌گرته‌وه‌ که‌ ناچارکراون کاری له‌ش فرۆشی بکه‌ن وه‌ شوینیان هه‌بێت له‌ شاره‌ هاوچه‌رخه‌کان وه‌ ک چیشته‌خانه‌ و بار و سپاو هوتیل و خانه‌ی له‌ش فرۆشی و شوینی تایبه‌ت . هیچ زانیاریه‌ک نه‌بوو په‌یوه‌ست به‌ استغلال کردنی سیکیسی کرێکاره‌ کۆچه‌ره‌کان له‌و شوینه‌ دووره‌ده‌ستانه‌ جگه‌ له‌ و راپۆرتانه‌ی که‌ په‌یوه‌ستن به‌ ده‌ستدریژی سیکیسی بو‌ سه‌ر کارکه‌رانی ماله‌کان , ئه‌و کارکه‌رانه‌ی له‌ ماله‌ تایبه‌ته‌کان کارده‌که‌ن وه‌ له‌ لایه‌ن ئه‌و پیاوانه‌وه‌ ده‌ست درێژیان ده‌کرته‌ سه‌ر که‌ له‌ ماله‌که‌ ده‌ژین , له‌ راستیدا سروشتی ریکخستنی دامه‌زراندنی کارکه‌ر له‌ ماله‌ تایبه‌ته‌کان توانای یارمه‌تیدان و گه‌یشتن وه‌ چانسی هه‌وال پیدان که‌م ده‌کاته‌وه‌ که‌وا واده‌کات تیگه‌یشتنه‌مان سنورداریت له‌ روودانی بازرگانی کردن به‌ مرۆف.

ئه‌نجامی پراپۆرتیه‌کان ئاماژه به‌وه ده‌کهن که کریکاره کۆچبه‌ره‌کان رووبه‌رووی چه‌ند کۆسپ و ته‌گه‌ریه‌ک ده‌بنه‌وه له دووپات کردنه‌وه‌ی مافه‌کانیان له ههریمی کوردستانی عێراق . ئه‌نجامه‌کانی گه‌تسۆکانی فۆکس گرۆپ ئاماژه ده‌دات که هه‌ندیک له خاوه‌ن کاره‌کان به‌ ئه‌نقه‌ست په‌یوه‌ست نابن به‌ یاسایه‌ خۆجێیه‌کانی کۆچکردن و کار که داویان لێ ده‌کات له دانیابوون له نیشته‌جیوونی کریکاره‌ کۆچبه‌ره‌کان به‌شێوه‌یه‌کی یاسایی به‌هۆکاری تیچوونی پاره‌ بۆ وه‌رگرتنی نیشینگه‌ و هه‌روه‌ها کۆنترۆلی خاوه‌نکاره‌که‌ به‌سه‌ر کریکاره‌ کۆچبه‌ره‌کان ته‌گه‌ر هه‌یج په‌راویکی نیشینگه‌یان نه‌ییت . زیاتر له‌وه‌ وا پێ ده‌چیت که که کاریکی ئاسای و ستانده‌ره‌ بیته‌ له‌ نێو ههریمی کوردستانی عێراق که پاسپۆرت و مافی مانه‌وه‌ی کریکاری کۆچبه‌ر پاش ئه‌وه‌ی بۆی ده‌رده‌چیت لای خاوه‌نکار بیته‌ , سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی که ئه‌وه‌ دژی باشترین پراکتیسی نێوده‌وله‌تیه‌ , به‌ بێ پاسه‌پۆرته‌که‌یان و نیشینگه‌ی یاساییان له‌ ههریمی کوردستانی عێراق کۆچبه‌ره‌کان رووبه‌رووی مه‌ترسی ده‌سته‌سه‌رکردن ده‌بنه‌وه‌ له‌ لایه‌ن ده‌سه‌لاتی جێبه‌جێ کردنی یاسا به‌ تاوانی سه‌رپێچی کردنی یاسای کۆچبه‌ره‌کان.

بازرگانیی بازرگانی کردن به‌ مرۆف زیاتر استغلالی ئه‌و نووقسانیه‌ ده‌کهن که له‌ په‌یوه‌ندی نیوان عێراقی فیدرالی و ههریمی کوردستانی عێراق هه‌یه‌ که هه‌مان یاسای کاریان هه‌یه‌ به‌لام به‌شێوه‌ی جیاواز جیه‌جێ ی ده‌کهن , حکومه‌تی ههریمی کوردستان ریگه‌ی به‌ دام و ده‌زگا‌کان داوه‌ که مافی مانه‌وه‌ و فیزه‌ی تایبه‌ت به‌خۆیان ده‌ربه‌که‌ن بۆهاتنه‌ ناوه‌وه‌ی ههریمی کوردستانی عێراق.وه‌ سیسته‌می تازهی ئه‌لیکترۆنی یارمه‌تیدا له‌ دۆزینه‌وه‌ی فریودان و فرتوفیل له‌ریگه‌ی شوێنه‌لگرته‌ی کۆچبه‌ره‌کان که هاتوونه‌ته‌ نێو ههریمی کوردستانی عێراق . له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ش که‌می په‌یوه‌ندی له‌ نیوان پارێزگا‌کانی ههریمی کوردستان له‌ لایه‌ک وه‌ له‌گه‌ڵ حکومه‌تی فیدرالی له‌ لایه‌کی تر بواری ره‌خساندوه‌ بۆ نۆره‌ تاوانکاریه‌کان که قوربانیه‌کان له‌ بازگه‌کان ده‌ربازکه‌ن به‌بێ ئه‌وه‌ی ئاشکرا بن , ئه‌وه‌ی زیاتر بازرگانی کردن به‌ که‌سه‌کان به‌جۆش تر ده‌کات له‌ ههریمه‌که‌. نه‌بوونی یاسا و پێنهایه‌کی روونه‌ بۆ کار و کۆچبه‌ره‌کانی عێراق و ههریمی کوردستانی عێراق یاسه‌یه‌ک که‌لێن و درز دروست ده‌کات وه‌ له‌ لایه‌ن کۆمپانیایه‌کی که بازرگانی به‌ کریکاری کۆچبه‌ر ده‌کهن استغلال ده‌کریته‌ . پشکنینی ده‌زگایه‌ یه‌کانگیری سنوردار هه‌یه‌ بۆ پاراستن و سه‌لامه‌تی کریکارانی کۆچبه‌ر , نوێکردنه‌وه‌ی ئیقامه‌ و داواکاریه‌ فه‌رمیه‌کانی تر یان داوا ناکریته‌ تاکه‌ که‌سه‌که‌ سه‌ردان بکات یان ته‌گه‌ر که‌سه‌که‌ ئاماده‌ش بوو چاوپێکه‌وته‌که‌ به‌ تایبه‌ت ناکریته‌ له‌ گه‌لی . له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی که هه‌لیکی گه‌رم هه‌یه‌ (hotline) له‌ ریگه‌ی وه‌زاره‌تی کار و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی به‌لام میکانیزمی روونی هه‌والدان نیه‌ بۆ کریکاره‌ کۆچبه‌ره‌کان وه‌ هه‌روه‌ها هه‌یج زانیاریه‌ کیش پێشکه‌شی کریکاره‌ کۆچبه‌ره‌کان ناکریته‌ له‌ فه‌رمانه‌گه‌ی نیشینگه‌ له‌ کاتی چوونه‌ ناوه‌وه‌یان بۆناو کوردستان . سه‌رباری ئه‌وه‌ش که‌یشتن به‌ سه‌فاره‌ت و قونسلیه‌کان زۆر سنورداره‌ ته‌گه‌ر کۆچبه‌ره‌کان نه‌توانن ده‌ستیان بکات به‌ ئه‌نقه‌رێته‌ت و ته‌له‌فون که‌ئه‌وه‌ش زۆر سنورداره‌ بۆ کارکه‌رانی ناوماڵ . سه‌رباری ئه‌وه‌ش هه‌ندیک نه‌ته‌وه‌ نوێنه‌رایه‌تیان نیه‌ له‌ عێراقی فیدرالی و کوردستان , که‌ وا ده‌کات زه‌حمه‌تیته‌ پێیان بگه‌یت و یارمه‌تیان بده‌یت.

به‌ کورتی کاتیکی ماف خواردنی کریکاره‌ کۆچبه‌ره‌کان سه‌ره‌له‌ده‌دات له‌ لایه‌ن که‌فيله‌کانیانه‌وه‌ , زۆریه‌ی کات کریکاره‌کان هه‌ولده‌ده‌ن و تیده‌کۆشن بۆ به‌ ده‌سته‌پێانی یارمه‌تی یان هه‌والدان بۆ ناگاداردکردنه‌وه‌ی ئه‌و خراپه‌کارینه‌ی به‌رامبه‌ریان ده‌کریته‌ یان پاکردن له‌و حاالی استغلال کردنه‌ به‌ هۆکاری (١). نه‌بوونی هۆشیاری له‌سه‌ر مافه‌کان و میکانیزمی هه‌والپێدان (٢). دا‌براندنی کریکار سنوردار کردنی هاتوو چۆیان (٣). که‌می سه‌رچاوه‌ی پاره‌ (٤). ترس له‌وه‌ی رووبه‌رووی ده‌ستگیرکردن بینه‌وه‌ له‌به‌ر ره‌وشی نایاساییان (٥). که‌می کارامه‌یی زمانی ناوخۆیی بۆ گه‌ران بۆ یارمه‌تی (٦). نه‌بوونی شوێنێکی سه‌لامه‌ت بۆ قوربانیه‌ کۆچبه‌ره‌کانی بازرگانی کردن به‌ مرۆف که‌وا ده‌کات کۆچبه‌ره‌کان بترسین هه‌والپێده‌ن له‌سه‌ر ره‌وشی خراپ و ناسه‌لامه‌تیان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌یج شوێنێک نیه‌ رووی تیبکه‌ن (٧). ترسان له‌وه‌ی که خاوه‌نکاره‌کانیان تۆله‌یان لێ بکه‌نه‌وه‌ به‌وه‌ی که به‌ تاوانێکی تاوانباریان بکه‌ن یان رووبه‌رووی ئازاردانی سێکسی و جه‌سته‌ی بینه‌وه‌ وه‌ک سزادانیکی .

زۆر له‌ کریکاره‌ کۆچبه‌ره‌کان ئاماده‌ن به‌رگه‌ی حاالی خراپیان بگرن ته‌گه‌ر مووجه‌کانیان پێداریته‌ . ئه‌وه‌ ئه‌مه‌ ده‌گه‌یه‌تیته‌ که زۆریه‌یان بێ ئاگان له‌ مافه‌کانیان به‌ پێی یاسای ناچه‌که‌ , وه‌ به‌شێوه‌یه‌کی یاسای نه‌هاتوونه‌ته‌ ناو کوردستان , هه‌روه‌ها / یان پاره‌یه‌کی زۆریانداوه‌ بۆ دۆزینه‌وه‌ی کار له‌ کوردستان , له‌وه‌ ده‌ترسین سنورداش بکریته‌وه‌ . زۆریه‌یان گرێبه‌ستیان نیه‌ , له‌وانه‌شه‌ خوينده‌واریان نه‌ییت , وه‌ نازانن که خاوه‌نکاره‌که‌یان یان که‌فيله‌که‌ (یان له‌وانه‌یه‌ بریکاری سه‌رکارخسته‌ بیته‌) که‌ پابه‌ند بوونیان هه‌یه‌ بۆ حکومه‌تی ههریمی کوردستان که‌ گرێبه‌ستیان هه‌بیته‌ له‌ شوێنه‌که‌ . ئه‌و کریکارانه‌ی که‌ گرێبه‌سته‌ سه‌ره‌تاییه‌کانیان یان به‌سه‌ر چوه‌ یان ئه‌وانه‌ی ماوه‌ی کاره‌که‌یان کۆتایی پێهاتوه‌ به‌ هه‌ر هۆکاریکی (کۆتاییه‌پێتان , ده‌ست له‌کارکێشانه‌وه‌ , یان ته‌واوبوونی ماوه‌ی گرێبه‌سته‌که‌ به‌ شێوه‌یه‌کی ئاسایی) ده‌توانن به‌دوای دووباره‌ دامه‌زراندن بگه‌ڕین به‌لام پێویستیان به‌ که‌فیلیکی تازه‌ ده‌بیته‌ , وه‌ هه‌رکاتیکی کریکاره‌ کۆچبه‌ره‌کان پێویستیان به‌ که‌فیل ده‌بیته‌ زۆریه‌ی کات به‌رچاوه‌ ده‌بن و رووبه‌رووی استغلال کردن ده‌بنه‌وه‌ له‌ لایه‌ن بریکاره‌کانی سه‌رکار خسته‌ یان ئه‌و پارێزه‌رانه‌ی که ئیقامه‌ ده‌فرۆشن وه‌ داوای ده‌سته‌هه‌قیکی زور ده‌کهن یان داوای لاواندنه‌وه‌ی سێکسی ده‌کهن له‌ به‌رامبه‌ر به‌ده‌سته‌پێانی ئیقامه‌ ی تازه‌و به‌لگه‌نامه‌ی کارکردن.

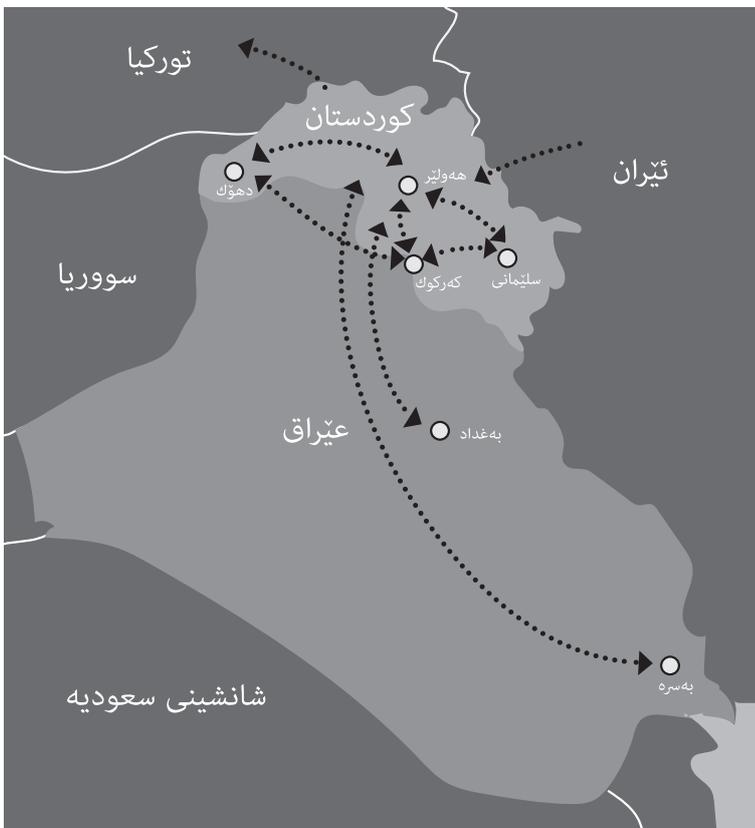
به‌ پشتبه‌ست به‌ ره‌وشی بازرگانی پێکدرنه‌ی که‌ رووبه‌روویان ده‌بیته‌وه‌ , له‌به‌ر توندو تیژی و ره‌وشی خراپی کارکردنیان کریکارانی کۆچبه‌ر رووبه‌رووی کۆمه‌لیکی کۆسپ و ته‌گه‌ره‌ی جه‌سته‌ی و سۆزی (عاتیفی) ده‌بنه‌وه‌ بۆ چاکبوونه‌وه‌یان له‌ بازرگانی کردن به‌ که‌سه‌کان . کاریگه‌ری دارایی زۆر گه‌رنگ هه‌یه‌ له‌ سه‌ر کریکارانی کۆچبه‌ر به‌ تایبه‌تی له‌و کاتانه‌ی که‌ ده‌سته‌هه‌قیان پێ نادریت : زۆریه‌ی کریکاره‌ کۆچبه‌ره‌کان له‌ ههریمی کوردستانی عێراق پالپشتی دارایی خێزانه‌کانیان ده‌کهن له‌ وولاتی راسته‌قینه‌ی خۆیان , وه‌ زۆریه‌یان هه‌زناکه‌ن یان ده‌ترسین بگه‌ڕینه‌وه‌ به‌

دهستی به‌تال هه‌روه‌ها هیچ پاره‌یه‌کیشیان له ده‌ست نیه بیده‌نه تێچووی کۆچکرن یان بیده‌نه به گه‌شتی گه‌رانه‌ویان بۆ نیشتمانی که ئەمیش تێچووی زۆر گرانبه‌هایه له‌بهر ئەوه‌ی زۆربه‌ی داهاته‌کانیان بۆ خێزانه‌کانیان ده‌نێرن له وولاتی راسته‌قینه‌ی خۆیان .

خه‌لکی ناوڤۆ و هه‌ریمی، په‌نابه‌ر و ئاواره‌کان مامه‌لایان پێوه‌ ده‌کری به مه‌به‌ستی بازرگانی ئیستغلالی سیکی

خه‌لکانی جوړاو جوړ هه‌ر له ناوڤۆی و هه‌ریمی (که‌سانیک له هه‌ریمی کوردستان، عێراق، ولاتانی دراوسێ وه‌کو سووریا، ایران، تورکیا ئەوانه‌ی که په‌نابه‌ر نین) وه هه‌روه‌ها ئەوانه‌ی په‌نابه‌رن و ئاواره‌ن له ژێر مه‌ترسی به بازرگانیکردنن یاخود به‌و ئەزمونه‌دا تێپه‌ریوون به مه‌به‌ستی بازرگانی گێچه‌لی سیکی له تێخووی هه‌ریمی کوردستانی عێراق به هۆی ئابوری خراب و شوناسی که‌سی و له ئیوانیاندا ره‌گه‌ز و ئاراسته‌ی ره‌گه‌زی.

ئافه‌رتانی ناوڤۆی و هه‌ریمی بازرگانیان پێوه‌ ده‌کری به ئامانجی سووی بازرگانی سیکی

چه‌نده‌ها که‌یس له‌و جوړه بازرگانیه ریپۆرت کراوون له لایه‌ن که‌سی زانیاری پێده‌ر، به زۆری له کۆمه‌لگه نیشته‌جێه تابه‌ته‌کان رووده‌ده‌ن، به‌لام هه‌ندیک جار له شوێنی له‌شفرۆشی، هۆتێله‌کان و کامپی په‌نابه‌ره‌کان و ئاواره‌کانیش رووده‌ده‌ن. به پێی ریپۆرته‌کان رێبه‌کانی گرتنی قوربانیانی ئه‌و جوړه بازرگانیه له ناوچه ئاوه‌دانه‌کان یاخود شاره‌کان له لایه‌ن بانده‌کانی بازرگانیکردن یاخود (مافیاکان) به‌ریوه ده‌برێ زۆربه‌ی کانه‌کان ئافه‌رتی گه‌نج به کارده‌هێنن بۆ تێوه‌گلانی قوربانیه‌کان و گواستنه‌وه‌یان له باشور و ناوه‌راستی عێراق (به‌سره و بغداد به تابه‌ت هه‌روه‌ک و له زاری هه‌والپێده‌ره‌کانه‌وه هاتووه) بۆ ناو هه‌ریمی کوردستان وه هه‌روه‌ها به پێچه‌وانه‌شه‌وه. هێنان و بردن هه‌یه به قوربانیه‌کان له نیوان که‌رکوک، ناوچه جێ ناکۆکه‌کان بۆ ناو هه‌ریمی کوردستان و هه‌روه‌ها له نیوان شاره‌کانی کوردستان خۆشی. سه‌هره‌رای بازرگانیکردن به ئافه‌رت له ناو خۆی عێراق بازرگانی کردنی هه‌یه به ئافه‌رت له ئێران بۆ عێراق وه له عێراقه‌وه بۆ تورکیا به ناوی کار و خوێندن (هه‌روه‌کو په‌کتیک له‌سه‌ره‌کێترین زانیاری پێده‌ره‌کان باسی کرد).

له راپۆرته‌کاندا ئه‌و بازرگانیه‌ش ده‌گرێته‌وه که په‌ناگه‌که‌کان (په‌ناگه‌ی ناخکومی) له‌گه‌ل بازرگانه‌کان

ئۆفه‌ری کار و شوێنیکێ ئارام پێشکه‌ش به ئافه‌رته‌کان ده‌کهن له ده‌روه‌ی په‌ناگه‌کان به بێ بوونی هه‌لبێژده‌ی گه‌رانه‌وه‌ی بۆ ناو جفاتی خۆی پاشان ئه‌و ئافه‌رتانه‌وه‌شفرۆشێن بۆ کاری له‌شفرۆشی کردن به زۆر. به تابه‌تی، بازرگانه ئافه‌رته‌کان ناسراون به‌وه‌ی که وا خۆیان پێشان ده‌ده‌ن که توندو تیرۆ خێزانیان چه‌شته‌و تا وه‌کو رێگه‌ بدرێن له‌و رێگه‌یه‌وه‌ برۆنه‌ ناو ئه‌و په‌ناگانه‌ هاوشیوه‌ی قوربانیه‌ک پاشان درووسترکردنی متمانیه‌کی به‌هێز له‌گه‌ل ئافه‌رته‌کانی تری ناو په‌ناگه‌ک و پێشکه‌ش کردنی شوێنیکێ ئارام بۆ مانه‌وه‌یان له ناو کۆمه‌لگا پاش ده‌روچونیان له په‌ناگه‌که. چه‌ند نمونه‌یه‌کی سنوردار دیاریکراوه له لایه‌ن که‌سی هه‌والپێده‌ر ده‌رباره‌ی بازرگانی ئیستغلال کردنی سیکی له‌و مالانه‌ی ئافه‌رت تیدا سه‌ره‌برشته‌ وه ئه‌و ئافه‌رتانه‌ی له‌گه‌ل خزمیکێ تیرینه‌یان ده‌ژین له ناو که‌مه‌په‌کان، ئەمه‌ش له کاتی وه‌رگرتنی خیمه‌کان، خواردن، هاتوچۆکردن وه یان هه‌ر سه‌رچاوه‌یه‌کی تر که دا‌یین کراوه بۆ ئافه‌رته‌که‌ به‌رامبه‌ر به خزمه‌تی سیکی.

هۆکاره‌کانی پالنان به ئافه‌رتانه‌وه‌ به‌وه ئیستغلال کردن سیکی وه‌ک له راپۆرتی زانیاری پێده‌ره‌کان هاتوه بریتین له :

١) راکردن له خێزانی توندوتیژ/ هاوسه‌ر؛ ٢) راکردن له هاوسه‌رگیری به زۆره‌ملی؛ ٣) به‌کارهێنانی توندوتیژی له لایان ئەندامانی خێزانه‌وه/ هاوسه‌ر؛ ٤) نه‌بوونی ده‌رفه‌تی ئابوری ئافه‌رت به‌ره‌و بریاری ناراست ده‌بات له رووی کۆچه‌وه؛ ٥) زۆرلێکردن له لایه‌ن که‌سانی به ده‌سه‌لات

تا وه کو بگه نه به سه رچاوه کان له چوارچێوهی که مپ؛ ٦) زۆر لیکردن له لایه نه که سیکه وه جا ناسراو بێ یاخود نه ناسراو بۆ قوربانیه که به ههر شه کردن به بلا کردنه وهی وینهی روتی ئافره ته که و په یوه ندیه خۆشه و یستیه کانی بۆ نه داما نی خیزانی کچه که و ده وره ره که ی؛ ٧) ده ستا و ده ست کردن له لایه نه خۆشه و یسته کوره که یه وه بۆ له شفرۆشیکردن.

ئێستگلالکردن به وینه یه کی راسته قینه یاخود ده ستکار یکراو تا راده یه ک دیارده به کی تازه یه له ههریمی کوردستانی عێراق، ههر وه کو له راپۆرتی هه والپێد ره سه ره که یه کان... FGD له گه ل ئافره تانی گه نجی ناو خۆیی و هه ره ها له چا و پێکه وتنی که سانی هه والپێد ره باس کراوه . به وه رگرتنی سروشتی کۆمه لگه که که کۆمه لگه یه کی پارێزراوه، نه و ئافره ت و کچانه ی که په یوه ندی سۆزدار ی ده به ستن زیاتر رووبه روی ئێستگلال و بازرگانیکردن ده بنه وه نه ویش له بهر ترس له مالباته کانیان که به بیانۆ پاککردنه وه ی شه ره ف ئازار بدرین نه گه ر هاتوو به م په یوه ندیه یان بزاند ریت. راپۆرتیک ی زۆر هه بوون ده رباره ی نه و ئافره تانه ی که فرۆشراون بۆ کاری سیکس له لایه نه خۆشه و یسته کوره کانیانه وه بۆ گروپیک پیاوی تر دوا ی نه وه ی وینه ی یان فیدیۆ سۆزدار ی گیراوه و هه ره شه یان لیکراوه به بلا و پێکردنی په یوه ندیه که یان. هه والپێد ره کان باسی نه وه ده که ن که له یاسای عێراقی (دژه تیرۆر) ژماره ١٣ سالی ٢٠٠٥ به ندی ٢ هاتوه به له سیداره دانی تا و انبارانی ئێستگلالکردنی ئافره تان به و شیوه یه، نه م به ند ه ش نه وه ش له خۆ ده گری که نه م جو ره کارانه ی خواره وه به کاری تیرۆر له قه له م نه درئ: « توندوتیژی یاخود هه ره شه که به نیازی ترساندن خه لک و مه ترسیدار کردنی ژبانیان، ئازادیان و ئاسایشیان و مال و مولک و پارهیان بخاته ژیر مه ترسیه وه بپگویدانه مه به ست و هو ی نه و کاریه له کاتی روودانیدا چ تا ک لایه نه یان به کۆمه ل ریکخرا بئ»^{١٨}

له وه زیاتر، هه ندیک له پیاوان شیوا ی کوری عاشق به کار ده یتن له کاتی که تا و انبار خۆشه و یستی بۆ ئافره ته که ده رده بری و هه ست و سو زی ئافره ته که به کار ده یتن بۆ مه به ستی له شفرۆشی و داوا ی لئ ده کات که له شفرۆشی بکا به بیانۆ خۆشه و یستی . نه م که یسانه تا و انبار ی تا ک که سی و گروپیک ده گری ته وه که تیدا فره ئافره ت توشی ئێستگلال ده بنه وه به شیوه یه کی به رده وام به به کاره ی تانی هه مان شیوا ز. به لایه نی که مه وه یه ک نه لقه ی بازرگانی له نیو ههریمی کوردستان دیار بووه به فرۆشتنی ئافره ته که نه که کان له کوردستانه وه بۆ بغداد. له هه ندیک له که یسه کان ئافره ته کان و کچه کان ده که ونه ژیر مه ترسی (کوشتن له سه ر شه ره ف) نه گه ر هاتو بگه رینه وه ناو خانه واده کانیان.

قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف به مه به ستی سیکسی وه ک له شفرۆش مامه له یان له گه ل کراوون وه به ند کراون بۆ مه وه ی ٢ سا ل، سه ره پای نه وه ی که نه م که سانه قوربانی بازرگانی کردن به مرۆف بوونه نه وه ک تا و انبار.

دیسکی پندا چوونه وه و چا و پێکه وتنی هه والد ره سه ره که یه کان نه وه ده رده خه ن که قوربانیانی پێشو و بازرگانیکردن به مرۆف به مه به ستی بازرگانی سیکسی دادگای کران به تا و انبار له سایه ی یاسای نه هیشتنی له شفرۆشی عێراق. نه م رپۆرت ه نه ی توانی به شیوه یه کی ته وا و هه لسه نگاندنی نه وه بکات ئاخۆ نه م کاره به رده وامه له جیه چیکردن له سیسته می یاسا نه گه ر ئافره ت یان کچ ئازاد کراون له دوا ی تۆمه تبار کردنیان به له شفرۆشی. نه مه بواریکی گرنه گه بۆ لیکۆلینه وه و کرداری دا هاتوو.

که سانی هاو ره که زخوا ز بازرگان یان پیوه ده کری به ئامانجی بازرگانی ئێستگلالکردنی سیکسی

که سانی کۆمه له ی (نیره مووک، هاو ره گه ز، ره گه زبا ز، ره گه زگۆرا و) له مه ترسی زۆری نه شه که نه ج ه دان له نیو کۆمه لگادا، به لام هیچ شه لته ریکی ئارام نیه که پاراستنیان پێشکه ش بکات له ههریمی کوردستانی عیراق دا.

چه ند ها زانیار پێد ره به لگه ده یتنه وه له سه ر نه وه ی هاو ره که زخوا زه کان له ژیر مه ترسییه کی زۆر گه وره دان له و شیوه بازرگانیه، به تابه تی نه و پیاوانه ی هه لسوکه وتی مینه ئاشکرا به تیباندا یاخود نه وانیه خه ریکی وه رگرتنی هو رمۆن؛ ره گه ز گۆرا وه کان؛ یاخود نه و پیاوانه ی که خویان هاو ره که زبا ز پێشان ده دن. راده که ن له مال له ترسی هه ره شه و توندوتیژی و بیزارکردن، ده ستدریژی، وه ئێستگلالی سیکسی. زۆرکات نه م که سانه بێ په نا گه ن نه مه ش وا نه کات زیاتر دو چاری نه م جو ره بازرگانیه بنه وه. سه ره رای نه مه، راپۆرت هه یه که زۆر زه حمه ته بۆ که سانی هاو ره که زبا ز کاریکی به رده وامی بێ ترس و سه لامه ت یان هه بێ نه مه ش وا ده کات نه توان به سه ره خۆیی بژین.

ئافره‌تانی قوربانێ ژێرده‌ستی داعش

به ئامانج کردنی جینۆسایدکردنی یه‌زیدیه‌کان و گروپه‌کانی تر له لایان داعشه‌وه له عێراق توندوتیژی سێکسیسی گرتۆته‌وه په‌یوه‌ست به مملانیکان (العنف الجنسی المرتبط بالنزاعات)، که بریتی بوو له ده‌ستدرژی، کۆیله‌ی سێکسی، به زۆر له‌شفرۆشیکردن، هه‌روه‌ها ده‌ستگرتن به‌سه‌ر ٥٠٠٠

هه‌زاره‌ها منداڵ و ئافره‌ت تاکوو ئیستا له‌ ژێر ده‌ستی داعش ماوونه‌ته‌وه.

ژن و منداڵی یه‌زیدی . له کاتیکدا به‌هه‌زاران له‌وان رایان کرد یاخود رزگار کران له‌ بن ده‌ستیان به‌لام هه‌شتا ٢,٥٠٠ له‌وانه‌ی دیار نین هه‌ژمار نه‌کراوون که ئایا مردوون یاخود ماوون له‌ بن ده‌ستی داعشدا. زۆر له‌وانه‌ی که گیراوون له‌ بن ده‌ستی داعش گومان ده‌کری که له‌ سوریا بن یان له‌ عێراق له‌ ماله‌ عه‌ره‌به‌کان. ده‌وتری هه‌ندیک له‌و کچانه‌ی که له‌ کاتی گرتندا ته‌مه‌نیان زۆر منداڵ بوون ئیستا له‌ ماله‌ عێراقه‌کاندا کراوون به‌ کۆیله‌، به‌ دواداچون نه‌کراوه به‌لام له‌ ناو په‌نابه‌ره‌ عێراقه‌کان ده‌ژین. چیرۆکی گه‌یه‌نراو هه‌ن ده‌رباره‌ی ئه‌و ئافره‌تانه‌ی که بازرگانیاں پێوه‌ کراوه له‌ ئیوان سوریا، تورکیا بۆ ئه‌وروپا، هندستان، ئاسیا و شوپنی تریش. پاش ئازادکردنی موصل له‌ سالی ٢٠١٧ تازه‌گه‌راوه‌کان به‌ شپۆه‌به‌کی هه‌سته‌پیکراو دیار نه‌ئمان. له‌ کاتیکدا تۆره‌ ناوخۆییه‌ نا ره‌سمیه‌کان (تۆره‌کانی رزگارکردن) تا ئیستا خه‌ریکی تۆپه‌راسیۆنیکی رزگارکردنه‌ له‌ سنوری عێراق سوریا، هه‌یج هه‌ولیکی ره‌سمی حکومه‌تی عێراقی و کوردستانی نیه‌ بۆ رزگارکردنی ئه‌و ئافره‌ت و منداڵانه‌ی له‌ ژێر ده‌ستی داعشن. ریکخراوه‌ ناخکومیه‌کان به‌ دواداچوون ده‌که‌ن بۆ ئه‌و بۆ سه‌روشوینانه‌ و هه‌روه‌ها ئه‌وانه‌شی که گه‌راونه‌ته‌وه، وه‌ ئۆفیسێ یه‌زیدیه‌کانی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان به‌ دواداچون ده‌کات بۆ ئه‌و که‌سه‌ بزراوه‌، به‌لام سیسته‌میکی یه‌کانگیری روون نیه‌ بۆ به‌ دواداچوون لێیان.

ئه‌و ئاسته‌نگیانه‌ی رووبه‌رووی قوربانیانی بازرگانی کردن به‌ مروّف ده‌بێته‌وه‌ دوای گه‌رانه‌وه‌یان له‌ ژێر ده‌ستی داعش :

- ئه‌زموونی ئه‌شکه‌نجه‌دانی زۆر
- ژیاں به‌ سه‌ر بردن له‌ شوینی به‌رده‌وامی مملانی جهنگ
- خێزانه‌کان که‌وتۆنه‌ته‌ ژێر قه‌رزیکێ زۆر به‌ هۆی پیدانی پاره‌ به‌رامبه‌ر به‌ رزگارکردنی قوربانیانی دیلی ده‌ست داعش
- سه‌ختی ژیاں به‌سه‌ر بردن له‌م ژینگانه‌دا دوای گه‌رانه‌وه‌یان
- که‌می په‌سنکردنی ئه‌و منداڵانه‌ی له‌ دایک بوون له‌ ژێر ده‌ستی داعش

کۆیله‌ی سێکسی و ئه‌شکه‌نجه‌دانی هاوشپۆه‌ و ئه‌تککردنی کچان و ئافره‌تانی له‌ بن ده‌ستی داعش له‌ ئه‌نجامدا پێوستی به‌ پیداو یه‌ستیکی ناوازه‌ ده‌کا له‌ ئیو قوربانیانی بازرگانی کردن به‌ که‌سه‌کان پاش هاته‌نه‌وه‌یان و رزگار بوونیان له‌ ژێر ده‌ستی. هه‌روه‌ک و به‌ گشتی تێگه‌یشتوین، زۆربه‌ی ئه‌و ئافره‌ت و کچانه‌ی له‌ لایه‌ن شه‌ره‌که‌رانی داعش بران له‌ کۆمه‌لی یه‌زیدی بوون له‌ هه‌ریمیکێ ئارام و ئاسایشدا فرۆشان له‌ ئیوان خۆیاندا بۆ مه‌به‌ستی گه‌له‌ سێکسی، به‌ زۆر به‌ شودان، به‌ زۆر کارکردن له‌ ماله‌کانیاندا. زۆر له‌ ئافره‌ته‌کانی ژێر ده‌ستیان بۆ ژماردن لاقه‌کراون (اغتصاب)، به‌ ئه‌زموونی ئازاردانی جه‌سته‌یی، سۆزه‌کی، زاره‌کی، رووحیدا تپه‌ریوون، سه‌ره‌رای نیشه‌ته‌جیکردنیان له‌ ناوجهرگه‌ی شه‌ردا. له‌ شه‌ره‌که‌ریکه‌وه‌ ئه‌فرۆشان بۆ ئه‌وی دی، قوربانیانی داعش رووبه‌روی کۆسپ و ته‌گه‌ره‌ی له‌ بن نه‌هاتوو ده‌بنه‌وه‌ له‌ کاتی چاکبونه‌وه‌یان پاش ئه‌وه‌ی رزگارکران له‌ ژێر ده‌ستی .

رزگاربان رووبه‌روی حاله‌تی پزیشکی زێده‌ ده‌بنه‌وه‌ له‌به‌ر هۆکاری دووباره‌ بونه‌وه‌ی ئه‌شکه‌نجه‌دان لاقه‌ کردن ، اغتصاب، ئه‌تکردن، برسیتی، دووگیان بوونی نه‌ویستراو، نه‌خۆشی گواستراوه‌، ناسوور، و چه‌نده‌ها حاله‌تی تری به‌ ئازار. هه‌روه‌ها، چاره‌سه‌ری جه‌سته‌ی و ده‌روونی زۆر پێوسته‌ بۆ ئه‌و کچ و ژنانه‌، هه‌والا پێده‌ر رپۆرتی کردوه‌ که‌وا خێزانی قوربانیه‌کان هه‌مووجار قه‌رزیکێ زۆر ده‌که‌وتنه‌ سه‌ریان له‌ کاتی رزگارکردنی قوربانیان. زۆریشیان هه‌شتا له‌ چاره‌روانیان بۆ گوێ لێبوونی ده‌نگوباسی ئه‌وانه‌ی که‌ هه‌شتا نه‌گه‌راونه‌ته‌وه‌ خۆی له‌ خۆیدا تراومایه‌کی دروست کردوه‌ له‌ ناویاندا. چاکبونه‌وه‌ له‌ ناو که‌مه‌کاندا و ژیاں تپیدا ئاسته‌نگیکێ خراپتره‌، له‌سه‌ر قوربانیه‌کان قورس ده‌بن که‌ له‌ که‌ش و هه‌وایه‌کی ئارامدا بن و ده‌ستیان بگات به‌ سه‌رچاوه‌کانی پرۆسه‌ی چاکبونه‌وه‌یان. جینی وه‌بیره‌نانه‌وه‌یه‌، سه‌رۆکی یه‌زیدیه‌کان بۆ ئه‌و ئافره‌تانه‌ی که‌ گه‌راونه‌ته‌وه‌ له‌ ژێر ده‌ستی بریاری داوه‌ که‌ به‌خێره‌تانه‌وه‌ بکری‌ن له‌ لایان کۆمه‌لگاوه‌، زانیاری پێده‌هرکان دووپاتی لێ ده‌که‌نه‌وه‌ که‌ ئه‌مه‌ بوه‌ته‌ مایه‌ی گه‌رانه‌وه‌یان و به‌شداریکردن له‌ کۆمه‌لگه‌ وه‌ک و تاکیکێ به‌ نرخ بژی‌ن له‌گه‌ل

خێزانه‌کانیان وه‌ هاوسه‌ریگی بکه‌ن وه‌تد. هه‌رچۆتی، زۆریان ئه‌نلینن به‌ ده‌ست شه‌رمه‌زاری ، ته‌نیای، که‌می له‌ گه‌یاندن به‌ خزمه‌تگوزاری. تاوه‌ک و ئیستا، هه‌یج میکانیزمیکی ناوخۆی و ئیونه‌ته‌وه‌ی نیه‌ بۆ راده‌ستکردنه‌وه‌ی تاوانبارانی داعش به‌ عه‌داله‌ت، کۆسپ خسته‌نه‌ پیشی توانای

قوربانیانی بازرگانیکردن به کهسهکان له گه‌یشتن به عدالته‌ له‌ و تاوانانه‌ی که‌ کراون دژیان. نه‌ته‌وه‌ یه‌گرتوه‌کان تیمیکی لیڤۆلینه‌وه‌ی دژی داعش درووستکردوه‌ بۆ لیڤۆلینه‌وه‌ له‌ تاوانه‌کانی داعش و گه‌باندنی قوربانه‌کان به‌ دادپه‌روه‌ری، به‌لام تا نویسنی ئه‌م رپۆرتیه‌ ئه‌وه‌ تیمه‌ نه‌که‌وتۆته‌ بوا‌ری جیبه‌جیکردنه‌وه‌.

له‌ ناو هه‌موو پێداویسته‌ ناهاوتا‌کانی قوربانیانی بازرگانی کردن به‌ کهسه‌کان دیاریکراوه‌ له‌ ریی ئه‌م هه‌لسه‌نگاندنه‌وه‌ بریتیه‌ له‌: ئه‌وه‌ ئافه‌ره‌تانه‌ی که‌ مندالیان بووه‌ له‌ شه‌ره‌کرانی داعش، به‌ تابه‌تی، ئه‌مه‌ ته‌نیا ئافه‌ره‌ته‌ یه‌زیدیه‌کان ناگرێته‌وه‌. له‌ کاتی‌کدا هه‌ندێ له‌ ئافه‌ره‌ته‌کان چه‌ز ده‌که‌ن منداله‌کانیان هه‌لگره‌وه‌ و خۆیان خاوه‌نداری بکه‌ن، به‌لام ئه‌وه‌ جو‌ره‌ مندالانه‌ له‌ لایه‌ن کۆمه‌لگاوه‌ ره‌ت ده‌کرێنه‌وه‌ بۆیه‌ دایکه‌کان ناتوانن سووربن له‌ سه‌ر مافی خاوه‌نداریتی منداله‌کانیان. بوون به‌ یه‌زیدی یاخود یه‌زیدی بوون ده‌بێ هه‌ردوو باوه‌نه‌که‌ت یه‌زیدی بن، ئه‌مه‌ش زحمه‌ت تری ده‌کات و هه‌ر جێ قبول کردن نیه‌ که‌ ئافه‌ره‌تیک دایکایه‌تی مندالیکی وا بکات له‌ ناو کۆمه‌لگاکیان. سه‌ر ئه‌نجام، له‌ راپۆرتی زانیاری به‌خشه‌کان هاتوه‌ ئافه‌ره‌ته‌ یه‌زیدیه‌کان هانده‌درێن که‌ کۆرپه‌لکانیان جێ به‌پلن هه‌ر که‌ هاتنه‌ ناو هه‌ریمی کوردستانه‌وه‌، یا له‌ لای خێزانی شه‌ره‌که‌ره‌ داعشه‌کان؛ له‌ ژێر چاودێری مالی حکومی؛ یاخود له‌ سه‌ر سنوری سووریا له‌ کوئی پارته‌ی کرێکارانی کوردستانی لییه‌ (pkk)، ئه‌مان له‌ لای خۆیان خانه‌ی چاودێری مندالیان هه‌یه‌، هه‌ندیک له‌وه‌ قوربانیانه‌ له‌ لایه‌ن خێزانه‌کانیان هه‌وه‌ خۆنه‌ویستانه‌ منداله‌کانیان لێ سه‌ندراوه‌ته‌وه‌. هه‌روه‌ک له‌ راپۆرتیه‌که‌دا هاتوه‌وه‌ ئه‌وه‌ ئافه‌ره‌تانه‌ داوی ده‌بێ دووباره‌ په‌یوه‌ندی به‌ منداله‌کانیان بکه‌نه‌وه‌ بۆ دووباره‌ دووپات کردنه‌وه‌ی مافی باوانیتی، ئه‌وان ته‌گه‌ره‌وه‌ کۆسپی زۆر دیته‌ پێشیان بۆ به‌ده‌سته‌پێنانی گرتنه‌خۆی منداله‌کانیان له‌ به‌ر (١) منداله‌کان له‌ موصل ده‌گوازرێنه‌وه‌ بۆ بغداد ئه‌مه‌ش پاشان قورس ده‌بێ بۆدۆزینه‌وه‌ی منداله‌کان؛ (٢) مه‌رحه‌ ئافه‌ره‌تانی یه‌زیدی ئاینیان بگۆرن بۆ موسڵمان چونکه‌ له‌ خانه‌ی چاودێریکردن (بێ باوکه‌کان) به‌ موسڵمان تۆمار کراون به‌ پێی به‌لگه‌نامه‌کان. زۆر له‌و دایکانه‌ خۆیان هێشتا مندالنه‌ له‌ ژێرته‌مه‌نی یاسایی نین ئه‌وه‌ مافه‌یان نیه‌ به‌ وه‌رگرتنه‌وه‌ی مافی باوانیتی. له‌ کۆتاییدا، زۆر له‌وه‌ قوربانیانه‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی ولات نیشه‌ته‌جێکراوون به‌ بێ هه‌بوونی چانسی وه‌رگرتنی مافی باوانیتی.

دواتر، ئه‌وه‌ ئافه‌ره‌تانه‌ی که‌ دووگیان، خۆیان چاودێری منداله‌کان ده‌که‌ن و ئه‌توانن یه‌ک بگره‌وه‌ له‌گه‌ل منداله‌کانیان و داوی باوانیتیان بکه‌ن، به‌لام له‌ راستیدا منداله‌کان تووشی چه‌ند کۆسپیک ده‌بنه‌وه‌ (١) دلناکردنی جیگه‌به‌کی ئارام بۆ ژیان تیدا له‌ به‌ره‌ په‌سندنه‌کردن له‌ ناو کۆمه‌لگا؛ (٢) به‌ده‌سته‌پێنانی دۆکومینتی پێویست بۆ منداله‌کان تاوه‌کو سودمه‌ند بن له‌ خزمه‌تگوزاریه‌ حکومه‌یه‌کان وه‌کو قوتابخانه‌، چاودێری ته‌ندروستی، وه‌ به‌شه‌ خۆراک؛ (٣) ده‌ست گه‌یشتن به‌ ده‌رفه‌ته‌کانی به‌تواناکردنی ئابوری بۆ به‌ ده‌سته‌پێنانی سه‌ربه‌خۆیی و یارماتیدانی خێزانه‌که‌ی.

مندالان

سوالکردنی به‌ زۆر

له‌ نێو که‌یسه‌ هه‌ره‌ باوه‌کانی باس کراوه‌ له‌ سه‌ر بازرگانیکردن به‌ کهسه‌کان دیارده‌ی سوالکردنی به‌ زۆر له‌ خۆ ده‌گرێ. له‌ باسکردنی ئه‌وه‌ که‌ یه‌سانه‌ی هه‌واڵپێده‌ره‌کان داویانه‌، مندالان به‌ کرێ ده‌درێن له‌ بازنه‌ی سوالکردن له‌ لایان ئه‌ندامانی خێزانه‌کانیان هه‌وه‌ به‌ ٢٥,٠٠٠ دیناری عێراقی له‌ رۆژیکدا، زۆریان لێ ده‌کرێ تا له‌ سه‌ر جاده‌کان بسوورێنه‌وه‌ بۆ سوال و پاشان ده‌گیرێنه‌وه‌ بۆ لای خانه‌واده‌کانیان له‌ شه‌ودا. ئه‌م جو‌ره‌ سواله‌ کور و کچه‌ ده‌گرێته‌وه‌، ئاوه‌ره‌کان و په‌نابه‌ره‌کان وه‌ که‌سانی خاوه‌ن پێداویستی تابه‌ته‌ زیاتر دوچار یه‌ بنه‌وه‌. هه‌واڵپێده‌ره‌کان باسی لێوه‌ده‌که‌ن که‌ به‌ کار خست و دامه‌زراندنی ئه‌وه‌ مندالانه‌ له‌ کامپه‌کان گریبه‌سته‌ ناره‌سمیه‌کان ده‌کرێت و زیاتر له‌ ناوچه‌ قه‌ره‌باله‌غه‌کان و شه‌اره‌کاندا رووده‌دات.

بازرگانی ئیستغلالکردنی سێکسی مندالان

له‌وه‌ که‌ یه‌سانه‌ی هه‌واڵپێده‌ره‌کان داویانه‌ ژماره‌یه‌کی سنووردار هه‌یه‌ له‌ که‌یسی ئیستغلالکردنی سێکسی مندالانی کچه‌ هی ناوخوازی و ئاوه‌ره‌کان و په‌نابه‌ره‌کان؛ هه‌روه‌ها ئه‌م جو‌ره‌ بازرگانیه‌ له‌ راپۆرتی ٢٠١٨ (بازرگانی کردن به‌ کهسه‌کان) وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ی ئه‌مریکا دا هاتوه‌. زانیاری پێده‌ره‌ سه‌ره‌کیه‌کان باسی ده‌که‌ن که‌ ئه‌م جو‌ره‌ بازرگانیه‌ له‌ ژێر ناوی هاوسه‌رگیری رووده‌دات، کاتی‌ک باوکی‌ک کچه‌که‌ی خۆی ده‌فرۆشێ به‌ پیاوی‌ک که‌ ته‌کنیکی‌نه‌ ئه‌وه‌ کچه‌ ده‌خوازی و هاوسه‌رگیری له‌گه‌لدا ده‌کات، به‌لام پاشان ئه‌ویش ده‌یفرۆشێته‌وه‌ پیاوی تر به‌ مه‌به‌ستی خزمه‌تی سێکسی. زانیاری پێده‌ره‌که‌ زیاتر جه‌خت ده‌کاته‌وه‌ که‌ تاوانکار زۆریه‌ جار قوربانیه‌که‌ دوو گیان ده‌کات تا ئه‌وه‌ کاته‌ی مندالیکیان پێکه‌وه‌ ده‌بێ، ئینجا کچه‌که‌ راده‌کات. رپۆرت کراوه‌ که‌ زیاتر کچانی ناوچه‌ دووره‌ ده‌سته‌کان دوچار یه‌ ئه‌م قوربانیه‌ ده‌بن ئه‌ویش به‌ ناوی دۆزینه‌وه‌ی کار و خۆبێندن له‌ ناو ناوچه‌ قه‌ره‌باله‌غه‌کان و شه‌اره‌کان له‌ عێراق و ولاتانی تر، ئه‌مه‌ش زیاتر له‌ لایه‌ن (باند هه‌ بازرگانیه‌کان) و (مافی‌کان) ده‌بێ ئه‌ویش له‌ ریی به‌ کارهێنایی کچه‌ که‌ نه‌ج‌کان ته‌روه‌ جیبه‌جێده‌کرێ. هه‌واڵپێده‌ری جیاواز باس له‌وه‌ ده‌که‌ن که‌ ئه‌م جو‌ره‌ بازرگانیه‌ کورانی‌ش ده‌گرێته‌وه‌ ئه‌وانیش بو‌نه‌ته‌ قوربانی به‌لام به‌ ده‌گه‌من دیاریده‌کرێ له‌ به‌ره‌وه‌ی به‌ نیشانه‌یه‌کی ئابرووبه‌ر داده‌نرێ بۆ سه‌رشکۆی نێرینه‌.

دامه‌زاندنی مندالان بۆ به‌شداریکردن له شه‌ری چه‌کداری و گلدانه‌وه‌یان له بن ده‌ستی داعش

له راپۆرتی بازرگانی به‌که‌سه‌کان وه‌زاره‌تی ده‌روه‌ی ئەمریکا سالی ۲۰۱۸ دا هاتوه‌ راپۆرت له‌سه‌ربه‌کارخستنی مندالان بۆ به‌شداریکردنیان له شه‌ردا به‌تایبه‌ت له‌به‌سه‌کانی هێزی حشد شعبی (MPF) وه‌ میلیشیاکانی تر که‌ لیژنه‌ی حشدی شعبی ئه‌یخاته‌ کار، ئەمه‌ش پێکهاته‌یه‌که‌ له

بازرگانی کردن به مندالان له
سنوری هه‌ریمی کوردستانی عێراق:

■ سوأل کردن

■ به‌کارهێنانی مندال به‌مه‌به‌ستی
بازرگانی کردنی سیکی

■ دامه‌زاندنیان بۆ کاری سه‌ربازی

له‌ شوینی مملانی وه‌ گرتیان له
ژێر ده‌ستی داعش

■ بازرگانی کردن به‌ئندامانی
له‌ش

هێزی چه‌کداری عێراقی، هه‌روه‌ها تیبینی کراوه « مندالان زیاتر له‌ بن مه‌ترسیدان بۆ ناونوسکردنی به‌ زۆر و به‌کارهێنانیان له‌ لایه‌ن گروپی چه‌کداری جو‌راو جو‌ر له‌ عێراقدا، ئه‌وانیش داعش، حشدی شعبی، هه‌وزه‌ به‌ ده‌سه‌لاته‌کان، پارتی کرێکارانی کوردستان، وه‌ میلیشیاکانی که‌ له‌ لایه‌ن ئیرانه‌وه‌ پالېشتی ده‌کرین »، تیبینی، ئەم راپۆرته‌ زانیاریه‌کانی لای حکومه‌تی عێراق ولای هه‌ریمی کوردستانیش ده‌گریته‌وه‌. ئەو زانیاریه‌پێده‌رانیه‌ی وه‌کو به‌شیک له‌م هه‌له‌سه‌نگاندنه‌دا چاوپێکه‌وتن کراوون باسی که‌یسی تایبه‌تی و سه‌ربازی منالی نه‌کردوه‌ له‌م جو‌ره‌ بازرگانه‌، بۆیه‌ ئەمه‌ش له‌وانیه‌ به‌شیک بێ له‌و سنورداریه‌ی ئەم راپۆرته‌ تیشک نه‌خاته‌ سه‌ری سه‌باره‌ت به‌ هه‌ریمی کوردستان و هه‌موو عێراق.

به‌هه‌زاران کور که‌وته‌ بن ده‌ستی داعش له‌ سالانی ۲۰۱۴-۲۰۱۶ وه‌ زۆریان لێکر به‌شداریکه‌ن له‌ راهێنانی که‌مه‌کاندا تا بینه‌ شه‌رکه‌ری داعش. پاش تیکشکانی داعش، زۆر له‌و کورانه‌ له‌ سه‌ته‌ره‌کانی به‌ندیخانه‌ی نه‌وجه‌وانان ده‌سته‌سه‌رکران بۆه‌له‌سه‌نگاندنی توندرووی، حاله‌تی به‌ قوربانیکردنی ئەم کورانه‌یان له‌ کاتی بازرگانیکردن به‌ که‌سه‌کان پشتگوێ خست. له‌ کاتیکه‌دا چاره‌سه‌ری جو‌ری گرنگه‌ سه‌باره‌ت به‌وه‌ی په‌یوه‌ندی به‌ بیروباوه‌روه‌ هه‌یه‌ بۆ ئه‌وانه‌ی له‌ ژێر ده‌سته‌ رزگارکراوون، ره‌وشی نیو زیندانی نه‌وجه‌وانان خو‌ی له‌ خو‌یدا نه‌وجه‌وانان زیاتر رووبه‌روی مه‌ترسی بازرگانیکردن ده‌کاته‌وه‌. به‌کێک له‌ زانیاریه‌پێده‌ره‌ سه‌ره‌که‌یه‌کان

چه‌ند نمونه‌یه‌کی هه‌تاوه‌ ده‌ریاره‌ی کوران به‌درراوون له‌ زیندانی نه‌وجه‌وانان له‌ لایه‌ن پارێزه‌روه‌ تاوک و ئازاد بێ، به‌لام ئەو زانیاریه‌پێده‌ره‌ گومانی هه‌یه‌ له‌وه‌ی بۆ ئازادی به‌دررا بێ به‌لکو بۆمه‌به‌ستی ئیستغلالکردن بووه‌، ده‌لی که‌ گوايه‌ ئەو کورانه‌ که‌سیان نیه‌ بۆ لاینگرییان له‌ ئازادکردنیان له‌ زیندان. هه‌ندیک له‌ سه‌ربازه‌ منداله‌کان، کوره‌ یزیدیه‌کان ئازادکران بۆ ناو خیزانه‌کانیان به‌ بێ بوونی هه‌یه‌سه‌نگاندنیک بۆیان که‌ ئایا جیی مه‌ترسی نابێ بۆ سه‌ر خانه‌واده‌کانیان و کۆمه‌لگا که‌یان. ده‌ستگه‌یشتیان به‌ تهن‌دروستی ده‌روونی و خزمه‌تگوازاریه‌کان زۆر که‌مه‌، زۆریان نیشانه‌ی توندوتیژی و توره‌یی پیشان ده‌ده‌ن که‌ زۆر قورسه‌ بۆ که‌سوکاریان کۆنترۆلیان بکه‌ن.

مندالانی کور و کچ، به‌ خو‌یان و دایکیانه‌وه‌ یان خزمی تریان له‌ ژێر ده‌ستی داعشدا بوون. هه‌مویان رووبه‌روی توندوتیژی، اغتصاب، ده‌ستدریژی بوونه‌ته‌وه‌ وه‌ ده‌ستدریژیکردن بۆ سه‌ر خو‌یان و یاخود ئه‌ندامانی خیزانیان وه‌کو دایک و باوک و خوشک و بره‌، له‌ هه‌ندێک حاله‌تدا بینیانی کوشتنی نزیکترین که‌سیان. زۆر له‌وان تووشی ئەزموونی داروخانی ده‌روونی ئالۆز بوونه‌ به‌ ده‌ستگه‌یشتن به‌ راهێنه‌ری چاره‌سه‌ری ده‌روونی پرۆفیشیۆنال. زۆر له‌و کچ و کورانه‌ ره‌فتاری شه‌رانی و توندیان پیشان داوه‌ وه‌لی سه‌رچاوه‌کان بۆ باشت کردنیان زۆر که‌من.

بازرگانی کردن ئه‌ندامه‌کانی له‌شی مروّف

هه‌ندێک له‌ زانیاریه‌پێده‌ره‌کان باسی ده‌که‌ن که‌ بازرگانی کردن به‌ ئه‌ندامه‌کانی له‌شی مروّفه‌وه‌ کیشه‌یه‌کی روو له‌ زیادبوونه‌ له‌ هه‌ریمی کوردستان وه‌ پیاو و ژن و مندال و ئەو که‌سه‌نه‌ی که‌ زیتر ئامانجن له‌ نیو په‌نابه‌ره‌کان و ئاوه‌ره‌کان ده‌گریته‌وه‌ ئه‌وانه‌ی که‌ زۆر هه‌ژارن. دوو له‌و زانیاریه‌پێده‌رانه‌ هاوبه‌شی چه‌ند نمونه‌یه‌ک ده‌که‌ن که‌ به‌ زۆر وایان لێکراوه‌ ئه‌ندامانی له‌شیان بفرۆشن له‌ کاتیکه‌دا گه‌وره‌ و مندال به‌ ئەزمونی ئەندام ده‌رکردندا براوون بێ ئه‌وه‌ی ره‌زاهه‌ندی بدن (راپۆرت کراوه‌ که‌ گوايه‌ ئه‌مان ئاماده‌کراوون بۆ ئەم نه‌شته‌رگه‌ریه‌ پیش ئه‌وه‌ی رزگاربکرین له‌ لایان یاساوه‌)، وه‌کو دیاره‌ کیشه‌که‌ له‌ هه‌ریمی کوردستان ئه‌وه‌یه‌ که‌ که‌سه‌کان رازین ئه‌ندامانی جه‌سته‌یان بفرۆشن به‌ تایبه‌ت گورچیه‌ به‌لام له‌ لایه‌ن تاوانبه‌ره‌کانه‌وه‌ پاره‌یه‌کی که‌متریان پی ده‌دری له‌وه‌ی به‌لێنیان پێ دراوه‌.

شه‌ری داعش له‌ عێراق و ولاتانی ده‌وربه‌ری زۆر مندالی بێ سه‌رپه‌رشت به‌ جیه‌یشت که‌ وای کرد بکه‌ونه‌ ده‌ست داعش، ئەمانیش بوون به‌ هه‌لیکی ئاسان بۆ قاچاخچییان بازرگانی کردن به‌ مروّف، له‌وانه‌ بازرگانیکردن به‌ ئه‌ندامه‌کانی له‌ش. راپۆرت هه‌یه‌ که‌ به‌ لایه‌نی که‌مه‌وه‌ پێنج بازنه‌ی تاوانبازی بازرگانی ریکخراوه‌ له‌سه‌ر سنوری سووریا-تورکیا بۆ هه‌تانی مندالی ته‌نیا و بێ هاوبه‌ش بۆ کلینیکه‌کان بۆ ده‌رهێنانی ئه‌ندامه‌کانی له‌شیان، سه‌ره‌ته‌نجام مردنی لێ که‌وتۆته‌وه‌. به‌ک ریکخراویک چاره‌سه‌ری مندالیکی کردبوو که‌ گوايا ئاماده‌ کرابوو بۆ چاندنی ئەندام پێش ئه‌وه‌ی بێته‌ رزگارکردن.

رێژهی بلاوبونهوهی بازرگانیکردن به کهسهکان (TIP) له ههریمی کوردستان

ژماره یاخود داتا وهگرتن لهسهر رێژهی بلاوبونهوهی بازرگانیکردن به کهسهکان له ههمو دنیادا ناستهنگی زۆری ههیه ئهویش به هۆی سروشتی تاوانهکه که تاوانیکه به شاراوهدی دهکری. ئەم کۆسپ و ناستهنگانه له ههریمی کوردستان خراپتره لهبههر کۆمهلیک هۆکاری باو (۱). ههلوهستهی کهلتوری پهیوهست به سیکس و قوربانیا سیکسی که قوربانی سیکسی دهخاته ژێر مهترسی زیاترهوه له ژێر ناوی شهرف، بۆیه له حالهتی ئەم کهسهکاندا راپۆرت بهرز ناکرێتهوه بۆ دهسهلاته پهیوهندیدارهکان؛ ۲. کهمی هۆشیاری لهسهر ئەم بازرگانیه له نێو حکومهت و ریکخواهکان که سههرئهجمای ههله دهات له دیاریکردنی کهسهکان وه ئەم بازرگانیه راپۆرت ناکریت؛ ۳. قهبارهیهکی زۆری کهیسی توندوتیژی لهسهر بنهمای جیندهری (GBV) له سههرتای زۆر قهیرانی تهردا وا دهکات زۆر قورستر بن بۆ کۆکردنهوهی داتا و پۆلینکردنی لهو خانهدا به شیوهیهکی ورد ۴. نهبونی سیستهمیکی گشتگیر بۆ کۆکردنهوهی داتا تا کایه بازرگانیکردن به کهسهکان کاریگهراستهتر تۆمار بکات له ههریم له لایان حکومهت و ریکخواهکانهوه.

داتای وهزارهتی ناوخوا، لیژنه ی بالای روهبهرووبونهوهی بازرگانیکردن به مرؤف HCCHTRاپۆرتی ۲۰۱۷ بازرگانی کردن به مرؤف نیشانی دهات کهیسی بازرگانی به کهسهکان کۆی ۱۷۲ کهیسه له شاری ههولێر؛ له سلیمانی ۱۲ کهیسیان رهوانهی دادگا کراوون یاخود له ژێر لیکۆلینهوهوه؛ وه له دهۆک ۱۵ کهیسیان رهوانهی دادگا کراوون. زیاتر لهسهر ئەم بابته، داتای چاوپێکهوتوانی ستافی بهشی روهبهروو بوونهوهی توندوتیژی دژی ژنان DCVAW نیشانی دهات رێژهی بلاوبونهوهی بازرگانی به کهسهکان له ههریمی کوردستان، ههروهکو لهم خشتهی خوارهوهدا هاتوه:

بلاوبونهوهی بازرگانی به کهسهکان له ههریمی کوردستان به پێی راپۆرتی بهرپهوهبهرایهتی بهرهنگاربونهوهی توندوتیژی دژی به ژنان

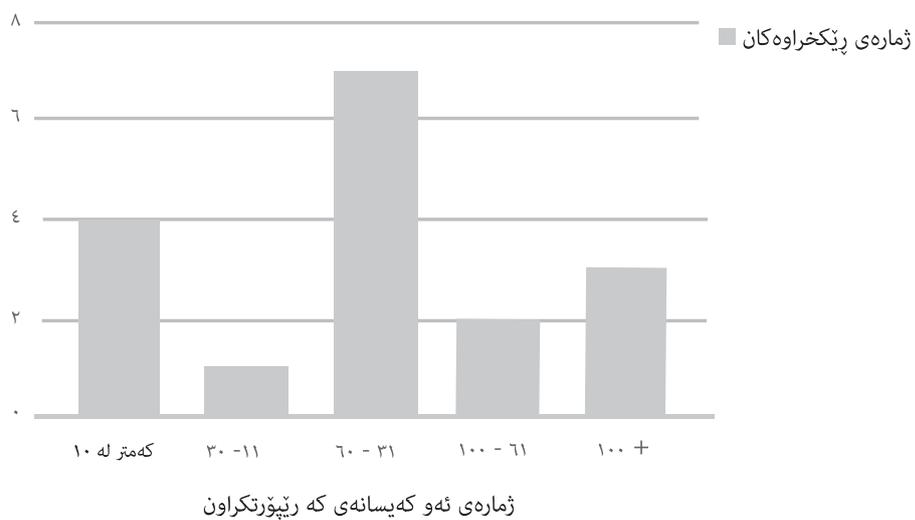
شار	جوۆری بازرگهئیهکه	پروفایلی قوربانیهکه	ژماره ی کهیسهکان*
ههولێر	<ul style="list-style-type: none"> ■ ئیستغلالی بازرگانی سیکسی ■ ئیستغلالی بازرگانی سیکسی مندالان ■ دهسهرکردنی بژۆی، سوالکردن ■ بازرگانیکردن به ئەندامی لهش مرؤف 	<ul style="list-style-type: none"> ■ نێرو مَ (زۆرینه) کرێکاره کۆچبهرهکان ■ ئافرهتانی تێخوا ■ پیاوانی تێخواهی ئهوانه ی وهکو هاوهرهگهزباز خۆیان نیشان دهدهن ■ مندالان (کهیسی زۆر کهم) 	۷۷ (تهنیا له سالی ۲۰۱۸)
دهۆک	<ul style="list-style-type: none"> ■ ئیستغلالی بازرگانی سیکسی ■ دهسهرکردنی بژۆی 	<ul style="list-style-type: none"> ■ نێرو مَ (زۆرینه) کرێکاره کۆچبهرهکان ■ پهنابهرو ئاوهرهکان (به نایبهت ئافرهتان) 	۱۳ (تهنیا له سالی ۲۰۱۸)
سلیمانی	<ul style="list-style-type: none"> ■ ئیستغلالی بازرگانی سیکسی ■ ئیستغلالی بازرگانی سیکسی مندالان ■ دهستهبهرکردنی بژۆی 	<ul style="list-style-type: none"> ■ نێرو مَ (زۆرینه) کرێکاره کۆچبهرهکان ■ مندالان (کهیسی زۆر کهم) 	۱۰ (۲۰۱۸-۲۰۱۷)

*تیبینی: لهو ژماره ی سهرهوه قوربانیا ئێر دهستی داعش ههژمار نهکراوون که زۆرینهیان خزمهت نهکراوون له لایهن بهرپهوهبهرایهتی بهرهنگاربونهوهی توندوتیژی دژی به ژنان (DCVAW).

ههسه بنچینهی ئه نجامی چاوپێکهوتنی زانیاری پێدههه سه ره کهه که (KII) ده ده کهه ویت بازرگانی به کهسه کان پیده چیت رپورت نه کریت به گرنگیه وه له لایان ریکخواه کانه وه ههروه کو زۆر له و دامه زراوانه ی چاوپێکهوتن کران نیشانی دا که ئه وان به دوادا چونی ناوخواهی که یسی بازرگانیکردن ناکهن، بۆیه ئیمه نه مانوانی داتایه کی تاییه ت به و مه به سه ته دابین بکه ین. به کی له زانیاری پیده ره کان توانی شایه تی بدات له سه ره ۲۳ که یس له سه ره ئافره تان و کچانی ئیوخواهی و ههریمی که به بازرگانی کراوون بۆ مه به سه تی ئیستغلالی سیکسی له سالی ۲۰۱۷-۲۰۱۸ له نیو هه رهیمی کوردستان، له گه ل ۱۷ له ئیرانه وه، ۱ له سواریه وه، ۲ له عیراقه وه براوون بۆ تورکیا، وه ۳ له عیراقه وه به بازرگانی کراوون له نیو هه رهیمدا. زیاتر، بالیۆزخانه ی کۆماری فلیپین خه ملاندنی ۳۷ که یسی ئافره تانی فلیپینی راگه یاند له که یسی قوربانیا نی بازرگانی به که سه کان له سالی ۲۰۱۸ که قوربانی بوون به مه به سه تی کاری به زۆره ملئ له هه موو عێراق. به کیکی تر له ریکخواه کان راپۆرتی کردبوو زانیاری هه یه له سه ره ۱۷ که یس له سالی رابردوو به رانه به به کریکارنی په نانه نده ی (فلیپینی، هندی، کۆتدیفوار، وه نیپال) که بونه قوربانی بازرگانی یاخود له ژیر مه ترسیه کی زۆر دا بوون به هۆی گریبه ست و ریکه وتنی ئیسه وه.

ئاماری داتا کان له لایه ن ریکخواه کانه وه نیشانه ی ریژه ی هه مه جوړ ده دن له که یسه کانی بازرگانی کردن به که سه کان له ماوه ی سالی رابردوو. له و ۱۷ ریکخواه ی داتا و زانیاریان پیشکش کردوه سه به ره ت به ریژه ی ئه م جوړه بازرگانیه بۆ سالی ۲۰۱۷، ۴ دامه زراوه که مه تر له ۱۰ که یسیان دیاری کردوه؛ ۱ دامه زراوه ۱۱ بۆ ۳۰ که یسی دیاری کردوه؛ ۷ دامه زراوه ۳۱ بۆ ۶۰ که یس؛ ۲ دامه زراوه ۶۱ بۆ ۱۰۰ که یس؛ ۳ دامه زراوه زیاتر له ۱۰۰ که یسی وه رگیروایان دیاری کردوه. تبیینی، ئه و دامه زراوانه ی که زیاتر له ۱۰۰ که یس راپۆرتیان هاته وه ئه وان هه ن که له گه ل قوربانیا نی ژیر ده ستی داعشدا کاریان کردوه.

رپورتکردنی که یسی بازرگانی کردن به مرۆف، له ههریمی کوردستانی عیراق دا، ده ره نجامه کانی راسپارده کانی ریکخواه نا حکومه یه کان

پیداویسته سه ره کهه کانی قوربانیا نی بازرگانیکردن وه سه رچاوه به رده سه ته کان

له هه مووی گرنگت بۆ درووستکردنی پرۆگرامیکی کاریگه رو په یوه سه ت به قوربانیا نی بازرگانیکردن به که سه کان (VOTs) ئه وه یه له ری تیگه یشتن له پیداویسته سه ره کهه کانی دانیشوان. ههروه کو به کی له زانیاری پیده ره کان جه ختی له سه ری کرده وه، نرخه گوگرتن له و قوربانیا نه سه ره کیتیرین شته بۆیان، وه حوکم نه دان له سه ریان و پیشکه شکردنی هاوکاری و که لینیکی ئارام بۆ قوربانیه که تا هاوبه شی ئه و ئه زمونه بکات که پیدا تیپه ریوه بتوانن داوا بکات که چی پیویسته. له م خشته یه ی خواره وده دا کورتکراوه ی ئه نجامه کانی ئاماری ۱۶ ریکخواه له نیو هه رهیمدا، ئه زمونی چه ند سه له ی ئه م ریکخواوانه یه که راسته وخۆ خزمه تگوزاریان پیشکه شکردوون بریتیه له ره نگدانه وه ی پیداویسته هه ره سه ره کهه کانی ئه و قوربانیا نه.

پیداویستییه سه‌ره‌کیه‌کانی قوربانیانی بازرگانی کردن به کهسه‌کان، نه‌نجامه‌کانی ئاماری ریکخراوه مه‌ده‌نیه‌کان

چین	پێویستی
١	به‌تواناکردنی ئابووری/ هه‌لبژاردی بژێوی ژیان
٢	چاودێری پزیشکی هاوکاری دووباره‌تیکه‌ل بوونه‌وه/ یارمه‌تیدان له به‌ستنه‌وه‌یان به‌ سیسته‌می یارمه‌تیدان
٣	خزمه‌تگوزاری یاسایی چاودێری تهن‌دروستی ده‌روونی
٤	هاوکاری نیشه‌ته‌جیبوون خزمه‌تگوزاری په‌روه‌رده‌یی
٥	گه‌راننده‌وه بو‌ ولاتی دایک

بو‌ هاوکاری کردنی قوربانیا، پیداویستییه‌کانیا ده‌کرێ له‌ ئیوان دوو جو‌ر بن‌ پیداویستی «فریاکه‌وتن» وه «به‌رده‌وامیدان»، چی‌ سه‌رنجه، زانیارییه‌ده‌ره‌کان به‌رده‌وام جه‌خت ده‌که‌نه‌وه که هه‌ر قوربانیه‌ک پیداویستییه‌کی تایه‌تی هه‌یه به‌ پتی سروشتی قوربانیه‌که. جه‌خت له‌سه‌ر گرنگی ئه‌وه ده‌که‌نه‌وه که ده‌بێ هه‌لسه‌نگاندنی که‌سی بکری به‌ تایه‌ت بو‌یان پاشان پلان دابزی بو‌ به‌ده‌سته‌تینانی پیداویستی ئه‌وه قوربانیه و گه‌یشتن به‌ ئامانجه‌که‌ی.

پیداویستی فریاگوزاری خیرا

په‌ناگه‌ی پارێزراو: له‌ کاتی چاوپیکه‌وتنی زانیارییه‌ده‌ره سه‌ره‌کیه‌کان له‌گه‌ل حکومه‌ت و ریکخراوه‌کان، پێویسته‌بوون به‌ په‌ناگه‌یه‌کی بێترس دیاریکرا، به‌ تایه‌ت بو‌ قوربانیانی پیاو، له‌وانه‌ کرێکاره‌ په‌ناهه‌نده‌کان، هاوهرگه‌زخوازه‌ لۆکالیه‌کان (جا ئه‌وانه‌ی که‌ خو‌بان وا نیشان ده‌ده‌ن یاخود ناسنامه‌یان به‌ تیر بو‌ دانراوه). هه‌روه‌ها پێویستی به‌ په‌ناگه‌ بو‌ قوربانیه‌ ژنه‌کان تییینی کرا باسی له‌وه‌ کرا که‌ ئه‌وه‌ چوار په‌ناگه‌ حکومه‌یه‌ی که‌ بوونی هه‌یه‌ بو‌یان سه‌رچاوه‌کانیا زو‌ر که‌مه‌ بو‌ پیداویستی ئه‌وه‌ قوربانیانه‌ و زانیاری پسرپو‌ر که‌مه‌ بو‌ به‌رێوه‌بردنی که‌یسی بازرگانیکردن به‌ که‌سه‌کان؛ جگه‌ له‌وه‌ش ئه‌وه‌ په‌ناگانه‌ داوای فه‌رمانی دادگا ده‌که‌ن بو‌ پاراستنیا به‌لام زو‌ر له‌وه‌ قوربانیانه‌ پێیان باش نیه‌ که‌ دادگا تیکه‌لی که‌یسه‌کانیا بن. نه‌نجامی ئاماره‌کان چوار دامه‌زراره‌ی دیاری کرد که‌ ده‌توانن په‌ناگه‌ی ئارام دابین بکه‌ن بو‌ قوربانیا، به‌لام به‌ تایه‌تی هه‌له‌نه‌بژێردرا که‌ ئایا (ئۆتیل، په‌ناگه‌ی حکومی، خانوی سه‌لامه‌ت، یان هه‌رشو‌ئینیکی تر) دیاری بکری.

چاودێری پزیشکی: پێویستی هه‌لسه‌نگاندنی فریاکه‌وتنی پزیشکی و چاره‌سه‌ری، به‌ تایه‌تی بو‌ که‌یسی ئه‌وه‌ قوربانیانه‌ی توشی توندوتیژی جه‌سته‌ی و سیکسی بو‌نه‌ته‌وه، یه‌کێ بوو له‌ به‌شیکه‌ هه‌ره‌ گرنگی ئامانجی ده‌سپیکن قوربانیه‌کان. قوربانیه‌کان زو‌ربه‌ی کاته‌کان بێ به‌ش بوون له‌ خو‌راکی باش و گه‌یشتن به‌ خزمه‌تگوزاری تهن‌دروستی، بو‌یه‌ پێویستی جه‌سته‌ییا هه‌یه و پێویستی به‌ زوو سه‌رنج خسته‌نه‌ سه‌رو به‌دواداچون هه‌یه. له‌ ئیستادا، زو‌ربه‌ی ریکخروا‌کان به‌ تایه‌تی چاره‌یه‌ی چاره‌سه‌ری پزیشکی قوربانیه‌کان ده‌ده‌ن له‌ کاتیکدا گه‌یشتن به‌ چاودێری پزیشکی له‌ په‌ناگه‌ی ئافه‌تان که‌ له‌ لایه‌ن حکومه‌ته‌وه به‌رێوه‌ده‌بری به‌رده‌وامی نیه. شو‌ئینه‌ گشتیه‌کانی تهن‌دروستی خو‌ش‌حاله‌ن به‌ چاره‌سه‌کردنی ئه‌وه‌ قوربانیانه‌ و هاتن به‌ ده‌م پیداویستییه‌کانیا نه‌وه، به‌لام سه‌نته‌ری رزگاربووان که‌ ده‌که‌وتنه‌ پارێزگای ده‌و‌ک شو‌ئینیکی حکومه‌یه‌ کار ده‌کات بو‌ دیاریکردنی نه‌خو‌شیه‌کانی ئافه‌تان وه‌روه‌ها سایکۆلۆژیای رزگاربووه‌ گه‌راوه‌کان و چاره‌سه‌ری پزیشکی خیرا بو‌یان.

هاوکاری ماددی: زو‌ر له‌ هه‌والپێده‌ره‌کان هاوکاری ماددیا دیاری ده‌کرد، پێیان وابوو که‌ قوربانیانی بازرگانی کردن به‌ مرۆف پێویستیا به‌م هاوکاریه‌یه‌ تا بتوانن خو‌اردنی پێ بکرن، جلوه‌رگه‌، پیداویستی پاک و خاوتنی و په‌یوه‌ندیه‌کان هتد. چه‌ند پرۆگرامیکه‌ که‌مه‌ هه‌یه یارمه‌تی دارایی پیشکesh ده‌کات بو‌ ئه‌وه‌ قوربانیانی بازرگانی کردن به‌ مرۆف، بیجگه‌ له‌ هه‌ندێ پرۆگرام که‌ دابین کراوون تایه‌ت بو‌

رزگار بوانی ژیر دهستی داعش، وه چهند ریکخراوێکی کهمیش ههن دهتوانن پارهیهکی کهم دابین بکهن بۆ قوربانیانی بازرگانی کرد به مرۆف ئهوانه که کریکاری کۆچهرن.

پیداویستی بهردهوام

زانبار پییده ره سه ره کیه کان زیاتر باسی پیداویستی یارمه تی بهرده و امیان ده کرد بۆ قوربانیانی بازرگانی به که سه کان تا به نارامی بژین و به بهرده و امی له کۆمه لگایه ک به هه لباردنی خۆیان له ری هاوکاری کردنی ئه م پیداویستیانه ی خواره وه. قوربانیانی بازرگانیکردن به که سه کان پیوستیان به، خزمه تی کۆمه لایه تی چر هه به، راهیتانی پرۆفیشینالانه بۆ پالپشتی پاراستیان، به توان کردنیان، وه چاکونه وه و یارمه تیدانیان بۆ گه یشتن به چاودیری له بواری جۆراوجۆر.

به هیز کردنی دهرفه تی ئابوری: بۆ به ده سه تهیتانی پاراستنی درێخایان بۆ قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف، زانیاری پییده ره کان باسی گرنگی گه یشتن به راهیتان و یارمه تی تر ده کهن که ئه نجامه که ی به ده سه تهیتانی داها تیکی بهرده و امه، به نارامی و که رووی ناو کۆمه لگاشی هه بئ. به تایهت کریکاره کۆچهره کان، ئه مهش مانای وابه یارمه تیدانیان له ریگه ی سپۆنسه ر و که فیلی نوپوه له نیو ههریم، بۆ ئه و کریکارانه ی که ده بانه وی میننه وه. له چاویکه وتوان و ئه نجامی راپرسیه که دا دیاره، که ئه م پیوستیه یان پر نه کراوه ته وه جگه له چهند دابینکریکی که م ئه م خزمه تگوزاریه پیشکه شی قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف ده کهن له ههریمی کوردستانی عێراق (له کۆی ۱۶ ته نیا له ۴ راپرسی وه ۳ زانیاری پییده ره ئاماژه یان داوه که ده زگا کانیان ئه و خزمه تگوزاریه پیشکه ش ده کهن).

خزمه تگوزاری یاسایی: زۆریه ی قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف پیوستیان به یارمه تی هه یه بۆ به ده سه تهیتانی به لگه نامه ی یاسایی وه کو وه رگرتنه وه ی پاسسپۆرت و وه رگرتنی ئیقامه بۆ کریکارانی کۆچهر و دابین کردنی به لگه نامه مه ده نیه کان بۆ خه لکی مه ده نی له پیناو ده سه ته به رکردنی سوودی حکومی. زۆر له کۆچهره کانی قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف هه رچه نده یه که م سه رکار خه ریان توندوتیژ بووه به لام هه ر حه ز ئه کهن بهرده و ام بن له کارکردن له ناو کوردستان. بۆ ئه و ئافه رته یه زیدیه یه ده یانه وی باوایتی بۆ ئه و مندالانه بکهن که له باوکیکی داعش بوونه، هاوکاری یاسایی گرنگیان پیوسته بۆ به ده سه تهیتانه وه ی گرتنه ئه ستۆی منداله کان به لگه نامه ی پیوستیان بۆ دابین بکات. زۆر له قوربانیه کانی بازرگانی کردن به مرۆف پیوستیان به هاوکاری یاسایی هه یه بۆ گه یشتن به دادوه ری له که یسه کانیان وه بینینی تاوانباران (گوایه) دادگایی بکرین و زه ره ره مه ده نیه کان قبول بکری. خزمه تگوزاری یاسایی له ههریمدا که مه؛ له کاتیکدا هه شت له ریکخراوه کان هه ره وک و له ئاماره که دا دیاریان کردوه خزمه تگوزاری یاساییان پیشکه ش ده کهن، زانیاری پییده ره سه ره کیه کان ئاماژه بۆ ئه وه ده دن که ئه گه ر واش بئ ژماره ی ئه و قوربانیانه ی بازرگانی کردن به مرۆف سوود وه رته گرن له و خزمه تگوزاریه زۆر که مه، به هۆی ئه وه ی ئه و پرۆگرامانه زۆر جار ته نیا یارمه تی پیشکه ش ده کهن له بواری مافی به لگه نامه وه ک له وه ی به رامبه ر به گه یاندنی دادوه ری.

خزمه تگوزاری ته ندروستی ده روونی و پالپشتی ده روونی: زۆر له قوربانیه کانی بازرگانی کردن به مرۆف ئه زموونی زۆری ده روونی، سۆز، ئاسته نگی کۆمه لایه تیان بینیه له ئه نجامی به قوربانیکردنیان، وه سوود وه رگرتن له خزمه تگوزاری ته ندروستی ده روونی و سایکۆکۆژی به کوالیتی تا یارمه تیان بدات له بنیاتنانی خۆگونجاندنی خۆیان وه تاوه ک و زیاتر باش بن و به له خۆرازیبوونه وه ئیش بکهن له ژبانی رۆژانه یاندا. لایه نی دابینکهر بهرده و ام له هه ولدان بۆ په ره پییدان له م بواره دا له ههریمی کوردستان، درووستکردنی پسپۆر له زۆربووندا یه، به تایه تیش له دوا یه قه یرانه کانی ئه م دوا یه. ده رته نجامی ئاماره کان ده ریده خه ن که ۹ دامه زراوه خزمه تگوزاری هاوکاری سایکۆلۆژی فه راهه م ده کهن بۆ قوربانیان، یارمه تی سۆزه کی، په ره وه ده ی سایکۆلۆجی، چاره سه ری کات به سه ر بردن (ته رفیه ی)، ده ستپوه ردانی تری سه ره تایی پیشکه ش ده کهن. هه رچۆتیک بێت، ته نیا چوار ریکخراو پرۆگرامیان هه یه بۆ چاودیری ته ندروستی ده روونی بۆ قوربانیان.

چاودیری پزیشکی: سه ره رای فریاگوزاری ته ندروستی که هه یه بۆ زۆر له قوربانیه کانی بازرگانی به مرۆف، زۆرباری فره جۆری بهرده و ام هه ن هیشتا پیوستیان به چاره سه ری بهرده و ام هه یه، ئیت یا پشتر هه بوونه یاخود له دوو چاری به بازرگانی کردنه وه توش بوون. هه ره وه کو پشتر باس کرا، چاودیری پزیشکی له لایه ن حکومه ته وه ده کری یان به نه ینی له لایه ن ریکخراوه کانه وه پالپشتی ده کری.

هاوکاری تیکه لکبونه وه: قوربانیه کانی بازرگانی کردن به مرۆف زۆرجار پیوسته کات هاوکاری بکرین بۆ تیکه لاوبون له گه ل ئه و شوپنه ی خۆیان ده سیشانی ده کهن هه ره وه کو یارمه تیدانی کریکاره کۆچهره کان بۆ گه رانه وه بۆ نیشتمانیان؛ یه گرتنه وه له گه ل خیزان یاخود ئه ندامانی کۆمه لگه سه به ارت به گه رانه وه ی قوربانیه کانی بازرگانیکردن. یان تیکه ل بوون له گه ل کۆمه لگایه کی تازه که قوربانیه که خۆی هه لیباردوه تییدا بژی به سه ره به خۆیی. ته نیا یه ک دامه زراوه دیاریکرا به پالپشتی کردنی دارایی تایهت بۆ هاوکاری تیچۆی گه رانه وه ی

کریکاره کۆچیه ره کان بۆ نیشتمانیان. ئەنجامی ئاماره که ئەوهی دیاریکرد ۱۰ دامه زراوه خزمه تگوزاری بهرئوه بردنی که یسیان ههیه بۆ قوربانیه کان، که ده بۆ هاوکاری گه رانه وه بۆ نیشتمانی تیدا بۆ، به لام ئەوهی تیدا دیاری نه کراوه، بۆیه دیاری نه دا که چهند دامه زراوه ده توانن ئەم جۆره هاوکاریه تایبه ته پيشکەش بکەن.

هاوکاری ههوانه وه ياخود په ناگه ی گواستراوه: به تایبه تی بۆ ئەو قوربانیانە که ناتوانن بگه رینه وه بۆ مالی ره سه نی خۆیان به هه ر هۆکاریک بێت، زۆر به یان به تایبه ت قوربانیه ئافره ته کانی ناوخوا، پتویستیان به شوینی ئارام و پارێزراوی ههوانه وه هه یه وه ک و چێگره وه یه ک بۆ مالی ره سه نی خۆیان. زانیاری پێده ره کان باسی ئەم بابته یان کردوه وه کو ئاسته نگه کی زۆر بایه خدار له به ره هۆی که لتوری و ئابوری بۆ ئافره تی زگورت ئەگه ر هاتوو به ته نیا بژیت له ههریمی کوردستانی عیراق وه پیاوه کانی ش که سه لامه ت نیه بۆیان بگه رینه وه ماله کانیان.

رێه وه کانی ره وانکراوه کان

له ئیو ههریمی کوردستان، که یسی بازرگانیکردن به که سه کان راپۆرت ده کرین بۆ حکومه ت و ریکخواه مه ده نیه کان به که نالی جیاواز جیاواز. چاوپیکه وتنی زانیاری پێده ره سه ره کیه کان له گه ل حکومه ت و ریکخواه کان وه هه روه ها ئەنجامی ئاماری ریکخواه کان نیشانی ده دات که دامه زراوه کان زۆرینه ی ره وانکراوه کانیان وه رته گرن به پێی ئەم خسته یه ی خواره وه.

سه رچاوه هاوبه شه کانی ره وانه کردنی قوربانیان بۆ نوینه رانی حکومه ت و ریکخواه مه ده نیه کان

ریکخواه مه ده نیه کان	نوینه رانی حکومه ت (جۆ به جۆ کاران)
<ul style="list-style-type: none"> ■ ریکخواه کانی تر؛ ■ ئەندامانی کۆمه لگه؛ ■ نوینه رانی حکومه ت (به رێه به رانی کامپه کان، فه رمانگه ی به ره نگار بونه وه ی توندوتیژی دژ به ژنان، په ناگه کانی ژنان، دادوه ریی ناوجه وانان، سه نته ری رزگار بوان له دهۆک، هتد) ■ قوربانیانی ده ستی بازرگانی؛ ■ سه رچاوه میدیایه کان ■ ژماره ی هێله گه رمه کان 	<ul style="list-style-type: none"> ■ نوینه رانی تری حکومی (وه زارای ناوخوا، وزاره تی کاروکاروباری کۆمه لایه تی، سه نته ری رزگار بوان له دهۆک، به رێه به رانی کامپه کان، په ناگه حکومیه کانی ژنان)؛ ■ ریکخواه مه ده نیه کان؛ ■ ئەندامانی کۆمه لگه؛ ■ قوربانیانی بازرگانی کردن به مرؤف؛ ■ بالیۆزخانه و کۆنسولخانه کانی ولاتانی بیانی

تیبینی، فه رمانگه ی به ره نگار بونه وه ی توندوتیژی دژ به ژنان (DCVAW) هێلی گه رمی (hotline) ۲۴ کاتمیری جیبه چیکرد له ئەیلولی ۲۰۱۸ که هه موو که سیک ده توانن راپۆرت بکات له سه ر توندوتیژی جیاوازی ره گه زی؛ زانیاریه کان که راپۆرت ده کرین ده کری قه ره بی بن، کوردی یاخود ئینگلیزی. ستافی ئەم هێله گه رمانه هاوکارده بن وه که یس ره وان ده کەن، وه کو ناردنی وه لامدانه وه ی خپرا بۆ بوونی هه ر هه ره شه یه کی راسته وخۆ.

وهلامدانهوهی یاسا بۆ بازرگانیکردن به کهسهکان له ههریمی کوردستانی عێراق

له دوو سالی رابردوودا، حکومهتی ههریمی کوردستان ههنگاوێکی زۆر گهورهی نا له رووی بهرنگاربونهوهی بازرگانیکردن به کهسهکان سههره رای پیشبریکردنی پێداویستیه گرنهکان له گهه شهری داگیرکاری داعش له 2014 و کهمی یاسا بۆ دادگایی کردنی تاوانباران. به تایبهتی، که حکومهتی ههریم لیژنهیهکی بالای پێکهێنا بۆ رووبهروبوونهوهی بازرگانیکردن به مرۆف (HCCHT) له 2016 بۆ پیشهوهویکردن له شهر دژی بازرگانی کردن به مرۆف، سهروکابهتی کرا له لایه بهرپوهری گشتی دیوانی وهزارهتی ناوخۆ، پێکدیت له نوینهرایهتی وهزارهتی کاروکاروباری کۆمهلایهتی و فهرمانگهی پهیوهندهیکانی دهروه. زیاتر، سێ لیژنه لقی دروست کرا له ههرسێ شارهکانی ههولێر، دهوک، سلیمانی تا به دواداچوونی رپۆرتی ئەم جوهره بازرگانیه بکهه له سهه ئاستی شارهکان وه دواي رپۆرت بکریتهوه بۆ لیژنه ی بالا. وهزارهتی ناوخۆ ئەم لیژنه بالایه وهکو بهشیک له وهزارهت بهرپوهدهبات که کاردهکات بۆ وهلامدانهوهی ئەو کهیسه ئیمرجنسی و خیرایانه رهوانکراوه که له لایه فهرمانهبرانی فهرمانگهی بهرنگاربونهوهی توندوتیژی دژ به ژنان، ریکخراوهکان، کونسولخانهکان، ئەوانی ترهوه.

یاسای بهرنگاربونهوهی بازرگانیکردن به مرۆف

له مانگی تهمووزی 2018، بۆ
یهکهمین جار له ههریمی
کوردستانی عێراق، بازرگانی
کردن به مرۆف به تاوان
ناساندرا.

له تهمموزی 2018، حکومهتی ههریم یاسای ژماره 6 سالی 2018 کارا کردهوه، پهسهندکردنی یاسای دژی بازرگانیکردن کردن به مرۆفی 2012، بهم شیویه، بۆ یهکهم جار له ههریمی کوردستان بازرگانیکردن به کهسهکان کرایه تاوان. بۆ داينکردنی یاخود دۆزینهوهی ریکابهک بۆ دادگایی کردنی تاوانبارانی بازرگانیکردن به کهسهکان، یاسا چوارهمین پێکهاتهی تازهی دانا بۆ ئەو بهشانهی ئهرکیان لهگهه لهناوبردنی بازرگانی کردن به کهسهکانه له تيو ههریم. تاکو ئیستاش، لیژنه ی بالای بهرنگاربونهوهی بازرگانی کردن به مرۆف به دهمهوههاترین بوه له وهلامدانهوهی کهیسهکانی بازرگانی کردن به کهسهکان لهوانهش کریکاره کۆچهرهکان.

له کاتی نوسینی ئەم راپۆرتهدا، لیژنه ی بالای بهرنگاربونهوهی بازرگانیکردن به مرۆف HCCHT وهزارهتی ناوخۆ له پرۆسهی دانانی فهرمانگهیهکه بۆ بهرنگاربونهوهی بازرگانی کردن به مرۆف ههر له تيو پهیکههری خۆیدا خۆی دهگری له شهش پهیکه تایبهتمههه له ههموو ههریمی کوردستانی عێراق بۆ لیکۆلینهوه وه دواداچوونی پیشهوهخته له سهه کهیسی رپۆرت کراو سهبارهت به بازرگانیکردنی کهسهکان. لیژنه ی (HCCHT) پهردهدهات به جیهجیهکردنی ريسا و رینماییهی کان بۆدانانی یاسایهکی نوێ له مانگهکانی داهاتودا، وه فهرمانگه تازهکه تهنسیق دهکات لهگهه وهزارهته سهههکهکانی تر له حکومهتی ههریمی کوردستان تاوهکو به شیویهکی کارا لیکۆلینهوه بکهه، دادگایی بکهه، وه بازرگانی به کهسهکان قهدهغه بکهه له ههموو ههریمی کوردستان.

شایانی باسه دهبارهی وهلامی سیستهمی دادوهی گشتی بۆ بهرنگاربونهوهی بازرگانی به کهسهکان، له ههر دوو راپۆرتیبازرگانی کردن به مرۆف (وهزارهتی دهروهی ئەمریکا 2018 و چاوپیکهوتنی زانیاری پێدهههکان، باس کراوه که گوايه کاربهدهستانی حکومی، کارمهندانی سیاسی و چهسپن نهوانی یاسا، هیژهکانی ئاسایش، ئیداره ی کامپهکان هاوبهشن لهه جوهره بازرگانیهدا له ناو ههریمی کوردستان. رپۆرتتهکان باس لهوهدهکهه که کاربهدهستانی حکومی بهرپرسیاریتیا هه لئاگرن له تيوه گلان لهه بازرگانیه وه بوونهته هۆی بهشی له بازرگانیکردن به قوربانیا و دژی نوینهبرانی (TIP ترساندنیا له تۆله لیکردنهوه که ئەگه هاتوو کهیسهکانیان بدهه لایهنی پهیوهنديار.

ئهمه ی خوارهوه کورتکراوهی چۆنهتی پیشکهوتنی کهیسهکانی بازرگانی کردن به کهسهکانه له ریی سیستهمی دادوهی گشتی له ههریمی کوردستان ناماژهیه بۆ پرۆسهکانی ئیستا بهم شیویه وه رهنگدانهوهی گۆرانکاریه نویهکه نیه که به نیازه جیهجیهکریت له ژیر یاسا نویکهدا؛ بۆیه لهوانهیه ریکارهکان چاککریت له ژیر یاسا نویکهدا. گرنه تیبینی ئەوه بکریت زۆر کهیس نهبووته جیتی سهرنجی حکومهتی ههریمی کوردستان چونکه میکانیزمی رپۆرتکردن روون نییه؛ زۆربهی کهیسهکانی که گهیشتون به دهستی لیژنه ی بالای بهرنگاربونهوهی توندوتیژی کهیسی کریکارانی کۆچههرن، ههههه لیژنه ی بالای بهرنگاربونهوهی توندوتیژی دهسهلاتی بههیزی نیه له سهه کهیسهکانی بازرگانیکردنی ناوخۆ، ههروهه له سهه قوربانیا رزگاربوله دهست داعش.

جولهی که یسی بازرگانی به کهسهکان له ههریمی کوردستان

* ئەمه ی ئستا پهیره وه ده کریت - ده شپت بگۆریت به پێ ی یاسای نوئی
 ** پاراستنی قورباننی که جێ به جێ ده به خشیت به پێ ی یاسای عێراقی به لām په سه ند نه کراوه له کوردستانی عێراق.

چه سپاندنی یاسا

هەر له سالێ ٢٠١٦، بهرپرسانی لێکۆڵینهوه و بهدواداچون له کهیسهکانی بازرگانی کردن به مرۆف (TIP خستراوه ته سههر فرمانگه ی بهرهنگاریبونهوهی توندوتیژی دژ به ژنان، لهگه له هه موو سه روک به شه کانی لیژنه ی بهرهنگاریبونهوه ی بازرگانی به کهسه کان که له لایهن ستافی لیژنه ی (DCVAW) بهرپوه ده برئ. به پێی سه رچاوه کان، وا ده رده که وه ی که زۆرینه ی کهیسه کانی قوربانیانی ئەم بازرگانیه که سه رنجی ده سه لاتدارانی راکیشا له لایهن تیردراوه ده ره کهسه کان (رێکخراوه کان، ئەندامانی کۆمه لگه، قوربانیه که خۆی)، وه هێله که ره مه کانی ناوخوا (رێکخراوه له لایان وه زا ره تی کاروباری کۆمه لایه تی)، هه ره وه سیسته می ناوخوا یی پشکنینی کرێکارانی کۆچه ر له فرمانگه ی ئیقامه (نیشه جێ) سه ر به حکومه تی هه ریمی کوردستان، کاتیک که کۆمپانیایه ک ژماره یه ک کرێکار داده مه زرینئ بۆ کارکردن ئەوا داوا ی پێشکه شکردنی فیزا ده که ن له فرمانگه ی ئیقامه به هاوکاری فرمانگه ی بهرهنگاریبونهوه ی بازرگانی کردن به مرۆف هه لدستت به وه رگرتنی جه ن نمونه یه کی ناچۆتیه ک له و کرێکارانه و چاوپێکه وتن له گه لیان بۆ گه یشتن به هه ر ده رته نجامیک که بیانه ستیته وه به بوونی به بازرگانیکردن به مرۆف. به پێی زانیاری پێده ره کانی فرمانگه ی بهرهنگاریبونهوه، ئەم پرۆسه یه گه یشتۆته چه ند که یسیکی بازرگانیکردن و لێکۆڵینه وه لیان وه قوربانیایش هاوکار بوون تیدا. به پێی ئەو راپۆرته ی حکومه تی هه ریمی کوردستان سالێ ٢٠١٧ بازرگانیکردن به مرۆف، لیژنه ی بهرهنگاریبونه وه (HCCHT ٢٨ کۆمپانیای خستۆته لیستی ره شه وه له ده رته نجامی که یسی بازرگانیکردن به کهسه کان، زیاتریان ئەوانه ن له بواری هیزی کار/ دامه زراوه کانی دامه زراندن کاران.^{١٩}

ده رته نجامی راپۆرته کان ده ربده خات لێکۆڵینه وه ی پێشوه خته ی بازرگانی به کهسه کان زۆر که مه له بهر که می سه رچاوه ی مرۆیی و دارایی وه که می راهێنان له لێکۆڵینه وه له و جوړه بازرگانیه. راپۆرتی زانیاری پێده ره کانی فرمانگه ی بهرهنگاریبونه وه (DCVAW) زۆرینه ی کهیسه کانی بازرگانیکردن چاره سه رکراوه له ئیوان قوربانیه که و به ناو تاوانباره که بن ئەوه ی بگاته دادگا. به لام بۆ ئەو که یسه انه ی توندوتیژی تیدا بوه یاخود فاکته ری تری هه یه، ئەوانه زیاتر ده چنه دادگا، به پێشکه شکردنی نامه یه ک بۆ دادوهر له رێگای دادگای لێکۆڵینه وه بۆ ره زامه ندی وه رگرتن له سه ر لێکۆڵینه وه ی زیاتر له که یسه که.

ئاسته نگیه سه ره کهیه کان له جی به جی کردنی یاسا دژ به بازرگانی کردن به مرۆف:

(١) نه بوونی سیسته میکی پروون بۆ رپپۆرتکردنی که یسه کان

(٢) که می زانیاری تێگه یشتن سه باره ت به بازرگانی کردن به مرۆف و مه شقی تایه ت بۆ ناساندن و لێکۆڵینه وه ی که یسه کان

(٣) که می سه رچاوه کان بۆ لێکۆڵینه وه ی ووردی که یسی بازرگانی کردن به مرۆف

(٤) به رده سی نه بوونی وه رگێر بۆ مامه له و په یوه ندی کردن له گه ل قوربانیانی ولاتانی بیانی

(٥) نه بوونی یاسای تایه ت به بازرگانی کردن به مرۆف پێش مانگی ته مووزی سالێ ٢٠١٨

ئاسته نگیه کانی رووبه رووبونه وه ی بازرگانی به کهسه کان له هه ریمی کوردستان له لایهن چه سپێنه رانی یاسا وه بریتیه له (١) که می سیسته میکی روونی راپۆرتکردن یاخود پێکهاته که ی، (٢) که می تێگه یشتنی زۆر به ی نوێنه ره حکومه کان له سه ره ئەم بابه ته و که می راهێنانی تایه ته مه ند بۆ نوێنه رانی بهرپرسیار له سه ر لێکۆڵینه وه و دیاریکردنی ئەم جوړه بازرگانیه، (٣) که می سه رچاوه کانی (مرۆیی، تۆتۆمبیل، هتد) بۆ به دوا داچونی پێشوه خته، (٤) که می گه یشتن به وه رگێر بۆ په یوه ندی کردن به قوربانیانی نه ته وه کانی تر، (٥) که می یاسای دژ به بازرگانیکردن به کهسه کان و یاسای به تاوانکردنی ئەم جوړه بازرگانیه (پێش ته مووزی ٢٠١٨).

دهستپوهردانی یاسایی

دادگایکردنی بازرگانیکردن به کهسهکان له ههریمدا نه دهکرا تا پێش ته مموزی ۲۰۱۸ له بهر کهمی رێسای به تاوان ناساندنی ئه و دیاردیه. وهکو له سه ره وه باسکراوه، که یسیکی کهمی بازرگانی کردن به کهسهکان براوون بۆ دادگا؛ کاتیک که ده بران به شیوهیهکی گشتی له ژیر یاسای سزادانی عێراقی یان یاسای له ناو بردنی له شفرۆشی دادگایی ده کران، به داخه وه ئه نجامه که ی به دادگایی کردنی قوربانیهکان کۆتایی دیت.

کاتیک دادوهر له رێگای دادگای لیکۆلینه وه نامه کی داواکاریه کی پێ ده گات له لایه ن فه رمانگه ی به ره نگار بونه وه ی توندوتیژی ئافره تان، به له بهر چا و گرتنی راسته یه کان یان ره زامه ندی ئه دات بۆ لیکۆلینه وه ی زیاتر له لایه ن چه سپاندنی یاسا وه یانیش که یسه که داده خات. ئه گه ر ره زامه ندی نیشان دا، چه سپنه رانی یاسا کۆده بنه وه بۆ به ده سه ته پنهانی به لگه ی زیاتر، گوته ی شاهید، ئینجا پیشکه ش کردنه وه ی بۆ دادوهره که بۆ پیدچا وونه وه. زۆر له زانیاری پیدره کان به بوونی زانیاری له سه ر پرۆسه ی یاسای ئاوا هه بوونی یاسا ناسیک تایبه ت به خۆیان زۆر یارمه تیده ر ده یی له کۆکردنه وه ی به لگه نامه و به لگه کانی پیشکه ش بکات له دادگا؛ هه رچه نده، یه کێ له زانیاری پیدره کان وتی فه رمانگه ی به ره نگار بونه وه وه وه زا ره تی کاروباری کۆمه لایه تی مافناسی خۆبه شیان دا بین کردوه بۆ سوود لیبینیان بۆ ئه م مه به سه ته.

هه رکاتی دادگای لیکۆلینه وه هه موو زانیاریه پێویسته کانی له لا بوو، دادوهر بریار ئه دات که ئه مه که یسی بازرگانیکردن به کهسه کانه. ئه گه ر وا ده رچوو ئه وا که یسه که ره وانیه ی یه کێ له م دادگایانه ده کرێ؛ دادگای تاوانه کان (زۆربه ی که یسه کان که یسی بازرگانی کردن به کهسه کانه؛ دادگای نه جه وانان (احداث)) ئه گه ر تاوانبار له ژیر ته مه نی یاسایی بێ؛ وه دادگای مه ده نی (ئه گه ر قه ره بوو کردنه وه پێویست بێ). دادوهر له رێگای ئه م دادگایانه وه گوێ بیستی به لگه کان ده بیست و فه رمان ده دا له سه رحوکه مه که ی/ قه ره بوو له حا له تی به تاوانبار کردن. له سه ره تای ئۆکتۆبه ری ۲۰۱۸، ته نیا ۳ حا له ت له بازرگانیکردن به مرۆف گه یشتوته قۆناعی دادگای لیکۆلینه وه، به سه یرکردنی یاسایه تازه که، هه رسیکیان کرێکاری کۆچه ر بوون. له کاتیکدا په رله مانی عێراق یاسای پاراستنی قوربانی تپه راند، به لام هیشتا له ههریمی کوردستان په سه ند نه کراوه، نیگه رانی دروو ستکردوه له لای پاراستنی قوربانی/ گه واهیده ر له ته واوی رپۆره سه مه کانی دادگایی کردندا.

وا مه زنده ده کرێ که له گه ل یاسای نویدا، جیه جیکردنی بازرگانی به کهسه کان ده سپنده کات پێویستی به: ۱) رینمایی جیه جیکردنی روون و به هیز بۆ یاساکه؛ ۲) راهینان له سه ر بازرگانیکردن به کهسه کان، یاسایه که، وه یاسای جیه جیکردن و رینماییه کان بۆ (دادوهری گشتی) و دادوهره کان؛ ۳) ده ست گه یشتنی وه رگیره کان بۆ ناو دادگا کان و گوئیستی که یسه کانی بازرگانی کردن به کهسه کان (هه رچه نده یه کێ له زانیاری پیدره کان باسی کرد که وه رگیره کان به رده ست، زۆرینه ی زانیاری پیدره کان پێشبار ده که ن که پێویسته هه بێ؛ ۴) بوونی سه رچا وه کان بۆ جیه جیکردنی میکانیزمی کاریگه ر له پاراستنی گه واهیده ری که یسی بازرگانیکردن به کهسه کان. لیژنه ی بالای به ره نگار بونه وه ی بازرگانی کردن به مرۆف (HCCHT) راپۆرتیان کردوه ده سته ده کرێ به گه لاله کردنی ریساو رینماییه کانی جیه جیکردن له مانگه کانی داها توو دا.

خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی

وه زا ره تی کارو کاروباری کۆمه لایه تی ده سه لاتداری حکومه ت ئه گرێته ئه ستۆ بۆ دا بینکردنی خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی بۆ قوربانیانی بازرگانیکردن به مرۆف. وه زا ره تی کاروباری کۆمه لایه تی چوار په ناگه ی ئافره تان به رپۆه ده بات له هه موو هه ریم که ده توانی، به لام به ده گمه ن، دالده ی قوربانیانی بازرگانی کردن به کهسه کان بدات به هۆی پێویستی به تا که کانیان و کهمی راهینانی ستافی په ناگه کان له به رپۆه بردنی که یسه کانی بازرگانی کردن به کهسه کان. سه ره اری ئه وه، ئه م وه زا ره ته هه ندی راهینانی بۆ یوی دا بینده کات هه ر له په ناگه که دا بۆ ئافره تانی بیده سه لات له ناو کۆمه لگه دا. هه ره وه ها ئه م وه زا ره ته هیلکی گه رم ریکده خات بۆ شکایه تی کرێکاران، به لام نازنرێ تا چه ند ئه م شیوازه کاریگه ره له ده سنیشانکردن و دیاریکردنی که یسی بازرگانیکردن به کهسه کان.

ئاسته نگه کانی به ره نگار بونه وه ی بازرگانی کردن به کهسه کان که له لایه ن دا بینکه رانی خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی له کوردستان راپۆرت کراوه بریتیه ۱) کهمی راهینانی تایبه ته مند له سه ر بازرگانی کردن به کهسه کان؛ ۲) کهمی شیوازی روون بۆ ناردن (احاله) کردنی بازرگانی کردن به مرۆف ۳) کهمی سه رچا وه کانی (مرۆی، گواسته وه، هتد) تا کاریگه ریانه که یسی له و جوړه ریکخه ن؛ ۴) کهمی بژارده ی په ناگه ی گونجا و بۆ قوربانیانی جیاواز؛ ۵) کهمی هه ماهه نگی له گه ل نوپنه رانی کۆمه لگه ی مه ده نی که ئه توانن به و سه رچا وانه ی هه یه ته وا وکاری بکه ن له دا بینکردنی خزمه تگوزاری بۆ گشتگیرکردنی پیداو یسته کانی قوربانیان.

پاسپارده کان

له سهه بانه مای نهجامه کانی ئەم رپوۆرته، چه ند کارێک هه به که ده بپیت نهجام بدریت (1) بۆ باشتر دهستنیشان کردنی قوربانیا نی بازرگانیکردن؛ (2) دادگا کردنی تاوانبارانی بازرگانیکردن به مرۆف؛ (3) به هانا چوونه وه و پاراستنی قوربانیا نی بازرگانیکردن؛ و (4) قه دهغه کردنی بازرگانیکردن به مرۆف له ههریمی کوردستانی عێراق. جی جی به کردنی یاسای به رهنکار بوونه وه ی بازرگانی کردن به مرۆف له لایه ن حکومه تی ههریمی کوردستانه وه به م دوایه دا و به کارخستنی له سهه هه موو لایه نه به رپرسه کانی وه کو جی به جی که ری یاسا، خزمه تگوزاری دادگایی کردن، دادوه ری، وه خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی، کۆمه ک وه رگرتن، راهی تان، وه دروستکردن و په ره پیدانی تووانایی کارمه ندانی به رپۆه به رایه تیه نوێیه که ی به رهنکار بوونه وه ی بازرگانی کردن به مرۆف. وه دنیابوونه وه له میکانیزمی کی روون و ئاشکرا له چاودێری کردن یاسا وا ده کات هه موو ئەم پرۆسانه به شیوازیکی باش به رپۆه بجپیت.

1. دیاریکردنی قوربانیا نی بازرگانیکردن به مرۆف به شیوه یه کی باشتر

دیاریکردنی قوربانیانی بازرگانیکردن دهرفهتیکى پروونه بۆ وهلامدانهوهی دامهزراوهی بۆ بازرگانیکردن به مرۆف به شیوهیهکی باشتتر له ههریمی کوردستانی عێراق. زاین و هۆشدارى گشتى هه بێت له لایه ن ده زگا و كه سه سه ره كه كان سه باره ت به پابه نده بوون به ياسا و ميكانيزمى جى به جى كردنى ياسا كه. ئەم کردارانهی خوارهوه ده بێت بگيرینه بهر بۆ چاره سه رکردنى ئەم كه لپنه له دۆزینه وهی بازرگانیکردن به مرۆف:

۱. ۱. بلاوکردنه وه و بانگه شه كردن بۆ ياسای به رهنگار بوونه وهی بازرگانی کردن به مرۆف به زمانه کانی کوردی و ئینگلیزی و عهره بی بۆ كه سانى لایه نیدار له وانه ش وه كو جى به جى كه رى ياسا، خزمه تگوزارى دادگایى کردن، دادوه رى، وه خزمه تگوزارى كۆمه لایه تى، ته نانه ت له و كۆمپانیا پانه ش كه كرى كاری بیانى دادمه زرین و به رپۆه یان ده بن، وه ههروه ها خه لك به گشتى پێویسته هۆشدارى هه بێت.

۲. ۱. ده سه لات پیدان به به رپۆه به رایه تى به رهنگار بوونه وهی بازرگانی کردن به مرۆف بۆ ئه وهی به شیوازیكى خیرا و کاریگه ر کردانه وه یان هه بێت بۆ كه یسى كتوو پر (ئیمیرجنسى).

۳. ۱. پالپشتى دارایی تۆكمه به خشریت به به رپۆه به رایه تى به رهنگار بوونه وهی بازرگانی کردن به مرۆف بۆ ئه وهی بتوانن کاره کانیان جى به جى بکه ن و، وه بگه ن به ئاستى ستانده ردى له هه بوونى کارمه ندو سه رچاوه و، گواسته نه وه، كه ل و په ل و، شوینی نوسینه گه و، وه هه ر سه رچاوه یه كى تر پێویست بێت بۆ لیکۆلینه وه له دۆسى بازرگانی کردن به مرۆف.

۴. ۱. دروستکردن و بلاوکردنه وهی پرۆسه ی به رپۆه بردنى ستاندارد بۆ رپۆرتکردنى كه یسه کانی بازرگانیکردن به مرۆف به نوسراو؛ به له خۆگرتنى:

- چۆنیه تى رپۆرتکردنى كه یسه كان بۆ کارمه ندی گونجاو، بۆ نمونه کارمه ندی سیسته می دادوه رى گشتى له حكو مه تى هه ریمی کوردستان و داينه كهرانى خزمه تگوزارى.
- فۆرمى پشکینى دتانه رد بۆ ده ستنیشانکردنى قوربانیانی بازرگانی کردن به مرۆف
- دواى ئه وهی كه یسى بازرگانی کردن به مرۆف تیردرا (احاله) کرد، چى روو ده دات؛
- چۆن قوربانیانی بازرگانیکردن بتوانن بگه ن به خزمه تگوزاریه كان/پاراستن؛ و
- هه ماهه نگی له گه ل سیسته می كۆمه لئى نه ته وه به كگرتووه كان بۆ رپنیشاندانى ناردنى كه یسه کانی بازرگانیکردن به مرۆف.

۵. ۱. دروستکردن و جى به جى کردنى ميکانيزم به شیوازیكى روون و ئاشکرا سه باره ت به وهی چۆن كه یسى بازرگانی کردن به مرۆف به رپۆه ده پیت، له مانه ش شیوازی رپۆرتکردنى په سمى بۆ گشتى.

۶. ۱. داينه کردنى راهینانى پسپۆرى له بابه ت بازرگانیکردن به مرۆف بۆ نوینه رانى به رپرس، وه ك کارمه ندانى سیسته می دادوه رى گشتى و کارمه ندانى كۆمه لگه ی مه ده نى، به له خۆگرتنى:

- چه سپاندنى ياسا به تايه تى بۆ ئه وه هۆده نوپیه كه ی ناو به رپۆه به رایه تى به رهنگار بوونه وهی بازرگانی کردن به مرۆف، وه ههروه ها به شى پۆلیسى ناوخۆش بگريته وه.
- پارێزه ر/ دادوه رى گشتى
- دادوه ر
- داينه كهرانى خزمه تگوزارى كۆمه لایه تى به مه به ستى داينه کردنى خزمه تگوزارى بۆ قوربانیان، هه ردوو نوپنه رى حكومى و نوپنه رى كۆمه لگه ی مه ده نى؛
- نوپنه رى سه ربازى كه جیگیرن له سنوره كان/ خاله کانی پشکین؛
- داينه كهرى چاودێرى ته ندروستى؛
- کارمه ندانى كۆچکردن

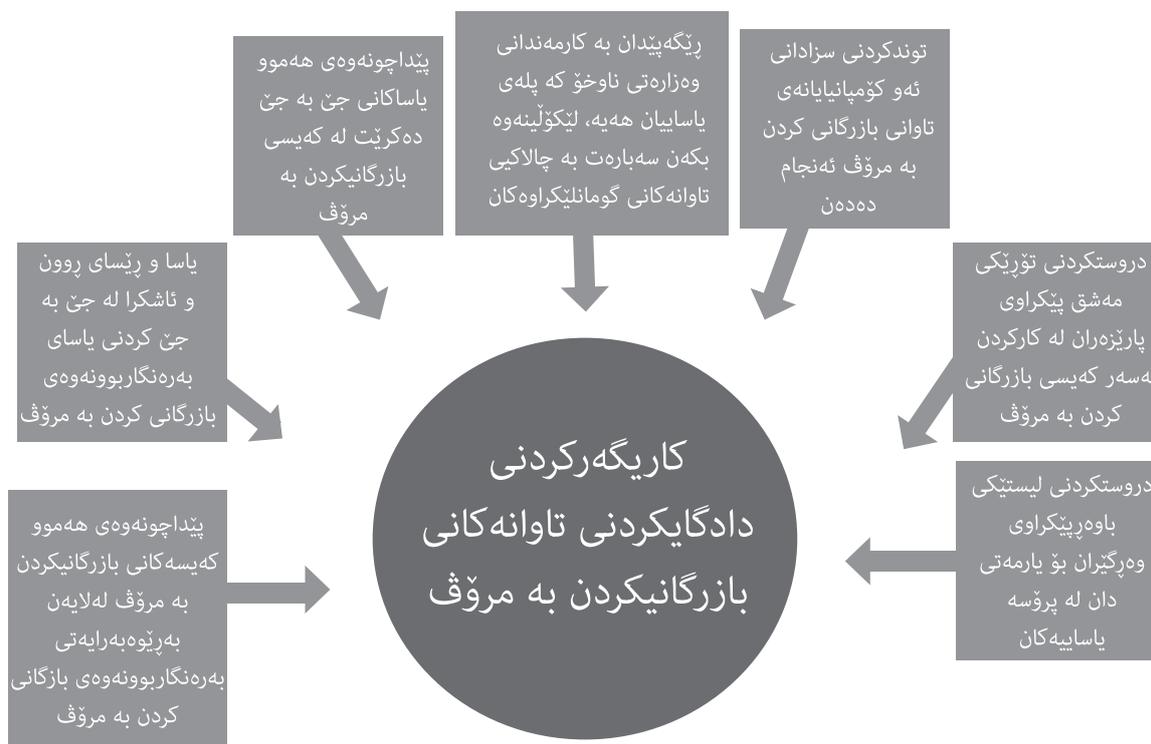
۷. ۱. دانانى نوپنه رانى به رپرس له شوینی كیشه گه ره كان، وه كو:

- دانانى کارمه ندی پسپۆرى چه سپاندنى ياسا و پاراستن له ناو فه رمانگه کانی ئیقامه بۆ پشکینى كرى كاره كۆچه ره كان؛ بۆ پشکینى فۆرمى جینشینی (اقامه) كرى كاره بیانیه كان و چاوپیکه وتنى تايه ت هه موو شه ش مانگ جارى ك.
- دلنیا بوون له چاوپیکه وتنى كرى كاره كۆچه ره كان به ته نها (به بى ئاماده بوونى خاوه ن کاره كه یاخود كه سانى تر كه کار ده كه نه سه ر وه لامدانه وه یان)؛

بازرگانی کردن به مرۆف له هه‌ریمی کوردستانی عێراق

- پشکنینی بهره‌وامی شوێنه کیشه‌داره‌کان وهک، سپا، هۆتیل، سنوری خاله‌کانی پشکنین و شوێنه‌کانی نیشه‌جیوون ناسراون به له‌شفرۆشی له لایه‌ن کارمه‌ندانی پسه‌پۆری چه‌سپاندنی یاسا.
 - پشکنینی بهره‌وام بۆ ئه‌و کۆمپانیایانه‌ی که کریکاری بیانی داده‌مه‌زێنن و کاریان له‌گه‌ڵ ده‌که‌ن.
۸. ۱. دانانی سیسته‌میک بۆ کۆکردنه‌وه‌ی زانیاری وردی بازرگانیکردن به مرۆف بۆ باشت‌تر تیگه‌یشتن له شیوازه‌کان تا‌کو بتوانن هۆیه بنجینه‌یه‌کانی بازرگانیکردن به مرۆف چاره‌سه‌ر بکه‌ن.
۹. ۱. دروستکردنی لیستیکی باوه‌رپیکراوی وه‌رگیران، بۆ ئه‌وه‌ی یارمه‌تی جێ به جیکه‌رانی یاسا بده‌ن له چاپینکه‌وتن به قوربانیان و ئه‌وانه‌ی ژانیان له مه‌ترسی بازرگانی کردن به مرۆف دایه که ناتوانن به زمانی ناوخۆیی قسه بکه‌ن.
۱۰. ۱. ئه‌نجامدانی هه‌لمه‌تی هۆشیاری گشتی له شوێنه مه‌ترسیه‌کان به به‌کارهێنانی برۆشۆر و هه‌یما نامه‌ی کورت و شیوازی کاریگه‌ر به زمانی جیا جیا، ئامانج بکاته شوێنه سه‌ره‌کیه ترسناکه‌کان وهک فرۆکه‌خانه، ده‌زگا حکومه‌یه‌کان، هۆتیل، سپا، و فه‌رمانگه‌ی ئیقامه، هتد. ده‌رباره‌ی بازرگانیکردن به مرۆف چیه، چی یاسایه‌ک ده‌چه‌سپیت له بازرگانیکردن به مرۆف (یاسای دژی بازرگانیکردن، یاسای کار، هتد.)، چۆن دادگایکردنی بازرگانیکردن به مرۆف ده‌بیته به‌ربه‌ست له تاوان.
- بهره‌سه‌تکردنی زانیاری سه‌باره‌ت به بازرگانی کردن به مرۆف، چ یاسایه‌ک په‌ی‌په‌و ده‌کریت به بازرگانی کردن (که له‌مانه‌ش یاسای به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی بازرگانی کردن به مرۆف، یاسای کارکردن و هتد.)، وه چۆن جێ به جێ کردنی یاسای بازرگانی کردن به مرۆف ده‌بیته هۆی ڕیگه‌گرتن له‌م جو‌ره تاوانه.
 - بهره‌سه‌تکردنی زانیاری سه‌باره‌ت به چۆنه‌تی به‌ده‌سه‌ت هه‌ینانی هاوکاری له‌لایه‌ن (پاراستنی حکومی و خزمه‌تگوزاری تهره‌وه) له‌م شوێناوه‌ی گروهه لاوازه‌کان تێیدا نه‌شته‌جین.

۲. دادگایکردنی تاوانه‌کانی بازرگانیکردن به مرۆف

ده‌کریت دادگایکردن وه‌ک به‌ربه‌سه‌تیکی کاریگه‌ر بێت دژی بازرگانیکردن به مرۆف، وا له تاوانباران ده‌کات ترسیان هه‌بێت له ئه‌نجامدانی تاوان چونکه ئه‌وان به‌رپرس ده‌بن له ئه‌نجامدانی. بۆ ئه‌وه‌ی دادگایکردنی بازرگانیکردن به مرۆف کاریگه‌ر بێت، ئه‌م کردارانه‌ی خواره‌وه پێشنیار کراوه:

۱. ۲. دامه‌زاندنی به‌رێوه‌به‌رایه‌تیه‌کی نوێ بۆ به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی بازرگانیکردن به مرۆف و پێداچونه‌وه‌ی هه‌موو که‌یسه‌کانی بازرگانیکردن به مرۆف به مه‌به‌ستی دُنیا‌بوونه‌وه له‌وه‌ی چۆن یاسای دژی بازرگانیکردن جێبه‌جێ کراوه و دُنیا بوون له‌وه‌ی که کیشه‌کان به شێوه‌یه‌کی کاریگه‌ر چاره‌سه‌ر کراوه له کاتی دیاریکراو.

- دُنیا‌بوون له‌وه‌ی که به‌رێوه‌به‌رایه‌تیه‌که به ته‌واوی سه‌ربه‌خۆ بێت و هه‌یزی چاره‌سه‌رکردنی که‌یسه‌کانی هه‌بێت ته‌نا‌هت ئه‌گه‌ر تاوانبارانیش په‌یوه‌ندی باشیان هه‌بێت.
- دُنیا‌بوون له‌وه‌ی که ده‌سه‌لاتی به‌رێوه‌به‌رایه‌تیه‌که وانه فێربووه‌کان له خۆ بگرێت بۆ ئه‌وه‌ی هاندانی چاکسازی بکه‌ن له یاسا به پێی پتویست.
- هه‌لگرتنی داتای که‌یسه‌کانی بازرگانیکردن به مرۆف له ههریمی کوردستانی عێراق.

۲. ۲. جێبه‌جێکردنی یاسا و رێسا‌کانی دژی بازرگانیکردن به مرۆف به شێوه‌یه‌کی پته‌و بۆ له‌خۆگرتنی کرداره‌کانی پاراستنی قوربانیان له رینگه‌ی دادگا‌کردنی که‌یس و راهینانی نوێنه‌رانی به‌رپرس له جێبه‌جێکردن.

- دروستکردنی “پرۆسه‌ی به‌رێوه‌بردنی ستاندارد” به شێوازیکی روون و نوسراو سه‌باره‌ت به میکانیزمی به‌رزکردنه‌وه‌ی که‌یسه‌ی بازرگانی کردن به مرۆف بۆ لایه‌نه جیا جیاکان.
- جه‌خت کردنه‌وه له‌سه‌ر جێ به جێ کردن و هه‌بوونی پێوانه‌یه‌کی به‌هه‌یزی پاراستنی قوربانیان
- دروستکردنی میکانیزمی وه‌رگرتنی به‌یاننامه (ئیفاده) له کاتی گونجاو دیاری کراوی خۆی بۆ ئه‌وه‌ی قوربانیا‌نی بیانی بازرگانی پیکراوان بگه‌رینه‌وه ولاتی نیشه‌جێی خۆیان و
- ره‌چاوکردنی شێوازی ئیفاده‌ی گه‌رۆک له قوربانیا‌نی بیانی بازرگانی پیکراوان وه‌رگیردرێت که گه‌راونه‌ته‌وه وولاتی خۆیان.

۳. ۲. رینگه‌پێدان به کارمه‌ندی په‌ل پارێزه‌ر له ناو وه‌زاره‌تی ناوچۆ بۆ ئه‌نجامدانی لیکۆلینه‌وه له چالاکیه‌کانی تاوانی گومان لیکراو.

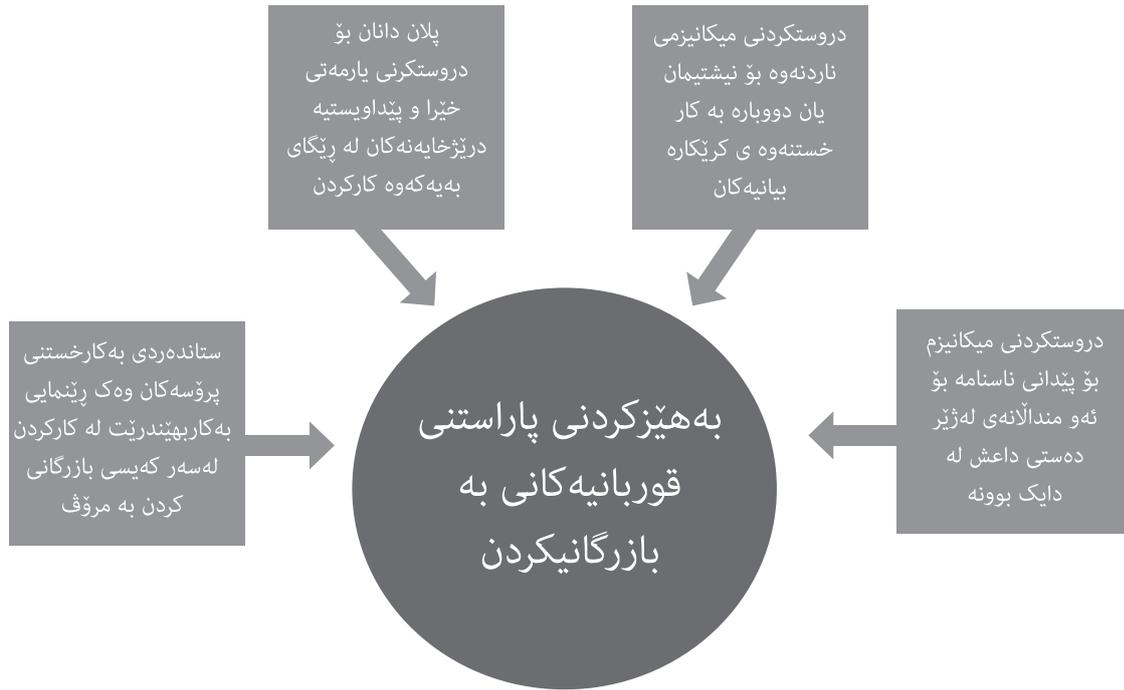
۴. ۲. پێداچونه‌وه به یاسا هه‌بووه‌کان که جێبه‌جێ ده‌کرێت له که‌یسه‌کانی بازرگانیکردن به مرۆف (یاسای نه‌هه‌شتنی له‌شفرۆشی، یاسای کار، یاسای کۆچکردن، کۆدی تاوان ، هتد.) و دروستکردنی رینمایه‌ی جێبه‌جێکردنی ئه‌م یاسایانه له که‌یسه‌کانی بازرگانیکردن به مرۆف.

۵. ۲. رینگه‌گرتن به تونده‌ی له‌م کۆمپانیا‌یانه‌ی که بازرگانی به کریکاره‌کان ده‌کهن، وه به‌هه‌یزکردنی یاسای لیست ره‌ش کردن (بلاکلیست) کردن بۆ ئه‌و کۆمپانیا‌یانه‌ی که کریکاری بیانی داده‌مه‌زرێنن به‌لام پابه‌ند نین به یاساو رێسا‌کان.

۶. ۲. دروست کردن تۆرێک بۆ پارێزه‌رانی تابه‌تی وه ریکخراوه‌کان که توانای نوێنه‌رایه‌تی قوربانیا‌نی بازرگانی کردن هه‌بێت له دادگا، چ به پاره یان بئ به‌رامبه‌ر .

۷. ۲. دروستکردنی لیستیکی باوه‌رینکراوی وه‌رگیران، بۆ ئه‌وه‌ی یارمه‌تی دادوه‌ر و پارێزه‌ران بدات له کاتی په‌یوه‌ندی کردن له‌گه‌ل قوربانیا‌ن و ئه‌وانه‌ی ژیا‌نیا‌ن له مه‌ترسی دایه بۆ بازرگانی پێ کردن.

۳. بههیزکردنی پاراستنی قوربانیهکانی به بازرگانیکردن

بۆ ئه وهی قوربانیهکانی به بازرگانیکردن ههست با ئارامی بکهن و متمانه یان به خۆیان هه بێ له داواکردنی یارمهتی له حکومهت و نوێنه رانی کۆمه له گی مه ده نی، میکانیزمیکی باشی پاراستن ده بێ هه بێ، ئهم میکانیزمانه پێویسته جی به جی بکری ت و روون بی ت بۆ هه موو لایه نه کان له م بواره، قوربانیهکانی بازرگانی پیکراوان پێویسته پاراستنی پێویستیان بۆ بهرده ست بی ت به سی په چاوگرتن له تاواناکیان یان ویستیان و نه ویستیان بۆ تو ماری کردنی که یسه کانیان دژ به تاوانباران. ئه مه ی خواره وه چه ند پێشنیاری که پاراستیان بههیز ده کات له ناو ههریمدا:

۱. ۳. درووست کردن پرۆسه یه کی ستاندارد بۆ کردار ههر کاتی که بازرگانی کردن به که سه کان دیاریکرا : ئه وانه له خۆ ده گری ت

- شیوازیکی روونی ناردن (احاله) هه بی ت بۆ قوربانیهکانی بازرگانی کردن به که سه کان بۆ که یشت به خزمه تگوزاریه پێویسته کان
- میکانیزمی پاراستنی شاهید یان قوربانیه که له ریی سیستمی دادگاوه
- جه ختکردنه وه له وهی قوربانیهکانی بازرگانی کردن به مرؤف وه ک قوربانیه سهر بکری ن نه وه ک وه ک تاوانبار
- به ده یه تانی به نه ی تکردنی قوربانیه که به درێژایی پرۆسه که

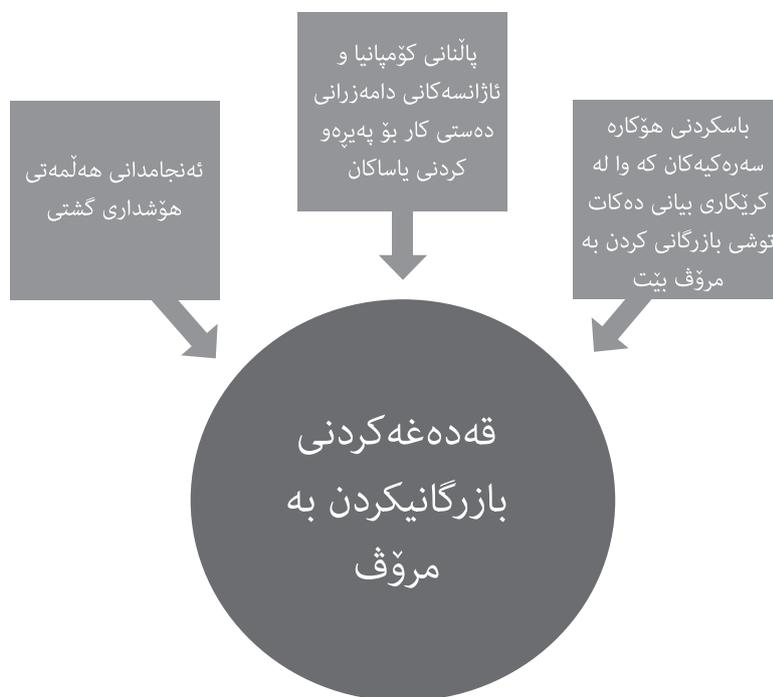
۲. ۳. کارکردن له گه ل حکومهت و نوێنه رانی ریکخراوه مه ده نیه کان بۆ دیتنه وهی پاراستن و پیداوایسته کانی تر و پێویسته خیراکی قوربانیهکان به شیوازی درێژخایه ن، له وانه ش:

- درووستکردنی په ناگه ی خیرا
- پیدانی چاودیری پزیشکی گونجاو
- بنیاتانی هاوپه یمانی ته یه ک له ریکخراوه کان/ کۆمه له گای مه ده نی ئه وانه ی هه ماهه نگی ده که ن تا مسۆگه رکردنی خزمه تگوزاریه کی گشتگیر و دیاریکرا وه بێ بۆ قوربانیهکان، له وانه ده رفه تی بههیزکردنی ئابوری، چاره سه ری ده روونی، چاودیری پزیشکی، هاوکاری یاسایی، وه یارمه تی بۆ په یوه ندی کردن به دلنیا یه وه له گه ل سیستمی یارمه تی ده ر.
- دایه نکردنی په ناگه ی گوازارا وه بۆ قوربانیه کان داوای هاوکاری زیاتر بکری له دووباره گه رانه وه یان بۆ که شیکی ئارام بۆ ناو کۆمه له گه.

۳. ۳. مسۆگه رکردنی گه رانه وهی کرێکاره کۆچه ره کان یان دووباره گه رانه وه یان بۆ سه رکار، له وانه ش:

- دروستکردنی لیستی بۆ پێشنيارکردنی ئه وه دهزگایانهی دامهزاندن که په یوهستن به ره چاوکردن و پراکتیزه کردنی ئیتیکی رهوشتی بۆ دامهزاندنی کارمندان و کرێکارانی په ناههنده؛
 - میکانیزمیکی روون بۆ مسۆگه رکردنی که فیله (سپۆنسه) و خاوهن کار له وهی بهرپرسیاریتی بگرنه ئهستۆ له دابین کردنی بلیتی سه فهری قوربانیان بۆ گه رانه وه بۆ ولاتی خۆیان؛ وه دانانی پرۆسه یه کی پروون و ئاشکرا بۆ گه یشتن به هاوکاری دارایی حکومه تی ههریمی کوردستان بۆ گه رانه وهی کرێکاره بیانیه کان بۆ وولاتی خۆیان.
 - دروستکردنی پلانی لیخۆشبوون بۆ کاتیک که کۆچه ره کان بتوانن ولات جیییلن به بی ئه وهی غه رامه ی مانه وهی کۆچه ران بدهن له سالیکدا یا خود دهستکشانه وه یان لیخۆشبوون بکرێ بۆ قوربانیه کان.
۳. ۴. دروستکردنی میکانیزمیکی ناسنامه پیدان به و مندالانهی که له ژیر دهستی داعش له دایک بوون به بی ئه وهی ناسنامه که یان بلکیندریت به ئاینی باوکیانه وه.

۴. قه دهغه کردنی بازرگانیکردن به مرۆف

قه دهغه کردنی بازرگانیکردن به مرۆف ریبازیکی ستراتیجیه بۆ دۆزینه وهی هۆکاره بنچینه یه کان بازرگانیکردن به مرۆف، به له خو گرتنی نه بوونی هۆشیاری بازرگانیکردن و چاککردنه وهی که لینه کان که تاوانباران به کاریان هیناوه بۆ بازرگانیکردن به تاکه لاوازه کان. پێشنياره کان بۆ هه وه له کانی قه دهغه کردن ئه مانه ی خواره وه له خو ده گریت:

۴. ۱. ئه نجامدانی هه لمه تی هۆشدار ی گشتی بۆ ئه و گروهه تاک لاوازه کان، که ئه وانیش:

- هه لمه ت بۆ نوینه رانی په نابهر له و شوینانهی که تییدا زۆرن، وه کو فه رمانگه ی ئیقامه، نوسینه گه کانی دامه زراندن، نوسینه گه کانی خستنه سه رکار، هتد.
- پیدانی زانیاری له سه ر مافه کانی کرێکارانی کۆچه ره له سایه ی یاسای ناوخۆ، چۆنیه تی ریبۆرتکردنی کیشه کان، دابینکردنی کۆرسی زمانی ناوخۆیی، هتد.
- وه رگیرانی زانیاریه سه ره کیه کان بۆ زمانه سه ره کیه کان بۆ ئه وهی راسته وخۆ بدریت به کرێکارانی کۆچه ره، له سه ر بنه مای لاوازتیرین گروهی دیاریکراو.
- هه لمه ت بۆ که سانی ناوخۆ له رێگه ی تۆره کۆمه لایه تیه کان، سه رکرده ئاینیه کان، ته له فزیۆن و رادیۆ.

بازرگانی کردن به مرۆف له ههریمی کوردستانی عێراق

- زانیاری له سهر بازرگانیکردن به مرۆف چیه، یاسا چی دهئیت، مافی کریکاران، و چۆنیهتی ریپورتکردنی که یسه گومانلیکراوه کانی بازرگانیکردن به مرۆف.
- زانیاری له سهر ریگه باوه کانی بازرگانیکردن به مرۆف بۆ که سه لاوازه کان بۆ ئه وهی ئاگادار بن له پلانه کانی ئه گهری بازرگانیکردن.

۲. ۴. پالپشتیکردنی نوسینگه کانی خستنه سهر کار/هیزی کار به مه بهستی جیه جیکردنی یاسا، وه کو:

- دروستکردنی داتا به یس (بنکه) ی سپۆنسه رکردن، که ئه م بنکه یه چاودیری بکریت له له لایان حکومه تی ههریمی کوردستان بۆ ده ستینشانکردنی سپۆنسه ره ساخته کاره کان و ئه وانهی جیه گی مه مانه کردن نین بۆ که یسی بازرگانی کردن به مرۆف.
- دا بینکردنی پیشنیار/پینما یه کان و راهینان بۆ که رتی تایبه ت له سهر ریتیازی بنه مای مافه کان له مامه له کردن له گه ل کریکارانی کۆچه ره.
- په ری پدانی تۆرپیک له سهر په وش ت له کۆمپانیا کانی به ریوه بردن /نوسینگه کانی خستنه سهر کار بۆ کریکارانی کۆچه ره که ئاره زوومه ندن له ههریمی کوردستان میننه وه بۆ کارکردن.
- به کارهینانی گریبه ستیکی ستاندارد که په یوه سته به یاسای کارکردنی ناوخۆ وه رینمایمی روون و دادوهر بخانه روو که بتوانی ت ماف به هه ردوو لایه ن بدات گریبه ستاکه هه لپوهه شیندریته وه دوای ماوه یه کی کورت.
- دنیای بوون له پیدانی مووچه ی کریکارانی کۆچه ره.
- سه ردانی کردنی به رده وامی نوینهر و دیپلۆماسیه کانی ولاتانی بیانی بۆ سهر ئه م کۆمپانیا و سپۆنسه رانه که کریکاری بیانی ده گرنه ئه ستۆی خۆیان
- دارشتنه وهی ماف و ئه رکه کانی هه موو لایه ک له په یوه ندی دامه زانندن و ئامرازه کانی تری پالپشتی کرداره په وش تیه کانی کار.
- جه خت و دوو پاتکردنه وه له به رده ستکردنی میکانیزی ریپورتکردنی که یسی بازرگانی کردن به مرۆف له نیوان ریخه زرا و ئازانسه کان.

۳. ۴. چاره سه کردنی خاله لاوازه کانی کریکاره کۆچه ره کان له چوارچیوهی ده سه لاتی حکومه تی ههریمی کوردستان، وه ک:

- زیادکردنی سه رچاوه کان بۆ ریخه خستنه وهی نوسینگه کانی خستنه سهر کار و چه سپاندنی یاسای کار و کۆچکردن؛
- جه ختکردنه وه له پشکنین بۆ که یسی بازرگانی کردن به مرۆف له نیوان خالی سنوره کانی نیوان ههریمی کوردستانی عێراق و حکومه تی عێراقی فیدرالی
- جه تکردنه وه له سهر دروستکردنی په یامی دوو سه ره له گه ل ئه و وولاتانه ی ها ولاتیان ده نیرن بۆ ههریمی کوردستان بۆ ئه وهی باشتر بتوانی ت بریار بدری ت له ده ر پیدانی فیزیای گه شتیار بۆ ئه م ها ولاتیانه، پشکنینی باشتر بکری ت بۆ ئه و کۆچه رانه ی دینه ناو ههریمی کوردستان، په سه ندرکردنی په یمان و گریبه ستی کارکردن له لایه ن ئه و وولاتانه و حکومه تی ههریمی کوردستان بۆ دنیای بوونه وه له گریبه ستی یاسایی کارکردن، تۆمارکردنی ها ولاتیانی بیانی له گه ل سه فاره ت و قونسولخانه کانیان، بلاوکردنه وه و دا بینکردنی لیستی کۆمپانیا و سپۆنسه ره کان له گه ل سه فاره ت و قونسولخانه کان، پیدانی مۆله ت به نوینهری وولاته کانیان بۆ سه ردانی کردنی ها ولاتیه کانیان له سهر شوینی کارکردنیاندا بۆ دنیای بوونه وه له دۆخی ها ولاتیه کانیاندا.
- زیادکردنی پشکنینی کریکارانی بیانی له به ریوه به راهیه تی نیشته جی بوونی حکومه تی ههریمی کوردستان، جه خت کردنه وه له پیدانی وه رگیپر (مترجم) وه ریژگرتن له تایبه ته ندیه کانیاندا.
- به هیز کردن و باشتر کردن (تنسیق) له گه ل ئه م وولاتانه سه به ره ت به دادگایی کردنی باندی بازرگانی کردن به مرۆف که له ههریمی کوردستان و ولاتانی بیانی دا بوونیان هه یه، له وانه ش ئه و کۆمپانیا یانه ی که ئه م کریکاره بیانیانه ده نیرن بۆ ههریمی کوردستان بۆ کارکردن.

- ئەم وڵاته بیانیه‌ی که هاوڵاتیان قه‌ده‌غه کردوو له سه‌فه‌ر کردن بو هه‌ریمی کوردستان و عێراق، پێویسته هۆشداریان پێ بدریت سه‌باره‌ت به و کێشانه‌ی به‌ره‌نگاری هاوڵاتیان ده‌بیته‌وه له پووی یاسایی لێره‌دا که وا له‌م کرێکاره بیانیه ده‌کات زیاتر تووشی کێشه بی‌ت و ژیا‌نی له مه‌ترسی دا‌بی‌ت.
- چه‌سپاندنی سزای توند به سه‌ر نوسینگه‌کانی خستنه سه‌ر کار که له لیستی ره‌شن.

دهرته نجامه كان

سههراي سنورداری داتا له بلاوبونهوهی بازرگانی به کهسهکان، ئاشکرایه که بازرگانیکردن بۆ کریکاری زۆرهملن، بازرگانی ئیستغالی سیکسی، وه بازرگانی به ئەندامی لهشی مرۆف بوونیان ههیه له ههریمی کوردستان وه کاریگهري نهرینی ههیه لهسهه خه لکی جۆراو جۆر لهوانهش کریکارانی کۆچبهه؛ ئافرهتانی ناوخۆ و ههریمی، مندالان، پیاوان، وه کهسانی هاورهگه زخواز. پیداو یستیه کانی قوربانیا نی بازرگانیکردن زۆرو چرو تایهتن؛ شتیکی له ناکاو نیه داوای خزمهتگوزاری ئیستا زیاتره له سههراوه هه بهوهکان ههه له حکومهت و ریکخراوه دابینه که رهکان، به تایهت داوای قوناغی شهه له کاتیکیدا زۆر له سههراوهکان دابین کران بۆ گه یاندنی پیداو یستیه خیرا کانی ئاوارهکان و په نابه رهکان و وه پاراستنی ئاسایشی نیشتمانی.

وه زۆر ئاشکرایه که له کاتیکیدا حکومهتی ههریمی کوردستان پابه نده به ناساندنی بازرگانیکردن به کهسهکان، زۆر کار ماوه بکری له ریگای سیستهمی دادوهری گشتیه وه بۆ باشتر پاراستن و خزمهتکردنی قوربانیا، دادگایکردنی تاوانباران، ههروهها قه دهغه کردنی بازرگانی به مرۆف له ناو ههریمی کوردستان. زیاتر، گه لیک دهرفهت ههه له زیادکردنی هاوکاری نیوان نوینه رایه تبه کان بۆ هه ماههنگی شهه رکردن دژی بازرگانیکردن به کهسهکان. سههراي سنورداری ئەم راپۆرته، ئەو زانیاریانه ی ئیره ئەکرێ به کار بهیترێ بۆ بههیزکردنی گفتوگۆیه کی بههیز له نیوان نوینه رانی به رهنگار بوونه وهی بازرگانیکردن به کهسهکان بۆ دانانی سترا تیجیه تی چاره سهه ری نوێ له به رهنگار بوونه وهی بازرگانیکردن له ناو ههریم وه دروستکردنی هاوبه شی تا کاریگه رانه پروگرامی به رهنگار بوونه وهی بازرگانیکردن به مرۆف جیه جیه کی. له گه له به یاسا کردنی یاسای به رهنگار بوونه وهی بازرگانی کردن به مرۆف وه دانانی به رپوه به رایه تی به رهنگار بوونه وهی بازرگانی کردن به مرۆف له ههریمی کوردستانی عێراق دا، داوای ئەمه ئەم هاوبه شیانه ده توانریت په ره به کاره کانی حکومه تی ههریمی کوردستان بدات له جی به جی کردنی ئەم یاسایه گزنکه.

تیبینه کان

۱. نووسینگهی وهزارهتی دهرهوهی ئەمهاریکا بۆ چاوپۆری و نههیشتنی بازرگانی کردن به مرۆف <https://www.state.gov/j/tip/what/index.htm>
۲. پراگه یاندنی یه کهم کۆنگرهی جیهانی دژی بازرگانی استغلال کردنی مندالان بۆ مه بهستی سیکسی له سالی ۲۰۰۱
۳. چوارچێوهیهک بۆ شیکار کردن و وینا کردنی ئەو تهنگزانهی په یوهستن به توندوتیژی سیکسی له لایه نتههوه یه کگرتوووه کانهوه / DPKO/DFS مه وادی راهینانی دیاریکراو
۴. ریکخراوی کاری نیوده و له تی https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/news/WCMS_237569/lang--en/index.htm
۵. https://www.psi.org/wp-content/uploads/2016/06/GBV_EvidenceSeries_d1.pdf
۶. United Nations Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families (1990)
۷. Declaration of Istanbul on Organ Trafficking and Transplant Tourism (2018)
۸. United Nations Convention against Transnational Organized Crime Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children (2000)
۹. 2018 Global Slavery Index - <https://www.globalslaveryindex.org/2018/findings/highlights>
۱۰. <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2018/282675.htm>
۱۱. 2018 Global Slavery Index - <https://www.globalslaveryindex.org/2018/findings/highlights>
۱۲. <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/what-is-human-trafficking.html>
۱۳. <https://www.state.gov/j/tip/3p/>
۱۴. <https://www.unodc.org/lpo-brazil/en/trafico-de-pessoas/index.html>
۱۵. <http://blueblindfold.gov.ie/en/bbf/pages/doje>
۱۶. <http://www.kurdistan24.net/en/news/48726dc6-8055-4164-a165-a22ca372db1a/8-000-foreign-workers-enter-kurdistan-region-annually>
۱۷. <http://www.ilo.org/dyn/migpractice/docs/132/PB2.pdf>
۱۸. http://www.vertic.org/media/National%20Legislation/Iraq/IQ_Anti-Terrorism_Law.pdf
۱۹. Kurdistan Regional Government 2017 Human Trafficking Report. <http://jcc.gov.krd/en/article/read/166>

APPENDIX A: DESK REVIEW RESOURCES

Democratic Arab Center (2016). Human trafficking and sexual exploitation: Iraq as a case study. <https://democraticac.de/?p=36202>

Hankel, Jenni (2014). ISIS: One of many contributors to trafficking in Syria and Iraq. <http://humantraffickingcenter.org/isis-one-many-contributors-trafficking-syria-iraq/>

Heartland Alliance International (2007). Human trafficking in Iraq: Patterns and practices in forced labor and sexual exploitation. <https://www.issuelab.org/resource/human-trafficking-in-iraq-patterns-and-practices-in-forced-labor-and-sexual-exploitation.html>

Heartland Alliance International (2009). Documenting violence against women. <https://www.heartlandalliance.org/international/wp-content/uploads/sites/15/2017/02/Documenting-Violence-Against-Women-in-Iraqi-Kurdistan.pdf>

Heartland Alliance International (2011). Institutionalized violence against women and girls: Laws and practices in Iraq. <https://www.heartlandalliance.org/international/wp-content/uploads/sites/15/2017/02/Institutionalized-Violence-Against-Women-and-Girls-in-Iraq-Laws-and-Practices-January-2011.pdf>

Howard, Niel (2017). Understanding root causes of human trafficking means understanding freedom. <http://www.vidc.org/en/spotlight-online-magazine/spotlight-422017/understanding-root-causes-of-human-trafficking-means-understanding-freedom/>

IraqQueer (2018). Fighting for the right to live. <https://www.iraqueer.org/projects/publications/>

Kurdish Regional Government Ministry of Interior (2018). Human trafficking report. <http://jcc.gov.krd/en/article/read/166>

Norwegian Church Aid (2010). Trafficking, sexual exploitation and prostitution of women and girls in Iraq. <http://tagv.mohw.gov.tw/TAGVResources/upload/Resources/2014/11/Trafficking,%20Sexual%20Exploitation%20and%20Prostitution%20of%20Women%20and%20Girls%20in%20Iraq.pdf>

Organization of Women's Freedom in Iraq (2010). Prostitution and trafficking of women and girls in Iraq. https://www.peacewomen.org/sites/default/files/dispvaw_prostitutiontraffickingiraqwomen_owfi_march2010_0.pdf

United States Department of State (2018). Trafficking in Persons Report. <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2018/282675.htm>

UNODC (2009). Global report on trafficking in persons. http://www.unodc.org/documents/Global_Report_on_TIP.pdf